

Handelshøyskolen BI i Oslo

GRA 19204

Masteroppgave i regnskap og revisjon

Thesis Master of Science

Omorganiseringer i konsern etter GRS og IFRS

Studenter: Julie Blegeberg og Marianne F. Haraldseth

Veileder: Tonny Stenheim

ID-nummer:

Utlevering: 01.01.2016 09.00

Innlevering: 01.09.2016 12.00

«Denne oppgaven er gjennomført som en del av Master i Regnskap og Revisjon ved Handelshøyskolen BI. Dette innebærer ikke at Handelshøyskolen BI går god for de metoder som er anvendt, de resultater som har fremkommet, eller de konklusjoner som er trukket.»

Førord

Denne studien representerer vår avslutning av mastergraden i Regnskap og Revisjon, ved Handelshøyskolen BI.

Målet og ønsket vårt da vi startet med studien var først og fremst å øke vår forståelse av regnskapsføring av omorganiseringer, spesielt med fokus på omorganiseringer i konsern. Det har vært en krevende, men spennende og lærerik prosess.

Vi kan konstatere at timingen på denne studien er perfekt for oss. Vi har fått mulighet til å sette oss inn i et fagområde som er svært aktuelt for oss som arbeidstakere og som faglig interesserte. Det har over lang tid vært drøftet hvordan omorganiseringer i konsern skal regnskapsføres og per i dag er det ikke fastsatt noen tydelig regulering. Det virker som en drakamp mellom de ulike aktørene, hvor faktorer som hvilke interesser som skal veie tyngst, hva som oppfattes som den prinsipielt riktige reguleringen og risiko spiller inn. Regulering av omorganiseringer i konsern vil bli drøftet i tiden som kommer, og vi vil nå kunne følge den diskusjonen med et langt bedre grunnlag enn hva tilfellet var for et lite år siden.

Vi vil rette en stor takk til vår veileder ved Handelshøyskolen BI i Oslo, Tonny Stenheim. Han har gitt oss gode råd, vært tilgjengelig og gitt oss konstruktive tilbakemeldinger under hele prosessen. Vi vil også takke revisjonsselskapene Deloitte, EY, KPMG og PwC for at de har deltatt i studien. Takk for at dere har stilt opp til intervju og delt deres kunnskap med oss.

Til slutt vil vi takke samboer, ektefelle, barn og vår nærmeste familie for deres støtte de to siste årene. Dere har vært tålmodige og bidratt til at vi har kunne fullføre mastergradutdannelsen.

Oslo, 1. september 2016

Julie Blegeberg og Marianne F. Haraldseth

Innholdsfortegnelse	
Forord	I
Innholdsfortegnelse	II
Figurliste	IV
Forkortelser	V
Sammendrag	VI
1 Introduksjon og problemstilling	1
1.1 Presentasjon av tema	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensning og presiseringer	2
1.3.1 Innledning	2
1.3.2 Begrepsavklaring	3
1.4 Studiens struktur	5
2 Gjennomgang av gjeldende rett etter GRS og IFRS	6
2.1 Innledning	6
2.2 Transaksjonsprinsippet	8
2.3 Virksomhetskjøp etter GRS	15
2.3.1 Regnskapsmessig behandling av fusjoner etter GRS	15
2.3.2 Regnskapsmessig behandling av fisjoner etter GRS	29
2.3.3 Oppsummering virksomhetskjøp etter GRS	37
2.4 Virksomhetssammenslutninger etter IFRS	37
2.4.1 Regnskapsmessig behandling av fusjoner etter IFRS	38
2.4.2 Regnskapsmessig behandling av fisjoner etter IFRS	44
2.4.3 Virksomhetssammenslutninger utenfor virkeområdet til IFRS 3	46
2.4.4 Regnskapsføring av fusjoner som er uregulert	55
2.4.5 Regnskapsføring av fisjoner som er uregulert	59
2.4.6 Oppsummering virksomhetssammenslutninger etter IFRS	62
3 Metodebeskrivelse	63
3.1 Innledning - forskningsprosessen	63
3.2 Metode og design	63
3.3 Måling	65
3.4 Utvalg og datagrunnlag	66
4 Revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsninger	70
4.1 Innledning	70
4.2 Gjennomgang eksempler - GRS	71
4.2.1 Eksempel 1 - Fusjon mellom datterselskap med kontrollerende eierinteresser	71

4.2.2 Eksempel 2 - Fusjon mellom datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresser	71
4.2.3 Eksempel 3 - Drop-down	73
4.2.4 Eksempel 4 - Fusjon av datterselskap opp i mor med ikke-kontrollerende eierinteresser	75
4.2.5 Eksempel 5 - Reorganisering	76
4.3 Drøftelse av funn - GRS	78
4.4 Gjennomgang eksempler - IFRS	81
4.4.1 Eksempel 1 - Fusjon mellom datterselskap med kontrollerende eierinteresse	82
4.4.2 Eksempel 2 - Fusjon mellom datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresse	83
4.4.3 Eksempel 3 - Drop-down	84
4.4.4 Eksempel 4 - Fusjon av datterforetak opp i mor med ikke-kontrollerende eierinteresser	85
4.4.5 Eksempel 5 - Reorganisering	86
4.5 Drøftelse av funn - IFRS	88
5 Oppsummerende betraktninger	90
5.1 Omorganiseringer i konsern i lys av ny regnskapslov	90
5.2 Refleksjoner	91
5.2.1 Innledning	91
5.2.2 Innholdsdimensjonen	92
5.2.3 Uavhengighetsdimensjonen	95
5.2.4 Økte verdier	97
5.2.5 Innspill til regnskapsrettslig tolkning av substans?	98
5.2.6 Oppsummering refleksjoner	99
6 Avsluttende kommentarer	100
6.1 Svakheter ved studien	100
6.2 Konklusjon	100
7 Litteratur- og referanseliste	101
8 Vedlegg	104
Vedlegg 1 «Intervjuguide»	104
Vedlegg 2 Konfidensialitetserklæring	109
Vedlegg 3 Forskningsprosess	113
Vedlegg 4 Trekantfusjon med delt vederlag	114

Figurliste

Figur 1 Aksjonærgruppens eierinteresser	25
Figur 2 Fusjonstyper og regnskapsmetoder	30
Figur 3 Metodeanvendelse IFRS	39
Figur 4 Fusjon mellom datterselskap med KE	71
Figur 5 Fusjon mellom datterselskap med IKE	71
Figur 6 Fusjon mellom datterselskap med IKE (etter fusjon)	72
Figur 7 Drop-down	73
Figur 8 Fusjon av datterselskap opp i mor med IKE	75
Figur 9 Reorganisering	76
Figur 10 Gjennomføring av reorganisering	77
Figur 11 Reorganisering etter gjennomføring	77
Figur 12 Horisontal fusjon	80
Figur 13 Fusjon mellom datterselskap med KE	82
Figur 14 Fusjon mellom datterselskap med IKE	83
Figur 15 Drop-down	84
Figur 16 Fusjon av datterforetak opp i mor med IKE	85
Figur 17 Reorganisering	86
Figur 18 Reorganisering gjennomføring	87
Figur 19 Reorganisering gjennomføring	87
Figur 20 Reorganisering gjennomføring	87
Figur 21 Reorganisering etter gjennomføring	88

Forkortelser

Asal.:	Lov 13.06.1997 nr. 45 Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)
Asl.:	Lov 13.06.1997 nr. 44 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven)
IFRS for SME:	Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities
NOU:	Norges offentlige utredninger
NRS:	Norsk RegnskapsStiftelse
Ot.prp.:	Odelstingsproposjoner
Rskl.:	Lov 17.07.1998 nr. 56 Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)

Sammendrag

Formålet med studien har vært å undersøke hvilke regnskapsmessige vurderinger som gjøres og legges til grunn for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, etter henholdsvis GRS og IFRS. Vi har fått god bistand fra de fire største revisjonsselskapene, hvor de har bidratt med sine vurderinger og forslag til løsninger på fem utvalgte eksempler på omorganiseringer i konsern. Vi har innhentet informasjonen ved hjelp av personlige intervjuer, som ble gjennomført våren 2016. Omorganiseringer skal regnskapsføres etter transaksjonsprinsippet, hvor drøftingen går på om omorganiseringen tilfredsstiller kravene til å være en transaksjon som krever ny verdimåling eller om det er tale om gjennomskjæring av transaksjonsprinsippet. Dette regnskapsområdet er i dag delvis uregulert, noe som medfører at slike transaksjoner ikke nødvendigvis er sammenlignbare. Dette oppfattes, spesielt internasjonalt, som en utfordring, og er en av årsakene til at det er et pågående arbeid i International Accounting Standards Board (heretter omtalt som IASB) som omhandler regnskapsføring av omorganiseringer under samme kontroll.

Eksempelene vi har benyttet i denne studien fungerer ikke slik at løsningene er overførbare til andre eksempler. De kan imidlertid ses på som en indikasjon på hvordan revisjonsselskapene argumenterer og hvilke regnskapsmessige løsninger og vurderinger de legger til grunn. Denne studien har vist oss at revisjonsselskapene kommer til nokså like løsninger, men at vurderingene deres frem til løsningene er noe ulike. Gjennomføringen av intervjuene med de ulike revisjonsselskapene, deres vurderinger og forslag til løsninger bekrefter at det både er et ønske og behov for tydeligere regulering av dette regnskapsområdet. Dette gjelder spesielt dersom formålet om harmonisering av regnskapsspråk og sammenlignbare regnskaper skal nås.

For alle som er engasjert i regnskapsfaglige spørsmål er vi inne i en spennende tid, og spesielt med tanke på regnskapsmessig behandlingen av omorganiseringer i konsern. Det er mye nytt for Norge isolert sett ved at ny regnskapslov er under utarbeidelse, men internasjonalt er det i tillegg mye jobb som gjøres for å regulere virksomhetssammenslutninger under samme kontroll.

1 Introduksjon og problemstilling

I dette kapittelet ønsker vi å presentere bakgrunnen for valg av tema, etterfulgt av problemstillingen som danner utgangspunkt for denne studien. Avslutningsvis vil vi klargjøre innholdet i nøkkelbegreper og rammen for studien.

1.1 Presentasjon av tema

Temaet i denne studien er omorganiseringer i konsern, henholdsvis etter GRS og IFRS (se definisjon i kapittel 1.3.2). Utgangspunktet for studien er vår interesse og vårt engasjement for fagområdet. Vårt mål og ønske da vi valgte tema var først og fremst å øke vår forståelse av regnskapsføring av omorganiseringer i konsern.

Omorganiseringer i konsern har i flere tiår vært et tema som skaper engasjement. Temaet har på nytt aktualisert seg, både nasjonalt og internasjonalt gjennom arbeid knyttet til ny norsk regnskapslov og til IASBs arbeid med tydeligere regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll.

Erlend Kvaal og Atle Johnsen peker i boken «Festskrift til Finn Berg Jacobsen» (2000) s. 55 på at fusjon og fisjon er komplekse transaksjoner, blant annet fordi slike transaksjoner involverer parter på flere plan (selskapsnivå og eiernivå), samt at transaksjonene innebærer vederlag i aksjer. Næringslivet har behov for å tilpasse seg omgivelsene, noe som er årsak til at slike former for omstruktureringer i betydelig grad blir benyttet i Norge. Omorganiseringer i konsern gjennomføres for å utnytte ressursene i konsernet på en mest mulig optimal måte. I et eierbasert selskapsregnskap er motivasjonen å øke avkastning, enten på kort eller lang sikt.

I denne studien ser vi på hvordan den regnskapsmessige behandlingen av omorganisering i konsern blir vurdert. Vi er i den forbindelse opptatt av å se på hvilke effekter dette har på selskapsregnskapet. I konsernregnskapet vil transaksjonene mellom selskapene i konsernet bli eliminert, uavhengig av valg av metode for regnskapsføringen, slik at vi i denne sammenhengen ikke vil fokusere på konsernregnskapet. I Norge er det også slik at hvert enkelt regnskapspliktig *selskap*, som følger av rskl. § 1-2, plikter å utarbeide årsregnskap i henhold til rskl. § 3-1, og er således eget rettssubjekt. Dette gjelder uavhengig av om

regnskapsspråket er GRS eller IFRS, jf. rskl. § 3-9. Det er det enkelte rettssubjekt (selskapsregnskapene) som danner grunnlag for vurderinger knyttet til transaksjoner, som blant annet omorganiseringer i konsern er.

Norsk og internasjonal praksis knyttet til regnskapsføring av omorganiseringer i konsern er til dels uensartet, og er en kilde til å svekke sammenlignbarhet. Dette er en utfordring, og det oppfattes som et stort ønske fra ulike jurisdiksjoner at tydeligere regulering må på plass. I internasjonale dokumenter som knytter seg til regnskapsområdet, er fokuset på sammenlignbare årsregnskaper trukket frem som hovedårsak til å regulere transaksjoner mellom foretak under samme kontroll.

Transaksjoner som er knyttet til omorganisering i konsern forekommer i stort omfang, og sammen med aktualiteten i temaet danner det utgangspunktet for denne studien. Formålet med studien er, ved hjelp av utvalgte eksempler, å kartlegge hvilke vurderinger de fire store¹ revisjonsselskapene legger til grunn for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern etter GRS og IFRS. Vi finner det interessant å se om det er gjeldende «god regnskapsskikk» for regnskapsføring av slike transaksjoner. En litt «hårete» ambisjon er å være en stemme i den pågående diskusjonen knyttet til regnskapsmessig behandling av omorganisering i konsern.

1.2 Problemstilling

Med bakgrunn i beskrivelsen over er følgende problemstillingen utarbeidet:

Hvilke løsninger, etter henholdsvis GRS og IFRS, foreslås ved omorganiseringer i konsern?

1.3 Avgrensning og presiseringer

1.3.1 Innledning

I denne studien er hovedfokuset den regnskapsrettslige tilnærmingen til omorganiseringer i konsern, med hovedvekt på effekter i selskapsregnskapet. Der det er nødvendig for fremstillingen, vil andre reguleringer blir tatt inn. Studien omhandler ikke små foretak, jf. rskl. § 1-6. Vi omtaler hovedsakelig reglene som

---

¹ «De fire store» er et internasjonalt begrep og omfatter de fire største revisjonsselskapene i verden: KPMG, EY, PWC og Deloitte.

var gjeldende per 01.01.16, men kommenterer arbeid rundt aktuelle standarder der det er naturlig.

1.3.2 Begrepsavklaring

Under presenteres nøkkelbegreper som er benyttet i studien.

GRS

I begrepet **GRS** inngår at regnskapet utarbeides (Schwencke et al. 2015, 88):

- i samsvar med regnskapslovgivningen og autorative anbefalinger og normer
- i samsvar med etablert regnskapsteori forankret i anerkjent forskning
- i samsvar med anerkjent god regnskapspraksis
- i samsvar med grunnleggende kvalitetskrav og regnskapsprinsipper

I siste instans blir «god regnskapsskikk» fastsatt av domstolene.

IFRS

I begrepet **IFRS** inngår (Schwencke et al. 2015, 1039):

- IFRS-standarder utgitt av IASB etter 2003
- IAS-standarder, utviklet av «gamle» IASC til og med 2003 med senere endringer
- IFRIC²-fortolkninger, fastsatt av IASB etter 2003
- SIC-fortolkninger, fastsatt av «gamle» IASC før 2003

Virksomhetskjøp/virksomhetssammenslutninger

I norsk regnskapsrett brukes begrepet virksomhetskjøp, mens virksomhetssammenslutninger er begrepet som anvendes i IFRS.

Begrepet virksomhetskjøp er ikke direkte definert i norsk standard, men i NRS 17 Virksomhetskjøp og konsernregnskap (heretter omtalt som NRS 17) kan man ut fra punkt 1 «Virkeområde» forstå at virksomhetskjøp finner sted når en får «kontroll over et selskap (heretter konserndannelse) eller ved å få kontroll over eiendeler og forpliktelser direkte (omtalt som innmatskjøp i denne standarden)».

Begrepet virksomhetssammenslutning er definert i IFRS 3 Appendix A:

«En transaksjon eller annen hendelse der et **overtakende foretak** oppnår kontroll over én eller flere **virksomheter**. Transaksjoner som enkelte

---

² International Financial Reporting Interpretations Committee.

ganger vises til som «virkelige fusjoner» eller «fusjoner mellom likestilte» er også **virksomhetssammenslutninger** slik dette begrepet er benyttet i denne IFRS.»

Etter GRS er det ikke skille på om det er overtakelse av eiendel eller virksomhet, slik som det er etter IFRS. Innholdet i begrepet virksomhetskjøp og virksomhetssammenslutning har derfor ikke nøyaktig samme innhold. Vi kommer derfor til å skille på disse to begrepene. Virksomhetskjøp som gjelder kjøp av virksomhet per definisjon tolker vi som inkludert i begrepet virksomhetssammenslutning.

Definisjonen av «virksomhet» i NRS 17 er imidlertid den samme i innhold som definisjonen i IFRS 3, kun omformulert. «Virksomhet» er definert slik i NRS 17 punkt 2:

«Med *virksomhet* forstås et integrert sett av aktiviteter og eiendeler som kan utføres og styres med henblikk på å frembringe avkastning i form av utbytte, lavere utgifter eller andre økonomiske fordeler direkte til investorer eller andre eiere, medlemmer eller deltakere».

Virksomhetskjøp og virksomhetssammenslutninger omfatter et bredt spekter av omorganiseringer, hvor fusjoner, oppkjøp og fisjonsfusjoner er noen av typetilfellene som faller inn under definisjonen av virksomhetskjøp og virksomhetssammenslutning.

Begrep med samme innhold

Etter GRS og IFRS brukes ulike begreper som har samme innhold. Når vi omtaler GRS, velger vi å benytte GRS-begrepene og når vi omtaler IFRS, velger vi å benytte IFRS-begrepene.

IFRS	GRS
Ikke-kontrollerende eierinteresser (IKE)	Minoritetsinteresser ³
Kontrollerende eierinteresser (KE)	Majoritetsinteresser
Foretak	Selskap

³ I forslag til ny regnskapslov er det foreslått å erstatte minoritetsinteresser med ikke-kontrollerende eierinteresser (Schwencke et al. 2015, 41).

1.4 Studiens struktur

Over har vi satt premissene for denne studien. I det følgende presenteres en gjennomgang av gjeldende rett etter GRS og IFRS for omorganisering i konsern. Med det som bakteppe vil vi sammenfatte gjeldende rett med funn gjort i intervjurunden, hvor vi avslutningsvis vil sette disse funnene inn i konteksten av den utviklingen som foregår på regnskapsområdet «as we speak». Helt til slutt vil vi tillate oss å komme med våre egne refleksjoner knyttet til regnskapsmessig behandling av omorganiseringer i konsern.

2 Gjennomgang av gjeldende rett etter GRS og IFRS

2.1 Innledning

I dette kapittelet presenteres gjeldende rett for regnskapsmessig behandling av omorganisasjoner i konsern etter henholdsvis GRS og IFRS.

Regnskapsloven er utformet som en rammelov. Regnskapslovens grunnleggende prinsipper bygger på den rettslige standarden «god regnskapsskikk», jf. rskl. § 4-6. Regnskapsprinsippene i henhold til norske regler er fastsatt i rskl. § 4-1. Det ligger også inne i begrepet «god regnskapsskikk» at transaksjonens eller disposisjonens reelle innhold skal gjenspeiles i bokføringen (Schwencke et al. 2015, 25). Dette blir i forslag til ny regnskapslov omtalt som «prinsippet om substans foran form», og inngår som et element i begrepet «pålitelighet/tro gjengivelse» (NOU 2015: 10 s. 93-97).

I Norge har vi et såkalt «tosporet» regnskapssystem, som innebærer at selskaper som ikke er børsnoterte, hovedsakelig kan velge mellom to regnskapsspråk, enten norsk regnskapslov eller IFRS (Schwencke et al. 2015, 93). IFRS er et omfattende regelverk som fastsettes av IASB og godkjennes «av EU-kommisjonen/EU-parlamentet etter anbefaling fra EUs faglige, rådgivende og politiske regnskapsorganer», som blant annet omfatter organet European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). Regelverket omfatter også et eget konseptuelt rammeverk («Conceptual Framework») for å sikre innbyrdes konsistent behandling av standardene og fortolkningene. Dette rammeverket er å anse som det «regnskapsteoretiske fundamentet til IFRS» (Schwencke et al. 2015, 1039). Rammeverket får spesielt stor betydning for transaksjoner som er utenfor virkeområdene til de enkelte standardene, slik som blant annet virksomhetssammenslutninger under samme kontroll.

Dersom det er tale om omorganiseringer, må det tas stilling til om omorganiseringen er å anse som en regnskapsmessig transaksjon som skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden eller kontinuitetsmetoden. Videre vil det for omorganiseringer hvor det er ulike eiere, uavhengig av regnskapsspråk, være avgjørende å avklare følgende punkter, jf. NRS 9 Fusjon (heretter omtalt som NRS 9) og IFRS 3 Virksomhetssammenslutninger (heretter omtalt som IFRS 3):

- a. Identifikasjon av overtakende part

- b. Identifikasjon av oppkjøpstidspunkt
- c. Måling og tilordning av anskaffelseskost
- d. Regnskapsføring av goodwill eller negativ goodwill

Overordnet gjelder kravet om at årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde, som er fastsatt i rskl. § 3-2a. Dette kvalitetskravet følger av EUs 4. direktiv art. 2 og 7. direktiv art. 16, som omtaler det som «a true and fair view» (Schwencke et al. 2015, 93). Sammen med kravet om rettviseende bilde, er den rettslige standarden «god regnskapsskikk» i henhold til rskl. § 4-6 overordnede kvalitetskrav til årsregnskapet (Baksaas og Stenheim 2015). Disse to kvalitetskravene må ikke forveksles, da «god regnskapsskikk» innebærer at den regnskapsmessige løsningen må ligge innenfor regnskapslovens rammer, mens rettviseende bilde kan sette enkeltbestemmelser i regnskapsloven til side (Baksaas og Stenheim 2015). Etter IFRS er det tilsvarende krav, hvor det er fastsatt i IAS 1 nr. 15 at «finansregnskapet skal gi en dekkende fremstilling av foretakets finansielle stilling, finansielle inntjening og kontantstrømmer».

Begge disse rettslige standardene gjelder kun i unntakstilfeller, og vil dersom den enkelte standard gir en regnskapsmessig løsning som ikke samtidig tilfredsstiller kvalitetskravene, medføre at det er kvalitetskravet som går foran i rang (Baksaas og Stenheim 2015).

Regnskapsføring av omorganiseringer i konsern er etter GRS delvis regulert i lov og standard, mens slike transaksjoner er svært begrenset regulert etter IFRS. Transaksjonene skal imidlertid forankres i de overordnede kravene til informasjonen i regnskapene, og løsningene må baseres på gjeldende regelverk etter henholdsvis GRS og IFRS. I dette kapitlet redegjøres det for aktuell regulering på dette området, henholdsvis etter GRS og etter IFRS. Vi vil først presentere de to hovedmetodene for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern etter norsk rett og praksis, til transaksjon og kontinuitet. For omorganiseringer som faller utenfor virkeområdet til IFRS 3 er det også naturlig å se hen til disse metodene som følge av metodikken for bruk av kildehierarkiet i IAS 8⁴ Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil

---

⁴ Kildehierarkiet i IAS 8 er beskrevet i kapittel 2.4.4.

(heretter omtalt som IAS 8). Med bakgrunn i disse metodenes relevans og plass i norsk regnskapsrett, velger vi å presentere disse innledningsvis i kapittelet.

2.2 Transaksjonsprinsippet

Regnskapsføring av omorganiseringer i konsern har blitt drøftet langt tilbake i tid og ble på nytt aktualisert da regnskapsloven ble vedtatt i 1998. Evaluering av regnskapsloven av 1998, NOU 2003: 23, viste at forankringen i grunnleggende regnskapsprinsipper var vellykket, med unntak av reguleringen av omorganiseringer (Kvifte 2008). Det har vært gjort forsøk på å forme tydeligere standarder. NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) er det siste offentlige dokumentet som omhandler regnskapsmessig behandling av omorganiseringer i konsern. Det er imidlertid vært utgitt et høringsutkast, NRS (HU) Omorganiseringer (2006), som sammen med vedlegg til høringsutkastet og høringsvarene løfter problemstillingen opp og inngår i forståelsen av regnskapsføring av omorganiseringer. Vedlegget til høringsutkastet knytter seg til selskapsrettslige implikasjoner ved gjennomføring av omorganiseringer. Høringsutkastet ble imidlertid i 2007 trukket tilbake på grunn av stor uenighet mellom høringsinstansene. Det ble uttrykt at det skulle utarbeides et nytt høringsutkast i 2008 (Kvifte 2008). Dette har ikke skjedd. NRS 9 har imidlertid vært gjenstand for revisjon. Formålet med revisjonen var å samordne NRS 9 med NRS 17, harmonisering til IFRS, samt tilpasning til endrede aksjelover gjeldende fra 1. juli 2013.

Transaksjonsprinsippet er ett av de grunnleggende regnskapsprinsippene i norsk regnskapsrett, og er regulert i rskl. § 4-1: «Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (transaksjonsprinsippet)». «Verdien av vederlaget» er transaksjonsprisens virkelige verdi (NOU 1995: 30, 65; Ot.prp. nr. 42 (1997-98), 87).

Transaksjonsprinsippet er hovedregelen for regnskapsføring av alle former for transaksjoner, deriblant egenkapitaltransaksjoner slik som omorganiseringer i konsern. Vilkåret for at transaksjonsprinsippet kommer til anvendelse er at omorganiseringens reelle innhold er en regnskapsmessig transaksjon (Schwencke et al. 2015, 145-146).

I NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 5 er vilkåret tolket antitetisk, slik at i tilfeller hvor det ikke foreligger en transaksjon, skal det heller ikke foretas ny verdimåling. Kontinuitetsgjennomskjæring kan med bakgrunn i denne tolkningen anses som anvendelse av transaksjonsprinsippet.

Kontinuitetsgjennomskjæring er da en gjennomskjæring av transaksjonsprinsippet. Denne tolkningen er den samme som ble lagt til grunn i NRS (D) Regnskapsføring av inntekt (oktober 1996)⁵ s. 2 hvor det ble uttrykt at «elementer i avtaleforholdet kan føre til at risiko og kontroll ikke anses overført, og avtalen kan bli gjenstand for kontinuitetsgjennomskjæring». Denne tolkningen ser ut til å falle sammen med Ot.prp. nr. 42 (1998-99), s 8: «Prinsippet om «kontinuitetsgjennomskjæring» bygger således på at det ikke er noen bestemmelser i regnskapsloven som tillater regnskapsføring av ikke-reelle transaksjoner, og at det derfor i slike tilfeller skal være kontinuitet».

Klargjøring av innholdet i transaksjonsbegrepet er forsøkt beskrevet av departementet i forbindelse med utgivelse av ny regnskapslov i Ot.prp. nr. 42 (1997-98) s. 87:

«Etter departementets forståelse består en transaksjon av en ytelse og et vederlag. Det regnskapsmessige transaksjonsprinsippet har anvendelse når partene i transaksjonen fatter beslutning på grunnlag av sammenhengen mellom ytelse og vederlag. Ved kjøp og salg innebærer det at partene hver for seg aksepterer prisen som et uttrykk for verdien av ytelsen. Regnskapsmessige transaksjoner skal ha et reelt innhold.»

Departementet bygger i lovforarbeidene videre på drøftelsen i diskusjonsnotatet fra Norsk RegnskapsStiftelse om regnskapsføring av inntekt (oktober 1996). Det bekreftes at transaksjonstidspunktet er tidspunktet hvor både kontroll og risiko i hovedsak er overført. Denne vurderingen er lagt til grunn i NRS (V) Regnskapsføring av inntekt punkt 2.1. Vurderinger knyttet til når dette har funnet sted skal begrunnes med «substans og økonomiske realiteter, ikke formell form» (Ot.prp. nr. 42 (1997-98), 87). Denne forståelsen er også gjengitt i gjeldende lovkommentar til rskl. § 4-1 (Hans R. Schwencke, Rettsdata, Regnskapsloven, note (206)).

---

⁵ Revidert august 2007, og omgjort til veiledning oktober 2010 – NRS (V) Regnskapsføring av inntekter.

Kvifte (2008) anfører to dimensjoner, uavhengighetsdimensjon og innholdsdimensjon, som utledes fra denne beskrivelsen, og hvor samspillet mellom disse er det som skaper størst tolkningsproblemer.

Uavhengighetsdimensjonen beskriver forholdet mellom partene i transaksjonen, og setter vilkår om at partene skal være «nokså uavhengige ved at de «hver for seg» tar stilling til ytelse og vederlag» (NOU 2015: 10, 67). Innholdsdimensjonen angir at «det skal være et reelt bytte og det skal være en reell overføring av risiko og kontroll» (NOU 2015: 10, 67). For at transaksjonen skal være reell og danne grunnlag for ny verdimåling, antas det at begge dimensjonene må være tilfredsstillt (NOU 2015: 10, 67). I tilfeller hvor omorganiseringen er mellom selskaper med samme eiere argumenteres det for at det trolig ikke vil være meningsfylt å tale om overdragelse av risiko og kontroll, og således vil det også være vanskelig å anslå transaksjonstidspunkt. Når vurdering av kontroll og risiko skal gjøres, skal det legges til at det er uttalt at uavhengighetskravet ikke skal tolkes så absolutt (Johnsen og Kvaal 1999, 67).

En tilbakevendende problemstilling er implikasjoner mellom selskapsretten og regnskapsretten. Selskapsretten kan tolkes som et fundament for regnskapsretten. I tilknytning til verdsettelse av aksjeinnskuddet angir regnskapsretten løsning for måling av en størrelse som er rettslig forankret i selskapsretten, her i aksjeloven. I Ot.prp. nr. 43 (1998-1999) s. 12 fremmet departementet forslag om endring i aksjelovene, som resulterte i den bestemmelsen som i dag er gjeldende i asl./asal. § 2-7. Asl./asal. § 2-7 første ledd tredje punkt åpner opp for at aksjeinnskudd, som ikke er i penger, kan videreføres til balanseførte verdier dersom regnskapsloven tillater det. I Ot.prp. nr. 43 (1998-1999) punkt 3.5 anføres det videre at denne bestemmelsen «(...) vil gjøre det klart at kontinuitetsunntakene i regnskapsloven og kontinuitetsgjennomskjæring etter transaksjonsprinsippet, vil gå foran bestemmelsene i aksjeloven og allmennaksjeloven om vurdering av tingsinnskudd til virkelig verdi». Senere forsøk på å regulere området med omorganiseringer, viser at dette er forhold som må tas hensyn til i vurdering av metodevalg ved gjennomføring av omorganiseringer i konsern.

Utfordringen mellom selskapsrettslig behandling av omorganiseringer i konsern og regnskapsrettslig behandling er tatt opp igjen i forbindelse med NRS (HU) Omorganiseringer (2006), som bygger på diskusjonsnotatet fra 2000.

Advokatkontoret BÅHR, ved Asle Aarbakke, bekrefter i vedlegg til høringsutkastet at regnskapsrettslig kontinuitetsgjennomskjæring isolert sett ikke er noe problem rent selskapsrettslig. Det ble imidlertid presisert at aksjelovens generalklausuler, som er forankret i asl./asal. §§ 5-21 og 6-28, selskapsrettslig kunne komme i konflikt ved kontinuitetsgjennomskjæring. Disse klausulene gjelder misbruk av generalforsamlingens myndighet og ledelsens posisjon i selskapet. Bruk av kontinuitetsgjennomskjæring i tilfeller hvor det er tale om minoritetsaksjonærer krever gode prosesser for ikke å misbruke aksjelovens generalklausuler (Kvifte 2008).

Under forutsetning om at selskapsretten kan tolkes som et fundament for regnskapsretten, må de regnskapsmessige løsningene forankres selskapsrettslig. Regnskapsføring av omorganiseringer basert på dette, ville da medført anvendelse av transaksjonsprinsippet og bruk av virkelig verdi. Tolkningen blir at rskl. § 4-1 første ledd nr. 1 viser regnskapsmessig løsning, og er i samsvar med asl./asal. § 3-9, som regulerer konserninterne transaksjoner. Asl./asal. § 3-9 sier at konserninterne transaksjoner «skal grunnes på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper», og omtales som «armlengdeprinsippet». Denne tolkningen er i samsvar med NOU 1995: 30 s. 75-76, hvor utvalget anbefaler at overdragelse av virksomhet som hovedregel skal anses som en del av en egenkapitaltransaksjon og således måles til virkelig verdi. Utvalget åpner opp for et unntak fra virkelig verdi, hvor kriteriene for anvendelse av unntaket er skjerpet, og hvor begrunnelsen må forankres i at det da «skal være en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser». I Ot.prp. nr. 42 (1997-98) s. 87-88 blir temaet brakt på banen igjen, hvor departementet opprettholder sitt syn ved å uttale: «Departementet viser til at enkelte høringsinstanser mener at det bør være adgang til å fravike transaksjonsprinsippet etter god regnskapsskikk ved transaksjoner med nærstående parter. Departementet deler ikke dette synet.» Denne tolkningen er også bekreftet i NOU 2015: 10 s. 50:

«Regnskapslovutvalget 1990 uttalte at tilordningen skulle skje til virkelig verdi. Det ble også påpekt at regnskapsmessig behandling av konserndannelse, fusjon og fisjon ville følge av transaksjonsprinsippet i regnskapsloven § 4-1 første ledd nr. 1, og at egne bestemmelser om konserndannelse, fusjon og fisjon strengt tatt ville være overflødig, jf. NOU 1995: 30 s. 163.»

Regnskapsføring av omorganisering i konsern har vært gjenstand for flere uttalelser, og i Ot.prp. nr. 43 (1998-1999) s. 11-13 er de strenge kriteriene for anvendelse av kontinuitetsmetoden lempet på, hvor det er presisert at asl./asal. § 3-9 er en selskapsrettslig regel som ikke er til hinder for regnskapsrettslig kontinuitetsgjennomskjæring. Denne tolkningen er videreført i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000). Schwencke et. al. (2015) s. 146–147 problematiserer rundt det faktum at «god regnskapsskikk» for regnskapsføring av «overdragelser mellom selskaper i samme konsern» er «relativt uavklart», og uttaler at «diskusjonsnotatets anbefalinger om bruk av kontinuitet har neppe blitt etterlevd i stor utstrekning».

Tilfeller hvor vederlaget er i annet enn aksjer, er ikke omtalt i aksjelovgivningen, og kontinuitetsdifferanser kan oppstå som følge av avvik mellom vederlaget og verdien av overdratte netto eiendeler (Kvifte 2008). Regnskapsføring av kontinuitetsdifferanser får betydning for utbyttegrunnlaget. Endring i utbyttegrunnlaget som følge av kontinuitetsdifferansene er ikke ensbetydende, og begge metodene kan medføre både økt utbyttegrunnlag, nøytralt utbyttegrunnlag og redusert utbyttegrunnlag. Generelt kan det sies at anvendelse av kontinuitetsgjennomskjæring gir et annet utbyttegrunnlag enn tilfellet er ved regnskapsføring som transaksjon (Kvifte 2008). Spesielt i tilfeller hvor det er involvert minoritetsaksjonærer og hvor omorganiseringen er styrt av morselskapet, aktualiseres det som BAHRs utredning peker på som en utfordring i forhold til aksjelovens generalklausuler. I tillegg til at aksjelovens generalklausuler skal overholdes, har valg av metode stor betydning for øvrige beslutningstakere, som nettopp fatter beslutninger på bakgrunn av informasjonen i foretakenes regnskaper. Under forutsetning om at målingen er pålitelig, anføres det i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 7 at innregning til virkelig verdi gir den mest relevante informasjonen om foretakets netto eiendeler. Pålitelig måling av virkelig verdi på transaksjoner mellom selskap i samme konsern pekes på som utfordring fra ulike instanser.

I enkelte typetilfeller av omorganiseringer fremkommer det tydeligere, både i standarder og lovforarbeider, hvilken metode som skal anvendes ved regnskapsføring av omorganiseringen. Beslutningens reelle innhold skal imidlertid alltid legges til grunn. Omorganiseringer i konsern hvor det er samme

eierinteresser før og etter omorganiseringen skal som hovedregel regnskapsføres til kontinuitet. Det vil imidlertid være tilfeller hvor det reelle innholdet i beslutningen tilsier at det er en transaksjon, slik som tilfellet var i Statoil-Hydro fusjonen, hvor regnskapsføringen var til virkelig verdi selv om transaksjonen var under samme kontroll. Poenget er også belyst i NRS (D)

Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 9 flg., hvor det gis eksempel på tilfeller hvor to selskaper som i utgangspunktet er avhengige opptrer som uavhengige. Omorganiseringer under samme kontroll som bygger på rene bedriftsøkonomiske betraktninger skal regnskapsføres til transaksjon (NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring 2000, 9).

For å øke likebehandling av omorganiseringer i konsern er det forsøkt å trekke noen grenser for når de ulike metodene skal anvendes. Det er i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 14-15 anbefalt og i NRS (HU) Omorganiseringer (2006) s. 4 foreslått at omorganiseringer hvor felleskontrollen er mer enn 90 % skal regnskapsføres til kontinuitet, mens regnskapsføring av omorganiseringer hvor felleskontrollen er mellom 50 % og 90 % krever selvstendig vurdering. Faktorer som endret risiko og kontroll er vesentlige for den regnskapsmessige behandlingen. Minoritetseierne blir klart direkte påvirket av metodevalget og er således i stor grad påvirket av at det ikke er gjeldende en tydelig regnskapsskikk for omorganiseringer i konsern.

NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 12 anfører at overdragelse av virksomhet er en forutsetning for kontinuitetsgjennomskjæring. Hverken i NRS 9, NRS 17 eller NRS (F) Fisjon skiller det direkte mellom virksomhet og eiendel. Det er imidlertid rimelig å anta at virksomhetsbegrepet i IFRS 3 Appendix B7-B12 også legges til grunn i diskusjonsnotatet, og således medfører at overdragelse av enkelteiendeler regnskapsføres etter transaksjonsprinsippet (Schwencke et al. 2015, 147). Eksistensen av goodwill anses som en parameter på om det er overdragelse av virksomhet eller eiendel. Dersom overdragelsen inkluderer goodwill er det etter all sannsynlighet overdragelse av virksomhet (Schwencke et al. 2015, 147).

Det er ikke eksplisitt uttalt et transaksjonsprinsipp i IFRS, slik som det er i GRS, men med utgangspunkt i dagens regelverk kan man observere et generelt

transaksjonsprinsipp også etter IFRS. I praksis gir regnskapsføring av omorganisering i konsern i all hovedsak det samme resultatet, uavhengig av om overtakelsesmetoden etter IFRS eller oppkjøpsmetoden etter GRS anvendes. Forskjellen ligger i at GRS er resultatorientert, i et transaksjonsbasert historisk kost regnskap, sammenlignet med IFRS som bygger på et balanseorientert rammeverk, hvor innregning i balansen må tilfredsstille definisjonen av eiendel eller gjeld (NOU 2015: 10, 67).

Transaksjonsprinsippet er et eksempel på prinsippbasert regulering, og kravet om substans fremfor form kommer tydelig til uttrykk i denne bestemmelsen. Omorganiseringer som fusjon og fisjon er typetilfeller hvor det ikke behøver være samsvar mellom regnskapsmessig overtakende og selskapsrettslig overtakende foretak, altså formelt versus reelt overtakende part (Baksaas og Stenheim 2015).

Valg av metode for regnskapsføring av omorganiseringer vil i enkelte situasjoner tydelig være regulert i standard, mens i andre situasjoner vil løsningen derimot ikke fremkomme hverken som tydelig eller regulert. I slike tilfeller må valg av metode begrunnes i formålet med selskapsregnskapet. Lovforarbeider og gjeldende praksis får også naturlig plass i en slik prosess. Det er anført i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 6 at årsregnskapet, herunder selskapsregnskapet, skal imøtekomme primære kvalitetskrav, som relevans og pålitelighet, samt sekundære kvalitetskrav, som sammenlignbarhet og forståelighet. Dette er overordnede krav til selskapsregnskapet som vil være en målestokk for regnskapsføring, hvor valg av metode ikke tydelig fremkommer av lov og standard.

Diskusjonen over viser at retningslinjene for regnskapsmessig behandling av overdragelser mellom selskap i konsern har variert over tid, fra nokså strengt krav til bruk av transaksjonsprinsippet med anvendelse av virkelig verdi i NOU 1995: 30, til anbefaling om bruk av kontinuitetsgjennomskjæring i diskusjonsnotatet fra 2000.

I det foregående har vurderinger knyttet til valg av metode for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern vært forsøkt drøftet og vil fungere som et bakteppe for resten av studien. I det følgende redegjøres det for gjeldende rett hva angår

hovedformene for omorganiseringer i konsern etter henholdsvis GRS og IFRS, med hovedvekt på fusjoner og fisjoner.

2.3 Virksomhetskjøp etter GRS

«Det er vanskelig å tenke seg et viktigere område som er uregulert og samtidig gjenstand for til dels svært uensartet praksis enn omorganiseringer. En må derfor håpe at «alle gode ting er tre» for NRS og at det tredje forsøket på å etablere en regnskapsstandard om omorganiseringer lykkes.» (Kvifte 2008)

2.3.1 Regnskapsmessig behandling av fusjoner etter GRS

Regnskapsføring av fusjoner etter GRS følger av transaksjonsprinsippet, jf. rskl. § 4-1, samt den særskilte bestemmelsen i rskl. § 5-14. NRS 9 representerer, sammen med internasjonal regnskapsutvikling, god regnskapsskikk på området. Fusjoner uten vederlag er ikke direkte omhandlet i NRS 9, men antas også å inngå under virkeområdet til standarden (Aamelfot et al. 2015, 153-154). Rskl. § 5-16 regulerer regnskapsføring av fusjoner i små foretak, men det blir ikke omtalt i denne studien.

Rskl. § 1-9 definerer fusjon i henhold til asl./asal. § 13-2, samt at regnskapsrettslig er «sammenslåing som omfatter annen regnskapspliktig og som gjennomføres på tilsvarende måte» også å anse som fusjon. Asl./asal. § 13-2 angir virkeområdet for fusjoner, og vil si å slå sammen to eller flere virksomheter, jf. asl./asal. § 13-2 første ledd. Ved sammenslåingen blir eiendeler, rettigheter og forpliktelser i hvert av de overdragende selskapene overført til det overtagende selskapet. Ved gjennomføring av en fusjon blir overdragende selskap oppløst.

NOU 1995: 30 s. 75 klassifiserer fusjon som et typetilfelle av egenkapitaltransaksjon, og angir at «etter transaksjonsprinsippet skal overdratte eiendeler og gjeld ved fusjon regnskapsføres til virkelig verdi». Fusjoner skal med andre ord som hovedregel regnskapsføres etter transaksjonsprinsippet, som er regulert i rskl. § 4-1, og av regnskapslovens spesielle vurderingsregler i § 5-14. Klassifiseringen av fusjon som egenkapitaltransaksjon i NOU 1995: 30 s. 75 gjelder fortsatt, og lovkommentar til rskl. § 5-14 legger til grunn at fusjoner som anses å være egenkapitaltransaksjoner skal innregnes til virkelig verdi (Hans R.

Schwencke, Rettsdata, Regnskapsloven, note (285)). Egenkapitaltransaksjoner er definert i NOU 1995: 30 s. 69, som:

«Egenkapitaltransaksjoner er transaksjoner mellom selskap og eiere. Etter det grunnleggende transaksjonsprinsippet skal transaksjoner måles til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Dette gjelder også for egenkapitaltransaksjoner. Det er imidlertid to kjennetegn ved egenkapitaltransaksjoner som i praksis kan gjøre det vanskelig å estimere vederlag som er annet enn penger. Egenkapitaltransaksjoner er ensidige og de er mellom nærstående parter.»

Det er ulike måter å gjennomføre fusjon på, hvor aksjelovene, jf. asl./asal. §§ 13-2 og 13-24, samt asl. § 13-23 gir retningslinjer for hvilke fusjonstyper som anerkjennes. De mest vanlige typene, som også anerkjennes i skatteloven og som gir midlertidig skattefrihet⁶, er (Aamelfot et al. 2015, 28):

1. Opptaksfusjon
2. Fusjon ved nystiftelse
3. Trekantfusjon
4. Mor-datterfusjon
5. Omvendt mor-datterfusjon
6. Vederlagsfri fusjon mellom selskaper med samme eier
7. Fusjon over landegrensene (under gitte omstendigheter)

Fusjon over landegrensene følger i all hovedsak regler som alminnelige fusjoner, jf. asl./asal. §§ 13-25 og 13-26, dog noen særregler (Aamelfot et al. 2015, 37). Vi vil ikke omtale fusjon over landegrensene i denne studien. Under vil vi kort presentere de ulike typetilfellene for gjennomføring av fusjon.

Opptaksfusjon

Opptaksfusjon anses som den mest vanlige fusjonsformen, og omtales gjerne som «ordinær» fusjon (Schwencke et al. 2015, 783). Fusjonsformen følger direkte av asl./asal. § 13-2 første ledd. Opptaksfusjon foreligger der ett eller flere overdragende selskap blir innfusjonert i et selskap som allerede eksisterer (Aamelfot et al. 2015, 28-29). Aksjonærene i overdragende selskap blir

---

⁶ For at fusjonen skal gi midlertidig skattefrihet kreves det at fusjonen gjennomføres i henhold til skattelovens vilkår for skattefrihet, jf. skatteloven §§ 11-2 første ledd og 11-4 første ledd, mellom likeartede selskaper, og til skattemessig kontinuitet (Aamelfot et al. 2015, 48; BFU 7/16 avgitt 14.06.2016).

aksjonærer i det overtakende selskapet, og overdragende selskap opphører ved fusjonen (Schwencke et al. 2015, 783-784).

Fusjon med nystiftelse

Som navnet tilsier, gjennomføres en slik fusjon ved at det stiftes et nytt selskap. Det nystiftede selskapet blir det overtakende selskapet og stiftes samtidig med ikraftsettelsen av fusjonen (Aamelfot et al. 2015, 30). Selv om det ikke direkte kommer til uttrykk i asl./asal. kap. 13, følger det av analog tolkning av aksjelovene at det er to eller flere overdragende selskaper (Aamelfot et al. 2015, 30).

Trekantfusjon

Trekantfusjon, også kalt konsernfusjon, er regulert i asl./asal. § 13-2 annet ledd. Trekantfusjon henviser til antall parter i fusjonen, hvor det minimum er tre parter: det overdragende, det overtakende og morselskapet som utsteder vederlagsaksjer (Aamelfot et al. 2015, 32-34). I en konsernfusjon er det morselskapet som utsteder fusjonsvederlaget, og ikke det overtakende selskapet. Det anføres vilkår i asl./asal. § 13-2 annet ledd for å kunne gjennomføre en konsernfusjon. Vilårene er at det overtakende selskapet skal tilhøre et konsern, og at samlet andel av aksjer og stemmer på generalforsamling er mer enn 90 % i det overtakende selskapet for ett eller flere selskaper i konsernet. Dette er også opphavet til bruken av begrepet konsernfusjon, som indikerer vilkåret om konserntilknytning (Aamelfot et al. 2015, 34).

Siden det ved konsernfusjon er snakk om at aksjonærer i det overdragende selskapet får aksjer i et annet selskap enn det overtakende selskapet, anfører asl./asal. § 13-2 annet ledd annet punktum en regnskapsteknisk løsning på gjennomføring av konsernfusjonen, hvor det regnskapsføres en fordring i morselskapet lik kapitalforhøyelsen, med motpost i det overtakende selskapet. Motposten i det overtakende selskapet tilsvarer egenkapitalen som tilføres det overtakende selskapet. Konsernfordringen til mor har lavere prioritet enn gjelden til de øvrige kreditorene (Aamelfot et al. 2015, 236). Denne regnskapstekniske løsningen på gjennomføring av konsernfusjonen omtales gjerne som «fordringsmodellen» (Schwencke et al. 2015, 812). Schwencke et. al. (2015) s.

812 henviser til at konsernfusjon kan gjennomføres enten ved bruk av ordinær kapitalutvidelse eller fordringsmodellen, hvor NRS 9 anbefaler anvendelse av fordringsmodellen.

Mor-datterfusjon

Mor-datterfusjon er en vederlagsfri fusjon mellom morselskap og heleid datterselskap, og reguleres av asl./asal. § 13-23. Fusjonsformen er en forenklet fusjonsmetode. Vederlagsfrihet begrunnes med at morselskapet ikke tilføres noen verdier, og det utstedes ingen aksjer i morselskapet når datterselskapet, som er det overdragende selskapet, oppløses (Aamelfot et al. 2015, 34). Årsaken til dette er at etter fusjonen eier morselskapet eiendelene og gjelden direkte, i stedet for indirekte eie gjennom aksjeposten i datter (Schwencke et al. 2015, 785).

Omvendt mor-datterfusjon

Omvendt mor-datterfusjon er å anse som en ordinær opptakfusjon, og asl./asal. § 13-2 første ledd kommer til anvendelse. I dette typetilfellet, hvor morselskapet innfusjoneres i datterselskapet, er således morselskapet overdragende selskap og datterselskapet overtakende selskap. Denne fusjonstypen velges hovedsakelig for å unngå merarbeid knyttet til varsling av medkontrahenter. Typisk i tilfeller hvor morselskapet er et rent holdingselskap og alle kontrakter og øvrige rettsposisjoner er i datterselskapet (Aamelfot et al. 2015, 30).

Vederlagsfri fusjon mellom selskaper med samme eier

Denne fusjonstypen følger av asl. § 13-24. Fusjoner mellom selskap med samme eier kan gjennomføres uten vederlag og er en form for opptakfusjon.

Fusjonstypen kan benyttes av aksjeselskaper ved forenklinger i konsern og bruk av metoden baseres stort sett på de samme vurderingene som legges til grunn ved gjennomføring av vederlagsfri mor-datterfusjon (Aamelfot et al. 2015, 36-37).

Fusjon mellom selskaper med samme eier er alltid en opptakfusjon og kan også gjennomføres med vederlag i henhold til asl. § 13-2 (Aamelfot et al. 2015, 36-37).

Det er ikke tilsvarende regler for allmennaksjeselskap, noe som medfører at fusjoner mellom allmennaksjeselskap med samme eier følger de vanlige reglene for fusjon med vederlag i asal. § 13-2. Vederlagsfri fusjon mellom selskaper med samme eier anses ikke å være i overensstemmelse med det tredje

selskapsdirektivet, og departementet har således besluttet at asl. § 13-24 ikke analogt kan benyttes av allmennaksjeselskap (Aamelfot et al. 2015, 37). Dette innebærer at dersom det er fusjon med et allmennaksjeselskap må fusjonen gjennomføres med vederlag, jf. asal. § 13-2 (Aamelfot et al. 2015, 37).

Som vist over, kan fusjoner selskapsrettslig gjennomføres på ulike måter. Når det gjelder regnskapsmessig behandling av fusjoner følger det som nevnt av NRS 9, jf. rskl §§ 4-1 og 5-14. Fusjoner med ulike eiere skal som hovedregel regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden, mens fusjoner med samme eiere før og etter fusjonen skal regnskapsføres til kontinuitet. Oppkjøpsmetoden legger til grunn bruk av virkelig verdi, mens kontinuitetsmetoden legger til grunn videreføring av balanseførte verdier. I det følgende redegjøres det for regulering av oppkjøpsmetoden og kontinuitetsmetoden.

Oppkjøpsmetoden – transaksjon til virkelig verdi

NRS 9 punkt 4 omhandler metodeanvendelse ved fusjoner og anfører at dersom en fusjon regnskapsmessig anses å være en transaksjon, i henhold til rskl. § 4-1 første ledd nr. 1, skal fusjonen regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden.

Oppkjøpsmetoden er beskrevet i NRS 9 punkt 5, og virkeområdet er som følger:

«Fusjon som er virksomhetskjøp, skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Oppkjøpsmetoden bygger på at det har funnet sted en regnskapsmessig transaksjon hvor det er oppnådd kontroll over netto eiendeler og forpliktelser.»

Verdiene i det overdragende selskapet regnskapsføres i overtakende selskap til virkelig verdi og medfører at egenkapitalen i det overtakende selskapet øker tilsvarende den virkelige verdien av det overdragende selskapet (Schwencke et al. 2015, 792).

Oppkjøpsmetoden innebærer å identifisere overtagende part og oppkjøpstidspunkt, måle og tilordne anskaffelseskost, samt regnskapsføre goodwill eller negativ goodwill. Dette er kjerneprosesser. Gjeldende regulering og regnskapsmessig behandling av disse forholdene presenteres i det følgende.

Identifikasjon av overtakende part

NRS 9 punkt 5.1 gir retningslinjer for hvordan en skal identifisere den regnskapsrettslig overtakende part. I en fusjon vil den parten som overtar kontroll, være det overtakende selskapet. Selskapsrettslig – og regnskapsrettslig overtakende part behøver ikke være den samme, men den regnskapsrettslig overtakende part vil stort sett være det selskapet som utsteder vederlagsaksjer. Når den overtakende part er identifisert, gjøres det en merverdianalyse av det overdragende selskapet, som da skal innfusjoneres i det overtakende selskapet.

Selskapsrettslig står man mer fritt til å velge hvilket selskap som skal være overtakende part. I enkelte situasjoner kan det oppstå avvik mellom hvem som ønskes som selskapsrettslig overtakende part og hvilken part som blir bestemt ut fra angitte kriterier å være regnskapsrettslig overtakende part. Dette kalles omvendt oppkjøp og er regulert i NRS 9 punkt 5.3.3. Omvendt oppkjøp faller utenfor denne studien.

Identifikasjon av oppkjøpstidspunkt

Helt avgjørende for identifikasjon av oppkjøpstidspunktet er når kontroll er oppnådd. NRS 17 punkt 3 angir retningslinjer for vurdering av når kontroll er oppnådd og anfører at:

«Kontroll antas å foreligge når morselskapet har eierandeler som direkte eller indirekte gir mer enn halvparten av stemmerettene i et selskap, med mindre det og bare i unntaksvise tilfeller, klart kan påvises at eierskapet ikke gir kontroll.»

Det kan i visse tilfeller være svært vanskelig å avgjøre når dette tidspunktet er. Ofte vil det være samsvar mellom selskapsrettslig tidspunkt for verdsettelse og kontrolloverdragelse. Selskapsrettslig tidspunkt er dato for generalforsamling, og verdsettelsen kan tidligst bli gjennomført 8 uker før generalforsamlingens beslutning. Det er imidlertid de reelle forholdene som er avgjørende, og tidspunktet kan avvike fra generalforsamlingsdato (NRS 9 punkt 5.2). IFRS 3 kan alltid benyttes ved fastsettelse av oppkjøpstidspunkt (se under).

Måling og tilordning av anskaffelseskost

Regnskapsmessig skal anskaffelseskosten måles på oppkjøpstidspunktet. NRS 9 punkt 5.3.1 angir imidlertid en forenklingsregel, hvor verdimåling på et tidligere

tidspunkt aksepteres dersom det kan begrunnes ut fra praktiske årsaker. Det er allikevel et vilkår at det ikke kan foreligge «indikasjoner på vesentlige verdiendringer i perioden mellom dette tidligere tidspunktet og oppkjøpstidspunktet» (NRS 9 punkt 5.3.1).

Siden aksjelovene og regnskapsloven ikke er samkjørte på alle krav, kan det forekomme avvik mellom verdien på oppkjøpstidspunktet og verdien på verdsettelsestidspunktet (se under) i henhold til aksjelovene (Aamelfot et al. 2015, 165-166). Det følger av aksjelovene at det skal utarbeides en redegjørelse om tingsinnskuddet som inngår i fusjonsplanen som skal vedtas på generalforsamling, jf. asl./asal. § 13-10. Det overdratte selskapet skal aksjerettslig således verdsettes på tidspunktet for redegjørelsen, også kalt verdsettelsestidspunktet. I tilfeller hvor det er avvik mellom oppkjøpstidspunktet og verdsettelsestidspunktet, fremkommer det ikke tydelig i NRS 9 hvordan dette avviket skal regnskapsføres (Aamelfot et al. 2015, 179). Justisdepartementet avga den 17. september 2010 en uttalelse om dette problemet, «Håndtering av verdiendring fra tidspunktet for redegjørelsen til kontrolltidspunktet i konserndannelser og fusjoner», etter henvendelse fra Den norske Revisorforening, hvor Justisdepartementet presiserte at formålet med verdivurderingen som gjøres i henhold til aksjelovene (omtalt her som verdsettelsestidspunktet) er «å sikre kontroll med at aksjene ikke tegnes til underkurs» (Aamelfot et al. 2015, 179). Uttalelsen må forstås slik at avviket mellom regnskapsmessig anskaffelseskost og verdivurdering på tidspunkt for redegjørelsen regnskapsføres som overkurs, uavhengig av hva overkursen ble fastsatt til på oppkjøpstidspunktet.

NRS 9 punkt 5.3.1 anfører at anskaffelseskost skal måles på oppkjøpstidspunktet til summen av virkelig verdi av vederlagsaksjene, betinget vederlag og tilleggsvederlag. I tillegg inngår fusjonsutgifter i fastsettelsen av anskaffelseskost. Når anskaffelseskostnad er fastsatt, fordeles denne verdien på de identifiserbare eiendelene og forpliktelsene. Goodwill eller negativ goodwill fremkommer som en ufordelt differanse.

Emisjonsutgifter og fusjonsutgifter

Fusjonsutgifter må skilles fra emisjonsutgifter. Det følger av rskl. § 5-3 at fusjonsutgifter inngår i hva som anses som regnskapsmessig anskaffelseskost av det overdragende selskapet. Emisjonsutgifter som knytter seg direkte til emisjonen skal regnskapsføres som en reduksjon av egenkapitalen, og går således til fradrag i kapitalinnskuddet. Eksempler på emisjonsutgifter er stiftelsesomkostninger, honorarer til juridiske rådgivere, honorar til revisorer mv. Vurderingen av hva som er emisjonsutgifter og hva som er fusjonsutgifter er skjønnsmessig (Schwencke et al. 2015, 788). Både emisjons- og fusjonsutgiftene skal regnskapsføres etter skatt. Fusjonsutgifter er skattemessig fradragsberettiget for det overtakende selskapet. Skatt knyttet til fusjonsutgiftene fremkommer i balansen som utsatt skattefordel som følge av midlertidige forskjeller, og følger av den generelle regelen om at posterings med skattevirkninger som føres direkte i balansen regnskapsføres som utsatt skattefordel i balansen (Schwencke et al. 2015, 788).

Endring i egenkapital

Kapitalforhøyelsen i overtakende selskap bestemmes av bytteforholdet mellom selskapene. Bytteforholdet beregnes som forholdet mellom reelle verdier av overtakende selskap (i teller) og overdragende selskap (i nevner). Endring i egenkapitalen skyldes kapitalforhøyelsen slik som beskrevet foran, mens endring i overkurs enten økes som følge av merverdier eller reduseres som følge av emisjonsutgifter. Sum endring i egenkapital skal tilsvare virkelig verdi av overdragende selskap, jf. omtalt over (Schwencke et al. 2015, 792). Dersom det overtakende selskapet allerede har en eierandel i overdragende selskap, blir den justert for den delen som allerede eies. Dette omtales som trinnvise kjøp, og det følger av NRS 9 punkt 5.3.1 at anskaffelseskost da skal være «summen av virkelig verdi av tidligere eierandeler på oppkjøpstidspunktet og anskaffelseskost på siste kjøp».

Regnskapsføring av goodwill eller negativ goodwill

NRS 17 punkt 6.1.2, 7.2.2 og 7.2.3 regulerer regnskapsmessig behandling av goodwill eller negativ goodwill. Goodwill er en residual og fremkommer som differansen mellom anskaffelseskost og virkelig verdi på identifiserbare netto

eiendeler. I henhold til NRS 17 skal goodwill balanseføres på oppkjøpstidspunktet og «avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan som i rimelig grad gjenspeiler forventet profil på fremtidig inntjening» (NRS 17 punkt 7.2.2). I etterfølgende målinger skal goodwill vurderes for verdifall i henhold til NRS (F) Nedskrivning av anleggsmidler, jf. rskl. § 5-3.

I noen tilfeller vil anskaffelseskost være lavere enn virkelig verdi på de identifiserte netto eiendelene, og fremkommer da i balansen som negativ goodwill (Aamelfot et al. 2015, 179). NRS 17 punkt 6.1.6 sier at dersom negativ goodwill oppstår indikerer det «(...) at eiendeler har blitt overvurdert, eller forpliktelser utelatt eller undervurdert». Videre står det at «dersom dette ikke er tilfelle, skal størrelsen benevnes negativ goodwill.» Det står ikke direkte, men basert på at NRS 17 er tilpasset IFRS 3 er det naturlig å anta at i tilfeller hvor det oppstår negativ goodwill, skal verdsettelsen gjennomgås på nytt, siden dette er et krav i henhold til IFRS 3 nr. 36.

Etter norske regler balanseføres også negativ goodwill på oppkjøpstidspunktet. I etterfølgende perioder periodiseres den delen som kan knyttes til fremtidige utgifter eller tap, mens den resterende delen føres som en kostnadsreduksjon over fem år (NRS 17 punkt 7.2.3).

Det følger av NRS 17 punkt 6.1.6 to måter å måle og regnskapsføre goodwill på, hvor valg av metode vil være retningsgivende for senere målinger av goodwill. Den ene metoden går ut på kun å regnskapsføre majoritetens andel av goodwill, mens den andre metoden innebærer å regnskapsføre 100 %, både majoritetens- og minoritetens andel. Den siste metoden omtales gjerne som ««full» goodwill-metode» (Schwencke et al. 2015, 881).

Dersom fusjonen ikke regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden, skal kontinuitetsmetoden anvendes. I det følgende redegjøres det for hjemmel og anvendelse av kontinuitetsmetoden.

Kontinuitetsmetoden

Kontinuitetsmetoden er regulert i NRS 9 punkt 6. Frem til revisjon av regnskapsloven med virkning fra 1.1.2005 var det i regnskapsloven et kontinuitetsunntak i § 5-15, som lød:

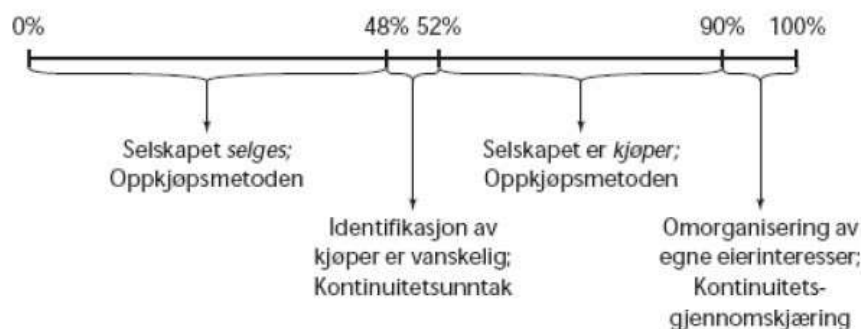
«Dersom en fusjon innebærer en sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, skal eiendeler og gjeld i de fusjonerende foretakene videreføres til balanseførte verdier.»

Dette unntaket er nå fjernet, og det er ikke lenger noen regulering av et kontinuitetsunntak i regnskapsloven. I dag kommer kontinuitetsmetoden kun til anvendelse i de tilfeller hvor det er tale om kontinuitetsgjennomskjæring. Med utgangspunkt i NOU 1995: 30 s. 68 og NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 5 er det tale om kontinuitetsgjennomskjæring i tilfeller hvor det ikke kan sies at transaksjonen er reell, og hvor det ikke er funnet grunnlag for ny verdimåling. Viser for øvrig til diskusjonen drøftet i kapittel 2.2.

Det følger videre av lovforarbeidene, NOU 1995: 30 s. 75:

«Utvalget finner det mest naturlig å betrakte overdragelse av virksomhet ved fusjon som tingsinnskudd i en egenkapitaltransaksjon. Regnskapsføringen vil være basert på en gjennomført transaksjon. Etter anbefalingen skal fusjon som i unntakstilfelle er sammenslåing av interesser, regnskapsføres etter kontinuitetsmetoden».

NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 19 uttrykker: «Dette notatet har som standpunkt at kontinuitetsgjennomskjæring av overdragelser med eller mellom datterselskaper hvor morselskapets eierandel er mindre enn 90 %, bare unntaksvis skal forekomme.» Slik forståelse bygger også Benn Folkvord på i sin doktorgradsavhandling «Skatt ved fisjon og fusjon» (2006) s. 305 til 306, hvor han uttaler at kontinuitetsmetoden kun vil være aktuell i tilfeller hvor aksjonærgruppens eierinteresser er mellom 90-100%. Han illustrerer det slik (Folkvord 2006, 305):

Figur 1 Aksjonærgruppens eierinteresser

Som nevnt over, er det ikke lenger et kontinuitetsunntak i regnskapsloven. Dette unntaket kom til anvendelse i de tilfellene hvor det var sammenslåing av tilnærmet likeverdige interesser, og hvor det var vanskelig å identifisere overtakende part. Forskjellen mellom anvendelse av det tidligere kontinuitetsunntaket og kontinuitetsgjennomskjæring kan belyses ved at målsettingen for kontinuitetsunntaket var «å avdekke *hvem som var selger*», mens målsettingen for kontinuitetsgjennomskjæring er «å avdekke *om det foreligger salg*» (Folkvord 2006, 305). Felles for de begge er vurderingen av aksjonærgruppens sammensetting (Folkvord 2006, 305).

Ved regnskapsføring av fusjon etter kontinuitetsmetoden skiller NRS 9 mellom vertikal fusjon og horisontal fusjon. Fusjon mellom datterselskap og dets morselskap defineres som vertikal fusjon, mens horisontal fusjon defineres som fusjon som ikke er vertikal (NRS 9 Fusjon punkt 3).

Kontinuitetsmetoden innebærer videreføring av de balanseførte verdiene i overdragende selskap inn i det overtakende selskapene etter fusjonen (NOU 1995: 30 s. 75). Når en fusjon skal gjennomføres, må det tas stilling til hvilke balanseførte verdier som skal videreføres til overtakende selskap. I det følgende redegjøres det for gjeldende bestemmelser og hvilke vurderinger som ligger til grunn for valg av hvilke verdier som skal videreføres.

Selskaps- eller konsernkontinuitet

NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 15 flg. tar opp spørsmålet knyttet til om det er selskapsverdier eller konsernverdier som skal videreføres.

Transaksjonens reelle innhold må avdekkes og legges så til grunn for valg av

verdier. Diskusjonsnotatet s. 17 oppsummerer med at «(...) det synes som gjeldende praksis mht. å legge konsernverdi eller selskapsverdi til grunn er noe inkonsekvent».

Kontinuitetsmetoden innebærer således enten videreføring av selskapsverdier (selskapskontinuitet) eller konsernverdier (konsernkontinuitet). NRS 9 punkt 6 anfører at horisontale fusjoner i konsern skal videreføres med selskapsverdier, mens vertikale fusjoner mellom morselskap og datterselskap skal videreføres med konsernverdier. NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 15 flg. anbefaler bruk av konsernverdier både for horisontale og vertikale fusjoner under samme kontroll i konsern. Horisontal fusjon mellom to datterselskaper i samme konsern bør ifølge diskusjonsnotatet vurderes som «en kombinasjon av to vertikale overdragelser». Dette synspunktet er ikke reflektert i NRS 9.

Det er angitt et unntak fra bruk av konsernkontinuitet i NRS 9 punkt 6.3, som sier at selskapskontinuitet tillates av forenklingssyn. Forenklingsregelen gjelder for vertikale fusjoner, hvor regnskapsmessig overtakende selskap ikke utarbeider konsernregnskap som omfatter selskapet som fusjoneres inn, og som har rapporteringsplikt til Regnskapsregisteret.

Valg av kontinuitetsverdier påvirker regnskapsføringen av egenkapitalen. Aamelfot et. al. (2015) s. 197 skiller mellom «historikksynet» og «verdimålingssynet», og peker på at «det fremkommer imidlertid ikke klart av forarbeidene til regnskapsloven eller av NRS 9 om bruk av kontinuitet kun er en regel om måling, ut fra begrunnelsen om at transaksjonen ikke skjer mellom uavhengige parter, eller om kontinuitet skal gjenspeile de fusjonerte selskapene som om de alltid har vært en enhet («historikksynet»)). Videre pekes det på at:

«NRS 9 gir ikke noe klart svar på hva som er begrunnelsen for kontinuitetsmetoden. Regnskapsstandardstyret ønsket heller ikke å ta stilling til dette spørsmålet i forbindelse med behandlingen av den reviderte standarden. Standarden har konkrete anvisninger for hvordan ulike spørsmål skal løses, og noen av disse støtter opp under «verdimålingssynet», mens andre kan begrunnes ut fra «historikksynet» (Aamelfot et al. 2015, 197).

Horisontale fusjoner

Horisontale fusjoner baseres på et «historikksyn», hvor sammensetningen av egenkapitalen i størst mulig grad videreføres (Aamelfot et al. 2015, 197).

Horisontale fusjoner kan gjennomføres med og uten vederlag.

Fusjoner med vederlag er aktuelt hvor det er minoritetsinteresser, mens fusjoner uten vederlag kommer til anvendelse i fusjoner mellom heleide selskaper. Målet om mest mulig lik sammensetning av egenkapitalen gjelder i begge typetilfellene (Schwencke et al. 2015, 799). For fusjoner med vederlag vil det imidlertid normalt oppstå en differanse mellom balanseført verdi av overdratte eiendeler og gjeld og nominell kapitalforhøyelse i overtakende selskap (NOU 1995: 30 s. 75). Denne differansen omtales nå gjerne som kontinuitetsdifferanse (i NOU 1995: 30 s. 75 som «fusjonsdifferanse»), og oppstår siden netto balanseførte verdier i overdragende selskap er uavhengig størrelse av kapitalforhøyelsen i overtakende selskap. Kontinuitetsdifferanse skal regnskapsføres mot egenkapital, og anses som «en regnskapsteknisk differanse uten økonomisk innhold» (NOU 1995: 30 s. 75).

Kontinuitetsdifferansen er stort sett positiv, men i tilfeller hvor kapitalforhøyelsen i overtakende selskap er høyere enn de balanseførte verdiene i overdragende selskap blir denne differansen negativ (Schwencke et al. 2015, 797-798).

Regnskapsmessig behandling av negativ kontinuitetsdifferanse er ikke behandlet i NRS 9, men ifølge uttalelser fra Justisdepartementet skal negativ kontinuitetsdifferanse føre til et krav om at aksjonærene i overdragende selskap skal innbetale kapital til overtakende selskap (Lovavdelingen 1991, 1999). Dette er bekreftet i faglitteraturen (Schwencke et al. 2015, 798), samt drøftet i Benn Folkvord sin doktorgradsavhandling «Skatt ved fisjon og fusjon», hvor han imøtegår uttalelsen fra Justisdepartementet (Folkvord 2006, 340-345). Dersom fusjonen medfører negativ kontinuitetsdifferanse, kan dette unngås enten ved å gjennomføre en kapitalnedsettelse i overtakende selskap før gjennomføring av fusjonen eller ved å snu den selskapsrettslige retningen på fusjonen. Siden man står noe mer fritt til å velge aksjerettslig overtakende snur man fusjonen «slik at det aksjerettslig overdragende selskapet blir det aksjerettslig overtakende selskap» (Schwencke et al. 2015, 798). Kapitalnedsettelse følger reglene i asl./asal. kapittel 12.

Vertikale fusjoner

NRS 9 punkt 6.3 sier at vertikale fusjoner som hovedregel skal videreføres med konsernverdier, som også er i samsvar med anbefalingen i NRS (D)

Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 15. flg. Dette innebærer at det er de balanseførte konsernverdiene som skal innregnes i det overtakende selskapet. Merverdiene som ble regnskapsført i forbindelse med virksomhetskjøpet blir dermed også videreført. Det vil kunne oppstå et spørsmål om hvilke konsernverdier som skal videreføres dersom fusjonen er mellom datterselskap og datterdatterselskap. Det følger imidlertid av NRS 9 punkt 6 bokstav b at «eiendeler og forpliktelser i det overdragende selskapet videreføres med de verdiene de er balanseført til i konsernregnskapet til overtakende selskap». Det antas derfor at det er konsernverdiene i underkonsernet som skal videreføres (Aamelfot et al. 2015, 199).

Vertikale fusjoner er regulert i NRS 9 punkt 6.5.2 og kan gjennomføres med og uten vederlag. På samme måte som for horisontale fusjoner er det tale om fusjoner med vederlag når det er minoritetsinteresser involvert, mens mellom heleide selskaper er det fusjoner uten vederlag. For vertikale fusjoner uten vederlag vil konsernkontinuitet gi en differanse mellom konsernverdiene regnskapsført i konsernregnskapet og selskapsverdiene i det overdragende selskapet. Denne differansen skal regnskapsføres mot annen egenkapital i det fusjonerte selskapet. Det følger videre av standarden at fond for vurderingsforskjeller knyttet til gjensidig aksjeeie oppløses, mens øvrige fond for vurderingsforskjeller i datterselskapet, som knytter seg til eierandeler i andre selskaper, videreføres. Verdien av videreførte fond settes som utgangspunkt til morselskapets kostpris, men det tillates også at datterselskapets kostpris videreføres.

Ved gjennomføring av vertikale fusjoner med vederlag regnskapsføres differansen som oppstår mellom konsernverdier og selskapsverdier på lik linje som vertikale fusjoner uten vederlag. Det samme gjelder for behandlingen av fond for vurderingsforskjeller. Forskjellen i regnskapsmessig behandling av fusjoner med og uten vederlag knytter seg til behandlingen av goodwill og minoritetsinteressene.

Dersom goodwill er innregnet etter «full» goodwill-metoden» på oppkjøpstidspunktet, skal det ikke gjennomføres ny måling av minoritetenes andeler på fusjonstidspunktet. Dette følger av at merverdiene allerede er innregnet med 100 % (Schwencke et al. 2015, 805). I tilfeller hvor aksjene i datterselskapet ikke er innregnet med 100 % andel av goodwill i konsernverdiene, følger det av NRS 9 punkt 6.5.2 at minoritetens andel av goodwill skal måles til virkelig verdi på fusjonstidspunktet. Dersom det som del av det totale vederlaget inngår tilleggsvederlag, skal dette gå til fradrag ved måling av kapitalforhøyelsen.

Tidspunkt for regnskapsføring

NRS 9 punkt 6.1 fastsetter at fusjoner som regnskapsføres i henhold til kontinuitetsmetoden kan regnskapsføres fra hvilket som helst tidspunkt i regnskapsåret, men senest på dato for ikrafttredelsestidspunkt, jf. asl. § 13-16 eller asal. § 13-17.

2.3.2 Regnskapsmessig behandling av fisjoner etter GRS

Det foreligger ingen særlige bestemmelser om fisjon i regnskapsloven. Unntaket er forenklingsregelen for små foretak i rskl. § 5-16. I forarbeidene til regnskapsloven er det forutsatt at fisjon skal regnskapsføres etter transaksjonsprinsippet, jf. rskl. § 4-1 nr.1 (NOU 1995: 30, 65). Disse reglene legger til grunn at fisjoner som anses å være egenkapitaltransaksjoner, skal innregnes med virkelige verdier. Fisjoner som ikke er en transaksjon, skal regnskapsføres til kontinuitet. Det er utarbeidet en foreløpig standard NRS (F) Fisjon som tar for seg behandlingen av fisjoner som er regulert i aksjeloven og allmennaksjeloven kap. 14. Standarden deler inn fisjon etter økonomisk innhold som styrer om en fisjon skal regnskapsføres etter kontinuitetsmetoden eller oppkjøpsmetoden. Standarden er mer regelorientert og er ikke like åpen for skjønn slik som NRS 9 (Aamelfot et al. 2015, 308).

Det er ulike måter å gjennomføre fisjon på. Asl./asal. kap. 14 gir retningslinjer for hvilke fisjonstyper som godkjennes innenfor aksjeretten (Schwencke et al. 2015, 829). De ulike fisjonstypene kan deles inn i to hovedgrupper som igjen kan kategoriseres. De to hovedgruppene er ren fisjon og fisjonsfusjon. En fisjon kan også være en blanding av de to nevnte hovedgruppene som omtales som

«sammensatt fisjon». En tredje kategori er trekantfusjon, eller det som ofte omtales som konsernfisjon. Figuren under er hentet fra NRS (F) Fisjon punkt 22, og gir en oversikt over sammenhengen mellom fisjonstyper og regnskapsmetoder.

	Ren fisjon	Fisjonsfusjon
Jevndeling	Kontinuitet	Transaksjon, unntatt ved uendret eierskap
Skjevdeling	Transaksjon	Transaksjon

Figur 2 Fisjonstyper og regnskapsmetoder

Transaksjon eller kontinuitet

En fisjon som anses som en regnskapsmessig transaksjon skal regnskapsføres til virkelig verdi. Det overdragende selskap regnskapsfører egenkapitaluttak av eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi og gevinst/tap resultatføres. Det overtakende selskap skal regnskapsføre de overtatte eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi som tingsinnskudd mot aksjekapital og overkurs, og det dannes ny anskaffelseskost på eiendeler og forpliktelser (Aamelfot et al. 2015, 306)

En fisjon som ikke er en transaksjon regnskapsføres til regnskapsmessig kontinuitet (Aamelfot et al. 2015, 307). Egenkapitaluttaket i det overdragende selskapet føres ut av regnskapet lik den balanseførte verdien av de overdratte eiendelene og forpliktelsene. Det oppstår ikke gevinst eller tap. I det overtakende selskapet videreføres de balanseførte verdiene fra det overdragende selskap og regnskapsføres som et tingsinnskudd (Schwencke et al. 2015, 832).

I NRS (F) Fisjon er det ingen klare retningslinjer for om det er selskapskontinuitet eller konsernkontinuitet som skal legges til grunn. Men etter NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 16-17 er det mye som tyder at det er konsernkontinuitet som bør legges til grunn for fisjoner innenfor konsern.

Ren fisjon

Når en del av virksomheten blir overført til ett eller flere selskap som er nystiftet, anses det som en ordinær eller ren fisjon. Fisjonen berører ikke andre verdier enn de som er gjenstand for deling (NRS (F) Fisjon punkt 8). Hovedregelen er at en

ren fisjon skal regnskapsføres som transaksjon, med mindre unntaksreglene i NRS (F) Fisjon kommer til anvendelse (Aamelfot et al. 2015, 311).

Ren fisjon kan deles inn etter ren fisjon som er regnskapsmessig transaksjon og ren fisjon som ikke er regnskapsmessig transaksjon (Aamelfot et al. 2015, 311-312).

Ren fisjon – regnskapsmessig transaksjon

Som nevnt i innledningen til kapittelet skal en ren fisjon som hovedregel regnskapsføres som transaksjon. I fisjoner hvor det skjer en endring i risiko og kontroll, og eiendeler og gjeld blir omfordelt mellom aksjonærene, skal fisjonen regnskapsføres som transaksjon (Aamelfot et al. 2015, 312). Dette omtales som skjevdeling.

Skjevdeling er «en fisjon hvor aksjeeierne i det overdragende selskapet ikke deltar i samme forhold i alle fisjonerte selskaper» (Aamelfot et al. 2015, 311). Det er to typer skjevdeling, skjevdeling med absolutt eierskifte og annen skjevdeling. Dette er regnskapsmessige transaksjoner hvor transaksjonsprinsippet legges til grunn.

Ren fisjon med skjevdeling – absolutt eierskifte

En ren fisjon med skjevdeling og absolutt eierskifte er en fisjon hvor aksjonærene etter fisjonen ikke har noe felles eierskap i de fisjonerte selskapene (NRS (F) Fisjon punkt 14).

Ren fisjon – annen skjevdeling

En ren fisjon med annen skjevdeling foreligger når eiendeler og gjeld blir omfordelt mellom aksjonærene i ulikt forhold enn før fisjonen. Dette forutsetter eierskifte på mer enn 10 % av egenkapitalen i minst ett av de fisjonerte selskapene (Aamelfot et al. 2015, 312).

Ren fisjon – ikke regnskapsmessig transaksjon

En ren fisjon som ikke er en regnskapsmessig transaksjon kan deles inn i fisjon hvor det er ingen eller marginal endring i eierforholdene og en fisjon hvor

eierskiftet nøytraliseres ved at eiendeler og forpliktelser fordeles (Aamelfot et al. 2015, 312).

Ingen endring i eierforholdene – ren fisjon med jevndeling

Fisjon hvor kun den juridiske selskapsstrukturen endres og sammensetningen av aksjonærenes verdier forblir uendret kalles en ren fisjon med jevndeling (NRS (F) Fisjon punkt 22). Det overtakende eller de overtakende selskapene stiftes i forbindelse med fisjonen. Fisjonen anses som en omorganisering med uendret eierskap hvor det ikke foreligger overføring av risiko og kontroll. En slik fisjon skal alltid regnskapsføres etter kontinuitetsmetoden (Aamelfot et al. 2015, 313).

Marginal endring i de direkte eierforholdene

Fisjoner hvor eierskifte er på mindre enn 10 % av aksjekapitalen anses som marginal endring i eierforholdene. For slike typetilfeller vil kontinuitetsmetoden bli betraktet som regnskapsmessig løsning da fisjonen ikke anses som en skjevdeling. 10 %-regelen omtales og begrunnes i vedlegg 1 til NRS (F) Fisjon. Reelle forhold skal fremdeles legges til grunn. Om fisjonen skal anses som en transaksjon eller ikke, baseres på en teknisk beregning hvor det i liten grad er åpent for skjønn (Aamelfot et al. 2015, 314).

Eierskiftet nøytraliseres ved fordeling av eiendeler og forpliktelser

Tidligere har vi gjort rede for ren fisjon med skjevdeling hvor aksjonærene ikke deltar i samme forhold i alle de fisjonerte selskapene etter fisjonen som før. Etter NRS (F) Fisjon punkt 15 kan eiendeler og forpliktelser i det overdragende selskap fordeles på de fisjonerte selskapene etter et mønster som nøytraliserer et eierskifte på aksjonærnivå. Etter Aamelfot et al. (2015) s. 316 sin vurdering bør denne unntaksbestemmelsen tolkes strengt da standarden ikke gir noen veiledning på hvor «like» eiendelene må være for at eierskiftet kan anses å være nøytralisert.

Fisjonsfusjon

«Fisjonsfusjon er en fisjon hvor et eksisterende selskap er overtakende selskap, og dette selskapet representerer andre verdier enn de som er gjenstand for deling. En fisjonsfusjon vil normalt medføre en kapitalforhøyelse i det overtakende selskapet». (NRS (F) Fisjon punkt 8)

Som det fremkommer av figur 2 (se kapittel 2.3.2) skal en fisjonsfusjon som hovedregel regnskapsføres som en transaksjon uavhengig om det er en fisjonsfusjon med jevndeling eller med skjevdeling.

Fisjonsfusjon med jevndeling

En fisjonsfusjon med jevndeling har store likhetstrekk med en fusjon. Eiendeler og gjeld i det overdragende selskapet overdras ikke i sin helhet, og fisjonsfusjonen skal som hovedregel regnskapsføres som transaksjon (NRS (F) Fisjon punkt 24). Det foreligger to typer fisjonsfusjon med jevndeling som ikke er transaksjon, og hvor kontinuitetsmetoden kommer til anvendelse. De to unntakene fra hovedregelen er:

1. fisjonsfusjon med jevndeling med uendret eierskap, og
2. fisjonsfusjon hvor overtakende og overdragende selskap er under samme kontroll

Ved en fisjonsfusjon med uendret eierskap er det ingen endring i risiko og kontroll på eiernivå, dvs. at overdragende og overtakende selskap har identisk eiersammensetning som før fisjonen. Aamelfot et al. (2015) s. 318 presiserer at hva som ligger i betydningen av «identisk eiersammensetning» ikke er drøftet i NRS (F) Fisjon, men viser til at det kan legges til grunn tilsvarende forståelse som begrepet i NRS 9 punkt 3.

Ved en fisjonsfusjon mellom selskaper under samme kontroll fremkommer det av NRS (F) Fisjon punkt 24 at det ikke er en transaksjon. Hva som ligger i «samme kontroll» er heller ikke definert i NRS (F) Fisjon, men standarden henviser til NRS 9 og Aamelfot et al. (2015) s. 318 mener at definisjonen i NRS 9 må kunne legges til grunn.

Fisjonsfusjon med skjevdeling

En fisjonsfusjon med skjevdeling er en sammensatt fisjon som består av to deler som må vurderes separat. En fisjonsdel og en fusjonsdel. «Fisjonsdelen», den delen hvor verdiene blir fordelt mellom aksjonærene i det overdragende selskap, regnskapsføres som en transaksjon i det overdragende selskap. «Fusjonsdelen»

gjelder overdragelsen og bytteforholdet til det overtakende selskap, og vurderingsreglene i NRS 9 kommer til anvendelse.

Konsernfisjon

En konsernfisjon er alltid en fisjonsfusjon og regnskapsføres som en konsernfusjon, jf. 2.3.1. Den utfisjonerte virksomheten innfusjoneres i for eksempel et datterselskap eller et annet selskap i konsern og aksjonærene mottar aksjer i et annet konsernselskap som vederlag (Schwencke et al. 2015, 834)

Sammensatt fisjon

En fisjon som regnskapsmessig består av flere transaksjoner defineres som en «sammensatt fisjon» (Aamelfot et al. 2015, 309). Et eksempel på en «sammensatt fisjon» er en fisjon bestående av en ren fisjon og en fisjonsfusjon, og transaksjonene må vurderes hver for seg. «Sammensatt fisjon» omtales også ved fisjonsfusjoner med skjevdeling og fisjonsfusjoner hvor fusjonsdelen er et omvendt oppkjøp.

Overdragende og overtakende selskap

Hovedregelen er at det som ifølge aksjeloven er det overtakende selskapet også er det regnskapsmessig overtakende selskapet. «I en ren fisjon skal et aksjerettslig sett overtakende selskap som overtar 60 % eller mer av det aksjerettslig sett overdragende selskapets egenkapital, målt til virkelig verdi, regnes som et reelt sett overdragende selskap» (NRS (F) Fisjon punkt 19). Dette omtales i standarden som en omvendt utskilling. Omvendt utskilling påvirker en fisjon som regnskapsføres som transaksjon (skjevdeling). Det som anses som utskilt er virksomheten som ligger igjen i det eksisterende selskapet. Det foretas en gevinst-/tapsberegning for denne og ikke den delen som formelt er skilt ut til det nystiftede selskapet. Eiendelene og gjelden til det formelt overtakende selskapet blir overført til regnskapsmessig kontinuitet.

I en fisjonsfusjon er det etter NRS (F) Fisjon punkt 20 styrkeforholdet i det aksjerettslig sett overdragende selskapet, og styrkeforholdet mellom det aksjerettslige sett overdragende selskapet og det overtakende selskapet, som avgjør hva som er det reelt sett overdragende og overtakende selskap.

Symmetrisk regnskapsføring

Ved en fisjon er det alltid flere selskaper som berøres, og det er forutsatt at regnskapsføringen av fisjonen skal skje symmetrisk i de selskapene som deltar i fisjonen.

«Fisjon skal regnskapsføres symmetrisk i alle fisjonerte selskaper. Summen av egenkapitalinnskudd i overtakende selskap(er) skal være lik egenkapitaluttak fra overdragende selskap, fratrukket samlet tilleggsvederlag til aksjonærene og emisjonsutgifter». (NRS (F) Fisjon punkt 27)

En fisjon som skal regnskapsføres som en transaksjon, skal regnskapsføres som transaksjon i det overdragende selskapet og i det overtakende selskapet. En fisjon som regnskapsføres etter kontinuitetsmetoden skal regnskapsføres etter kontinuitet i både det overdragende selskapet og det overtakende selskapet.

For fisjonsfusjoner som dekomponeres er det et unntak. Da må fisjonsdelen og fusjonsdelen vurderes separat. Det vil være symmetrisk regnskapsføring i de tilfellene hvor fusjonsdelen skal regnskapsføres etter kontinuitet i henhold til NRS 9, og de regnskapsmessige verdiene videreføres fra fisjonsdelen. I fisjoner hvor det er flere overtakende selskaper, enten det er eksisterende eller nystiftede, må fisjonen også dekomponeres. Dette fører til at hver del skal vurderes hver for seg (Aamelfot et al. 2015, 331).

Måling av egenkapitaluttak

Ved en fisjon som regnskapsføres som en transaksjon, måles egenkapitaluttaket og -innskuddet til virkelig verdi på det regnskapsmessige delingstidspunktet. Dersom det regnskapsmessige delingstidspunktet er et annet tidspunkt enn tidspunktet for måling av bytteforholdet etter aksjeloven, kan det foreligge krav om ny måling. I henhold til standarden måles virkelig verdi på grunnlag av aksjebyttet (vederlagsaksjer og innløsningsaksjer) mellom aksjonærene. Ved en fisjonsfusjon vil utgangspunktet som regel være vederlagsaksjenes verdi. I tilfeller hvor aksjebyttet ikke er observerbar, vil verdien av egenkapitaluttaket estimeres på bakgrunn av verdien av innløsningsaksjene i det overdragende selskapet. Om innløsningsaksjene ikke har en observerbar markedsverdi kan virkelig verdi estimeres ut fra den relative delen av det overdragende selskapet (Aamelfot et al. 2015, 332).

Egenkapitaluttaket og -innskuddet ved fisjon som regnskapsføres til kontinuitet måles til de balanseførte verdiene av eiendeler og forpliktelser som utfisjoneres på det regnskapsmessige delingstidspunktet. Egenkapitaluttaket på det regnskapsmessige delingstidspunktet vil kunne avvike fra det som er reflektert i de selskapsrettslige dokumentene, da verdimålingstidspunktet som legges til grunn for de selskapsrettslige beslutningene normalt er på et annet tidspunkt enn det regnskapsmessige delingstidspunktet.

Emisjonsutgifter og fisjonsutgifter

Emisjonsutgifter må skilles fra fisjonsutgifter. Emisjonsutgifter er etter NRS (F) Fisjon utgifter som er knyttet til stiftelsen eller kapitalforhøyelsen. Det er utgifter man ikke kan unngå. Aksjeinnskuddet skal regnes netto etter fradrag for slike utgifter, jf. asl./asal. § 2-8 og § 10-12. Emisjonsutgiftene utgjør en forskjell mellom egenkapitalinnskuddet i overtakende selskap og egenkapitaluttaket i overdragende selskap. Dette er likt ved fisjon som er regnskapsført som transaksjon og som kontinuitet.

Eksempler på fisjonsutgifter er teknisk, økonomisk og juridisk bistand. Hvordan fisjonsutgiftene regnskapsføres er avhengig av om fisjonen regnskapsføres som kontinuitet eller som transaksjon. Dersom en fisjon regnskapsføres etter kontinuitetsmetoden, skal fisjonsutgiftene kostnadsføres når de er pådratt. Det overdragende selskapet kan velge om fisjonsutgiftene de har betalt skal kostnadsføres eller inngå i egenkapitaluttaket. Dersom fisjonsutgiftene inngår i egenkapitaluttaket, vil det kostnadsføres i det overtakende selskapet. I en fisjon som regnskapsføres som transaksjon inngår fisjonsutgiftene i egenkapitaluttaket fra det overdragende selskap og inngår i egenkapitalinnskuddet til det overtakende selskap. Anskaffelseskost er da inkludert fisjonsutgifter. I enkelte tilfeller er det aksjonærene som betaler emisjons- og fisjonsutgiftene, dette påvirker ikke regnskapsføringen av utgiftene.

Tidspunkt for gjennomføring

Delingstidspunktet er når regnskapsføringen av fisjonen i overdragende og i det overtakende selskapet utføres, og måling av egenkapitalinnskudd og egenkapitaluttak utføres. NRS (F) Fisjon punkt 36 fastsetter at delingspunktet, det

regnskapsmessige gjennomføringstidspunktet, kan være hvilket som helst tidspunkt i regnskapsåret og at det er opp til partene i fisjonen å fastsette delingstidspunktet. Delingstidspunktet kan allikevel ikke være senere enn dato for ikrafttredelsestidspunkt, jf. asl. § 14-8. I henhold til standarden kan partene i fisjonen avtale et delingstidspunkt i forkant av de selskapsrettslige beslutningene.

Høringsutkastet til endringer i NRS (F) Fisjon

Det ble i desember 2012 utgitt et høringsutkast til revidert standard.

Høringsutkastet er fremdeles under behandling, og det er ikke vedtatt ny standard. I høringsutkastet er det et forslag om at reguleringen av fisjon skal inngå som et vedlegg til kommende ny regnskapsstandard for øvrige foretak. Dagens standard er utfordrende å anvende i praksis da den er teknisk og detaljert. I høringsutkastet er standarden endret ved at den har en struktur som er mer lik NRS 9, og det presiseres at standarden skal omfatte regnskapsføringen av nystiftelsesfisjoner (som etter gjeldende standard kalles ren fisjon) og fisjonsdelen i fisjonsfusjoner. Endringene som foreslås vil trolig ikke tre i kraft på grunn av ny regnskapslov.

2.3.3 Oppsummering virksomhetskjøp etter GRS

I kapittel 2.3 er det redegjort for gjeldende regulering av fusjoner og fisjoner etter norske regler. Som redegjørelsen viser er det for enkelte typetilfeller klart regulert hvordan den regnskapsmessige behandlingen skal gjennomføres. Det er imidlertid, rent regnskapsteknisk, typetilfeller av fusjoner og fisjoner som ikke tydelig er regulert, hverken i norsk lov, norsk standard eller lovforarbeidene. Den regnskapsmessige behandlingen av det utfallet som krever skjønnsmessig vurdering er per i dag ikke klart.

Videre presenteres gjeldende regelverk for virksomhetssammenslutninger for foretak som rapporterer etter IFRS. Vekten vil være størst på de områdene hvor det er ulik behandling etter GRS og IFRS.

2.4 Virksomhetssammenslutninger etter IFRS

De norske regnskapsstandardene NRS 17 og NRS 9 er tilpasset IFRS 3 og IAS 27 Separat finansregnskap (heretter omtalt som IAS 27).

Virksomhetssammenslutninger som gjennomføres i IFRS-rapporterende foretak

må forholde seg til IFRS. Alle virksomhetssammenslutninger, med unntak av «opprettelse av felleskontrollert virksomhet», «overtakelse av en eiendel eller gruppe av eiendeler som ikke utgjør en *virksomhet*», og «en sammenslutning av foretak eller virksomheter under samme kontroll», er innenfor virkeområdet til IFRS 3. For virksomhetssammenslutninger som er innenfor virkeområdet til IFRS 3 er den regnskapsmessige behandlingen klar. Det er imidlertid knyttet stor usikkerhet til de virksomhetssammenslutningene som faller utenfor virkeområdet til IFRS 3. Det uttrykkes fra ulike jurisdiksjoner frustrasjon over at det ikke er klarere retningslinjer, spesielt for transaksjoner knyttet til virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, slik som omorganiseringer i konsern er.

I det følgende presenteres først regnskapsføring av fusjoner og fisjoner som er regulert i IFRS. Deretter redegjøres det for virksomhetssammenslutninger som er uregulerte, og som dermed faller utenfor virkeområdet til de spesifikke IFRS-standardene. For fusjoner som faller innenfor virkeområdet til IFRS 3 vil den regnskapsmessige løsningen være nokså lik som for fusjoner regnskapsført etter GRS og oppkjøpsmetoden (se kapittel 2.3.1).

2.4.1 Regnskapsmessig behandling av fusjoner etter IFRS

Det er ingen særskilt standard etter IFRS som regulerer den regnskapsmessige behandlingen av fusjoner, slik som NRS 9 for GRS-rapporterende selskaper. Fusjoner, som er definert som et typetilfelle av virksomhetssammenslutninger, reguleres i IFRS 3 med mindre fusjonen faller utenfor virkeområdet til standarden. For å avgjøre hvilken standard som kommer til anvendelse etter IFRS, må fusjonens innhold fastsettes. Denne vurderingen må allerede gjøres i forbindelse med utarbeidelsen av åpningsbalansen (Aamelfot et al. 2015, 182). IFRS 3 skiller mellom innfusjonering av «virksomhet» og «eiendel», hvor det kun er virksomhetsammenslutninger per definisjon som faller innenfor virkeområdet til IFRS 3 (Schwencke et al. 2015, 1070).

Innledningsvis kan det være hensiktsmessig å angi hvilke transaksjonstyper som faller innenfor virkeområdet til IFRS 3 (Aamelfot et al. 2015, 182):

Metodeanvendelse IFRS	Innenfor virkeområdet til IFRS 3 – oppkjøpsmetoden	Utenfor virkeområdet til IFRS 3
Etablering av felleskontrollert virksomhet		√
Fusjon av foretak under samme kontroll		√
Innfusjonering av	Virksomhet	Enkelteiendeler

Figur 3 Metodeanvendelse IFRS

Årsaken til at etablering av felleskontrollert virksomhet ikke omfattes, henger sammen med at selv om ingen av partene har kontroll alene, har de derimot kontroll i fellesskap (Aamelfot et al. 2015, 183).

Overtakelsesmetoden etter IFRS

Det er i stor grad analog forståelse av oppkjøpsmetoden etter NRS 9 og overtakelsesmetoden etter IFRS 3 (Aamelfot et al. 2015, 185). Anvendelse av overtakelsesmetoden følger av IFRS 3 nr. 4:

- a. identifisering av det overtakende foretaket,
- b. fastsettelse av *overtakelsestidspunktet*,
- c. innregning og måling av de identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i det overtatte foretaket, og
- d. innregning og måling av goodwill eller en gevinst fra et kjøp på gunstige vilkår

En forskjell mellom GRS og IFRS er at IFRS generelt gir nokså omfattende veiledning på hvordan en skal fastsette de ulike kravene som følger av de ulike standardene. Dette er også tilfelle når det gjelder IFRS 3 og hvordan en skal forstå de ulike kravene i anvendelsen av overtakelsesmetoden.

Identifisering av det overtakende foretaket

Når det er bestemt at fusjonen skal regnskapsføres i henhold til overtakelsesmetoden etter IFRS 3, skal overtakende foretak identifiseres. Beskrivelse av hvordan denne prosessen skal gjennomføres er angitt i IFRS 3 nr. 6 og 7. For det første krever standarden at det «for alle virksomhetssammenslutninger skal ett av de sammensluttende foretakene identifiseres som det overtakende foretaket.» Videre henvises det til at IFRS 10 Konsernregnskap (heretter omtalt som IFRS 10) skal brukes som veiledning ved identifiseringen, hvor veiledning til IFRS 3 Appendix B14-B18 beskriver supplerende faktorer.

Det er ingen klare prinsipielle forskjeller mellom NRS 9 og IFRS 3 (Aamelfot et al. 2015, 186). Det kan imidlertid trekkes frem at det i NRS 9 er gitt en forenklingsadgang dersom overtakende part ikke lar seg identifisere, hvor regnskapsmessig overtakende part kan settes til den samme som den selskapsrettslige overtakende part. Tilsvarende forenkling er det ikke åpnet for etter IFRS 3 (Aamelfot et al. 2015, 186).

Fastsettelse av overtakelsestidspunktet

IFRS 3 nr. 8 og 9 fastsetter at overtakelsestidspunktet er det tidspunktet da overtakende foretak får kontroll over overdragende foretak. Tidspunkt for kontrolloverdragelse er ofte sammenfallende med oppgjørstidspunktet. I GRS benyttes begrepet oppkjøpstidspunktet, mens overtakelsestidspunkt benyttes i IFRS. Begge begrepene representerer tidspunktet for måling av de identifiserte anskaffede eiendelene og overtatte forpliktelsene, og begge begrepene bygger på at dette tidspunktet er sammenfallende med kontrolloverdragelse (Aamelfot et al. 2015, 186-187). Fastsettelsen av overtakelsestidspunktet vil kunne bli vurdert ulikt etter IFRS og GRS. Ikrafttredelsestidspunktet vil imidlertid være siste dato for overtakelsestidspunkt for begge regnskapsspråkene (Aamelfot et al. 2015, 187). Det følger av begge standardene at overtakelsestidspunktet skal fastsettes med bakgrunn i reelle forhold (IFRS 3 nr. 9 siste pkt. og NRS 9 punkt 5.2).

IFRS-rapporterende foretak vil stort sett også være børsnoterte foretak (Aamelfot et al. 2015, 187). Rettspraksis tyder på at IFRS-rapporterende foretak bør være restriktive med å sette overtakelsestidspunktet tidligere enn

ikrafttredelsestidspunktet, da det stilles strenge krav til hvilket tidspunkt som legges til grunn ved virksomhetssammenslutninger for børsnoterte foretak. Saken mellom PGS Nopec og Wavefield Inesis er et eksempel på at fastsettelse av overtakelsestidspunkt før ikrafttredelse kan medføre at fusjonen kanselleres. Fusjonen ble i dette tilfellet stoppet etter generalforsamlingsvedtaket, og viser at aksjonærrettighetene i overdragende foretak er i behold frem til ikrafttredelsen er et faktum (Aamelfot et al. 2015, 187).

Innregning og måling av anskaffelseskost

IFRS 3 nr.10 angir et «innregningsprinsipp» og nr. 18 angir et «målingsprinsipp» som gjelder ved regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger. Etter IFRS 3 er det ingen adgang til samme forenklingsregel som er angitt i NRS 9, hvor et tidligere tidspunkt enn oppkjøpstidspunktet kan anvendes som verdimålingstidspunkt. Det vil derfor kunne oppstå forskjeller mellom måling etter NRS 9 og IFRS 3, selv om oppkjøpstidspunktet er det samme (Aamelfot et al. 2015, 187).

Det følger av innregningsprinsippet at tidspunktet for innregning er fra overtakelsestidspunktet. Vilkår for innregning følger av IFRS 3 nr. 11 og 12:

1. De identifiserte eiendelene og overtatte forpliktelsene må oppfylle definisjonene fastsatt i «Ramme for utarbeiding og presentasjon av finansregnskap» på overtakelsestidspunktet.
2. Det må være samsvar mellom de identifiserte eiendelene og de overtatte forpliktelsene og vederlaget for at det skal inngå i virksomhetssammenslutningen.

Det følger både av IFRS og GRS at det skal skilles mellom vederlag som er en del av virksomhetskjøpet, og hva som eventuelt ikke er en del av virksomhetskjøpet. Hva som inngår i anskaffelseskost er ikke direkte regulert i NRS 9, men NRS 17 punkt 6.1 anfører at det må være en forbindelse mellom virksomhetskjøpet og vederlaget (Aamelfot et al. 2015, 188). Transaksjonskostnader inngår blant annet ikke i vederlaget, slik som etter NRS 9. Etter IFRS 3 nr. 12 er det kun de transaksjonene som er «utvekslet» som inngår i verdimålingen. Dette innebærer at

slike utgifter resultatføres direkte, og innebærer at goodwill kan bli lavere ved fusjon etter IFRS 3 enn hva tilfellet er etter NRS 9 (Aamelfot et al. 2015, 187).

Måleprinsippet som følger av IFRS 3 nr. 18 og 19 er at de identifiserte eiendelene og forpliktelsene skal måles til «virkelig verdi på overtakelsestidspunktet».

Virkelig verdi er definert i henhold til IFRS 13 Måling av virkelig verdi (heretter omtalt som IFRS 13), jf. Appendix A. Videre skal det overtakende foretaket måle ikke-kontrollerende eierinteresser til sin forholdsmessige andel, enten til virkelig verdi eller til andel av netto virkelig verdi på identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Det følger av IFRS 3 Appendix B44 at virkelig verdi fastsettes basert på notert aksjekurs. Dersom ikke notert kurs er tilgjengelig, kan virkelig verdi måles «ved hjelp av andre vurderingsmetoder».

IFRS 3 nr. 22-31, jf. nr. 21, angir unntak fra innregnings- og målingsprinsippene: Betingede forpliktelser (unntak fra IAS 37)

Skal innregnes selv om de ikke er sannsynlige, under forutsetning om at forpliktelsen eksisterer som følge av tidligere hendelser, og at virkelig verdi kan måles pålitelig.

Inntektsskatt

Skal innregnes og måles til nominell verdi. Det er ikke tillatt å neddiskontere utsatt skatt, slik det er åpnet for etter NRS (F) Resultatsskatt.

Ytelser til ansatte

Innregnes og måles i henhold til IAS 19 Ytelser til ansatte.

Kompensasjonseiendeler

Regnskapsføres både som en eiendel og forpliktelse i det fusjonerte foretaket, og innregnes til virkelig verdi kompensert for virkning av usikkerhet.

Tilbakekjøpte retter

Målingen er ikke til virkelig verdi i henhold til IFRS 13, men baseres på gjenværende kontraktsfestede betingelser i avtalen.

- Rettigheter som ikke er økonomiske relevante etter fusjonen, men som innregnes siden de ville hatt verdi for en tredjepart.

Aksjebaserte betalingstransaksjoner

Måles i henhold til IFRS 2 Aksjebasert betaling (heretter omtalt som IFRS 2).

Eiendeler holdt for salg

Måles i henhold til IFRS 5 Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet (heretter omtalt som IFRS 5), virkelig verdi fratrukket salgsutgifter.

I tillegg til å angi klare unntak fra standarden, gir IFRS også på dette området mer veiledning enn hva som er tilfelle etter GRS.

Innregning og måling av goodwill

IFRS 3 nr. 32 flg. omtaler behandlingen av goodwill for IFRS-rapporterende foretak. Goodwill er en residual, og er et resultat av vederlaget og verdien av de identifiserte og innregnede eiendelene og overtatte forpliktelsene. Når virkelig verdi er lavere enn vederlaget, oppstår det goodwill. Dersom det er ikke-kontrollerende eierinteresser i foretaket, følger det av IFRS 3 nr. 32, jf. nr. 19 at goodwill enten innregnes til:

- a) virkelig verdi, eller
- b) de nåværende eierandelenes forholdsmessige andel av de innregnede beløpene for det overtatte foretakets identifiserbare nettoeiendeler

En viktig forskjell mellom regnskapsmessig behandling etter IFRS og GRS er behandlingen av goodwill. Det følger av IFRS 3 at goodwill ikke skal avskrives, men være gjenstand for en årlig nedskrivningstest etter IAS 36 Verdifall på eiendeler (heretter omtalt som IAS 36). Negativ goodwill, som etter IFRS 3 omtales som «kjøp på gunstige vilkår», skal ikke forekomme, og skal etter IFRS 3 nr. 34 inntektsføres på overtakelsestidspunktet. Det følger av IFRS 3 nr. 36 at det i tilfeller med negativ goodwill skal gjøres en ny vurdering for å verifisere at det er et «kjøp på gunstige vilkår». Det er ikke eksplisitt uttalt i NRS 17, men det antas at også etter norske regler skal gjøres en ny gjennomgang av verdsettelsen, for å vurdere om de identifiserte eiendelene kan være overvurdert og om de overtatte forpliktelsene kan være undervurdert, og/eller utelatt (Aamelfot et al. 2015, 179).

Sammenlignet med de norske reglene, krever IFRS 3 at ved virksomhetssammenslutninger som gjennomføres trinnvis, skal tidligere eierandeler innregnes til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. Dette strider imidlertid mot de norske regnskapsreglene siden det vil kunne medføre oppskrivning av regnskapsført verdi. Etter IFRS 3 er det ikke tillatt å regnskapsføre goodwill ved oppkjøp av ikke-kontrollerende eierinteresser, noe som imidlertid er tillatt etter de norske reglene (Schwencke et al. 2015, 1071).

2.4.2 Regnskapsmessig behandling av fisjoner etter IFRS

Fisjon som omorganisering er et typetilfelle som ikke er vanlig internasjonalt, og det er derfor lite regulering av slike transaksjoner i de internasjonale standardene (Folkvord 2006, 321). Det er ingen særskilt standard etter IFRS som direkte regulerer den regnskapsmessige behandlingen av fisjoner. IFRIC 17 Utdelinger av ikke-kontante eiendeler til eierne (heretter omtalt som IFRIC 17) kom i 2009 og regulerer de fisjonene som er innenfor fortolkningsuttalelsens virkeområde. IFRS 5 vil også kunne komme til anvendelse når et foretak har en utdelingsforpliktelse på grunn av fisjon. Fisjoner som ikke reguleres av nevnte standarder eller fortolkninger er uregulert og kildehierarkiet i IAS 8 kommer til anvendelse.

Regnskapsføring av fisjoner etter IFRIC 17

Berner og Aastveit (2011) har satt IFRIC 17 inn i norsk kontekst. Ved å legge til grunn norsk ordbruk vil IFRIC 17 kunne omfatte: «fisjoner, tingsutbytte via kapitalnedsettelse og tingsutbytte fra «fri egenkapital» dersom utdelingen for øvrig er innenfor virkeområdet til IFRIC 17».

Fisjoner som omfattes av IFRIC 17 skal regnskapsføres til virkelig verdi. Det er visse kriterier som må oppfylles for at en fisjon skal falle innenfor IFRIC 17 (Aamelfot et al. 2015, 250):

- utdelingen må være ensidig
- utdelingen må gjelde eiendeler som ikke er kontanter, eller innebære et valg mellom kontanter og «ikke-kontanter»
- alle eiere av samme klasse må behandles likt
- det må skje en overføring av kontroll

Det er kun regnskapsføringen i det overdragende foretaket som omfattes av IFRIC 17. Regnskapsføringen i det overtakende foretaket/-ene følger av IAS 18 og IAS 27 (Aamelfot et al. 2015, 350).

IFRIC 17 gjelder for to typer ensidige utdelinger av eiendeler fra et foretak til eiere:

1. utdeling av eiendeler som ikke er kontanter, som blant annet kan omfatte virksomheter, enkelte eiendeler, eierandeler i andre foretak eller avhendingsgrupper etter IFRS 3 og IFRS 5, og
2. utdeling når eieren kan velge mellom kontanter eller ikke-kontanter

Tidspunkt for regnskapsføring av fisjon

Tidspunktet for regnskapsføring av fisjon avhenger av foretakets vedtekter og de selskapsrettslige reguleringer i de enkelte land (Aamelfot et al. 2015, 352). IFRIC 17 nr. 10 regulerer tidspunktet for regnskapsføring av fisjon: «Forpliktelsen til å betale utbytte skal innregnes når utbyttet er behørig godkjent og ikke lenger underlagt foretakets skjønn (...)». Det fremkommer av IFRIC 17 at fisjoner innenfor standardens virkeområde regnskapsføres når de er endelig vedtatt av generalforsamlingen.

Måling

Etter IFRIC 17 nr. 11 skal utdelingsforpliktelsen måles til virkelig verdi på eiendelene som skal deles ut. I tilfeller hvor det utfisjoneres en virksomhet kan virkelig verdi være ulik virkelig verdi på nettoeiendeler. Man må ta hensyn til goodwill og immaterielle eiendeler, og forpliktelsen til utdeling skal regnskapsføres til virkelig verdi av virksomheten.

I de tilfellene hvor eierne har mulighet til å velge å motta en ikke-kontant eiendel og et kontantalternativ, skal foretaket etter IFRIC 17 nr. 12 estimere virkelig verdi på forpliktelsen ved å se på virkelig verdi av både kontantalternativet og ikke-kontantalternativet. Det skal også tas hensyn til sannsynligheten for hvilket valg aksjonærene vil ta.

Forpliktelsen skal etter IFRIC 17 nr. 12 ved hver rapporteringsperiode og på oppgjørstidspunktet måles på nytt til virkelig verdi. Endringer regnskapsføres direkte mot egenkapitalen. De eiendeler som skal utdeles skal vurderes løpende frem til utdeling. IAS 36 kan komme til anvendelse ved eventuelle nedskrivningsvurderinger (Aamelfot et al. 2015, 352). Som Aamelfot et al. (2015) s. 352 kaller det, oppstår det en «mismatch» siden forpliktelsen regnskapsføres til virkelig verdi på vedtakstidspunktet og verdimåling av eiendelene først skjer ved oppgjør. Differansen som oppstår mellom forpliktelsen og eiendelene vil ved fraregning av eiendelene alltid føre til en gevinst. I IFRS 5 er det krav om at eiendeler som holdes for utdeling skal måles til laveste av balanseført verdi og virkelig verdi, fratrukket kostnader ved utdelingen (en evt. nedskrivning vil ha skjedd i forkant). Gevinsten resultatføres i resultatregnskapet.

IFRS 5 Anleggsmidler holdt for salg og avvirket virksomhet

IFRS 5 kommer til anvendelse i de tilfellene hvor et foretak på grunn av en fisjon har en utdelingsforpliktelse. Det er ikke kun det snevre virkeområdet som fremkommer i IFRIC 17 hvor IFRS 5 kommer til anvendelse. Utdelingen trenger ikke være innenfor IFRIC 17. Det som har betydning er om kriteriene etter IFRS 5 er oppfylt eller ikke.

IFRS 5 kommer til anvendelse fra det tidspunkt foretaket har forpliktet seg og eiendelene må være (Aamelfot et al. 2015, 353):

- tilgjengelig for utdeling i sin nåværende tilstand, og
- utdelingen må være svært sannsynlig

Hva som skal til for at utdelingen anses å være «svært sannsynlig» fremkommer av IFRS 5 nr. 12A. Når det kommer til måling, skal et anleggsmiddel eller en avhendingsgruppe som er klassifisert som holdt for utdeling til eiere måles til den laveste verdien av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket utdelingsutgifter.

2.4.3 Virksomhetssammenslutninger utenfor virkeområdet til IFRS 3

Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, som inkluderer fusjoner og fisjoner i konsern, er typetilfeller av omorganiseringer som faller utenfor virkeområdet til IFRS 3. Som nevnt innledningsvis er det knyttet frustrasjon til

manglende regulering av slike transaksjoner, og som et svar på den frustrasjonen som er blant ulike jurisdiksjoner, foregår det et arbeid i regi av IASB som har som formål å regulere transaksjoner som faller utenfor virkeområdet til IFRS 3, deriblant virksomhetssammenslutninger under samme kontroll.

IASBs prosjekt: «Business combination under common control»

Behovet for tydeligere regulering av transaksjoner under samme kontroll henger blant annet sammen med omfanget av og ønsket om ensartet regnskapsføring av slike transaksjoner (IASB 2007, Agenda Paper 5C). På forespørsel fra EU-kommisjonen ble det i desember 2007 bestemt at IASB skulle sette regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll på agendaen. Prosjekt ble kalt «Common Control Transactions» (IASB 2007, Agenda Paper 5C; EFRAG og OIC 2011, 2). IASB satt da ned et utvalg (benevnt «IASB staff») som skulle ha ansvaret for å kartlegge ulike lands regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll (IASB 2016a, Agenda ref 23). I 2009 strandet prosjektet på grunn av endring i prioriteringene til IASB som følge av finanskrisen (IASB 2014, Agenda ref 8B). Prosjektet ble igangsatt igjen i 2013, etter å ha kommet tilbake på IASBs agenda i mai 2012 (IASB 2014, Agenda ref 8B). Prosjektet heter nå «Business combinations under common control», forkortet «BCUCC». Prosjektet fikk i mai 2012 status som et «high priority project» blant de involverte instansene (EFRAG 2016; IASB 2014, Agenda ref 8B). Prosjektet representerer ikke et offisielt standpunkt fra IASB.

Da prosjektet strandet i 2009, satte EFRAG ned en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra EFRAG og OIC (Organismo Italiano di Contabilita - Italian Standard Setter), som skulle arbeide med BCUCC-transaksjoner (EFRAG 2016). Formålet med denne gruppen var å stimulere til debatt på dette området, samt å oppfordre IASB til å ta temaet inn igjen på agendaen (EFRAG og OIC 2011). Som første steg for denne arbeidsgruppen var utarbeidelse av et diskusjonsnotat (DP) (2011) knyttet til regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll (EFRAG 2016). Høringssvarene knyttet til dette diskusjonsnotatet viser aktualiteten av temaet, og at mer veiledning på området er etterlengtet (AASB 2012; AcSB 2012; KSR 2011; Ernst&Young 2012).

Hvilke transaksjonstyper som er virksomhetssammenslutninger under samme kontroll er ikke definert i IFRS 3, men forespørselen fra EU-kommisjonen inneholdt eksempler på hvilke transaksjonstyper de anså kunne inngå som «common control transactions», og som innebærer virksomhetssammenslutninger, spin-offs, split-offs og fisjoner (EFRAG og OIC 2011, 2).

En av årsakene til at IASB satte i gang prosjektet «business combinations under common control» er å lage et regelverk som fremmer ensartet regnskapsføring av slike transaksjoner. For virksomhetssammenslutninger som er under samme kontroll, må regnskapsprodusenten ta et prinsippvalg som resulterer i pålitelig og relevant informasjon for transaksjonen (IASB 2016a, Agenda ref 23). Dette sikres gjennom anvendelse av kildehierarkiet i IAS 8, og valget står mellom å regnskapsføre transaksjonen i henhold til overtakelsesmetoden etter IFRS 3 eller i samsvar med kontinuitetsmetoden i henhold til nasjonal regulering, ofte omtalt som «predecessor method» eller «pooling of interest method» (Thornton 2015). Det er nettopp ulikheter i de nasjonale reguleringene som er årsaken til at IFRS-regnskaper ikke nødvendigvis er sammenlignbare (IASB 2016a, Agenda ref 23). Det arbeides kontinuerlig med å ferdigstille prosjektet, og agendaen nå er blant annet å kartlegge fordeler og ulemper ved bruk av overtakelsesmetoden og «predecessor method» for regnskapsføring av BCUCC-transaksjoner, samt å vurdere hvilken metode som anses som den mest hensiktsmessige (IASB 2016a, Agenda ref 23).

I diskusjonsnotatet uttaler EU-kommisjonen at metodene som i dag anvendes for regnskapsføring av BCUCC-transaksjoner er «'book value' accounting (known as the predecessor basis of accounting)» og «'fair value' accounting (the acquisition method)». Det presenteres tre forslag til hvordan BCUCC-transaksjoner skal regnskapsføres (omtalt som «view one» til «view three» i diskusjonsnotatet), hvor det for hvert forslag drøftes ulike styrker og svakheter opp mot kvalitetskravene i «conceptual framework», jf. IAS 8, om relevant og pålitelig informasjon («relevance» and «faithful representation»). Hovedpoengene er gjengitt i det følgende (EFRAG og OIC 2011, 69-76):

1. «View one: IFRS 3 can always be applied by analogy»

- «Variant one: the recognition and measurement principle in IFRS 3 should equally apply to BCUCC»

- «Variant two: Goodwill should not be recognised in the balance sheet of the Acquirer»
- «Variant three: Goodwill and intangible assets should not be recognised in the balance sheet of the acquirer»
- Følgende argumenter er anført **for** bruk av IFRS 3:
  - Relevant informasjon (“relevance”):
    - i) Virkelig verdi er det mest relevante målet på virksomhetssammenslutningen, enten det er under samme kontroll eller ikke (beslutningsnyttig informasjon).
  - Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
    - i) Virkelig verdi øker muligheten for å presentere informasjon som er fullstendig, nøytral og forsiktig.
      - (1) Det er ikke mulig å oppnå alle disse, og en utfordring med virkelig verdi er å få virkelig verdi som er nøytral. Det poengteres derimot at målet er å maksimere disse tre egenskapene, hvor virkelig verdi antas å gjøre det.
  - Konsistent med andre IFRSer:
    - i) IFRS 3: Ingen forskjell i de økonomiske realitetene for en omorganisering under samme kontroll og en omorganisering som ikke er under samme kontroll, da transaksjonen skaper verdier uansett, transaksjonen representerer et oppkjøp.
    - ii) IFRIC 17, spesielt i forbindelse med fisjon: På samme måte som utbytte regnskapsføres til virkelig verdi uavhengig av om det er kontantutbytte eller tingsutbytte, bør også fordeling av eiendeler mellom foretak under samme kontroll regnskapsføres likt, uavhengig av vederlagets form. Substansen i transaksjonen er den samme.
- Følgende argumenter er anført **mot** bruk av IFRS 3:
  - Relevant informasjon:
    - i) Å miste kontroll over en eller flere virksomheter anses ikke, under noen omstendigheter, som vesentlig økonomiske hendelser.
  - Det er ikke uttalt noen argumenter mot som gjelder pålitelighet.
  - Kost-nytte vurdering:
    - i) Det er ikke sikkert at å innføre overtakelsesmetoden, til også å gjelde BCUCC-transaksjoner, vil gi økt kontantstrøm i fremtiden.

- Konklusjon under «view one»:
  - Kjernespørsmålet i prosjektet er å utvikle og anvende en regnskapsmessig tilnærming som skal følge logikken i IAS 8 hierarkiet og som skal resultere i beslutningsnyttig informasjon. Det argumenteres for under «view one» at det ikke bør være noen avvik fra prinsippene i IFRS 3 for innregning og måling siden de økonomiske realitetene er de samme. Det anføres at å avvike fra dette prinsippet ville være vilkårlig og i strid med det generelle prinsippet i IFRS, da like transaksjoner skal regnskapsføres på samme måte.

2. «View two: The accounting outcome under IFRS 3 does not produce decision-useful information»

- «Predecessor basis of accounting»
- «‘Fresh start’ accounting»
- Følgende argumenter er anført **for** bruk av «predecessor basis of accounting»:
  - Relevant informasjon (“relevance”):
    - i) Bruk av balanseførte verdier medfører at historiske trender ikke viskes ut.
  - Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
    - i) Øker muligheten for objektive verdier, jf. over.
  - Konsistent med andre IFRSer:
    - i) Ingen bemerkninger i diskusjonsnotatet.
  - Kost-nytte vurdering:
    - i) Kan være en rimeligere metode å anvende, siden det ikke er behov for ekstern verdsettelse.
- Følgende argumenter er anført **mot** bruk av «predecessor basis of accounting»:
  - Relevant informasjon:
    - i) IFRS har et generelt prinsipp om at det er virkelig verdi gir den beste målingen av kontantstrømmene. Innføring av kontinuitetsmetode vil være i strid med dette prinsippet.
    - ii) En innføring av kontinuitetsmetode vil kunne legitimere enkelte brukeres syn på at historiske trender er mer informative enn virkelig verdi.

- Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
  - i) Regnskapsføringen gir ikke fullstendig informasjon. Regnskapsføring etter en kontinuitetsmetode reflekterer ikke de oppkjøpte eiendelene og overtatte forpliktelsene, fordi regnskapet til det sammenslåtte foretaket vises som om det alltid har eksistert.

- Følgende argumenter er anført **for** bruk av «‘Fresh start’ accounting»:
  - Relevant informasjon (“relevance”):
    - i) Etter IFRS 3 gis kun informasjon om overtakende foretaks virkelige verdier, men ny verdimåling av både overdragende og overtakende foretak vil gi mer beslutningsnyttig informasjon. Dette fordi ny verdimåling av det nye foretaket som helhet vil gjøre brukerne i stand til å si noe om fremtidige kontantstrømmer.
  - Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
    - i) Ny verdimåling av foretaket som helhet gir mer pålitelig informasjon, fordi ny verdimåling av både overdragende og overtagende foretak gir mer fullstendig beskrivelse av transaksjonen. Dette fordi regnskapsføringen da vil reflektere de fremtidige kontantstrømmer for det «nye» foretaket som helhet, i stedet for informasjon som kun reflekterer kontantstrømmen for det overdratte foretaket.
  - Konsistent med andre IFRSer:
    - i) Ingen bemerkninger i diskusjonsnotatet.

- Følgende argumenter er anført **mot** bruk av «‘Fresh start’ accounting»:
  - Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
    - i) Morforetaket kan velge overtakende foretak, og dermed påvirke verdien av det «nye» foretaket.
  - Kost-nytte vurdering:
    - i) Det er sannsynlig at det vil være svært dyrt å fastsette virkelig verdi av alle eiendeler i de sammensluttede foretakene.

- Konklusjon under «view two»:
  - For transaksjoner som ikke faller innenfor virkeområdet til IFRS 3, skal den regnskapsmetoden som best tjener informasjonsbehovene til brukerne velges. Det vil si, kontinuitetsmetode skal velges dersom brukerne mener

at en analyse av historiske trender gir den mest relevante og pålitelige informasjonen for å si noe om fremtidige kontantstrømmer. Hvis ikke, så kan «'fresh start' accounting» være hensiktsmessig.

- Kommentar til «view two»:
  - Regnskapsføring etter «fresh start accounting» betyr at både overdragende og overtakende foretak skal måles og regnskapsføres til virkelig verdi (Folkvord 2006, 333). Når IFRS 3 ble utarbeidet, uttalte IASB at «fresh start accounting» trolig var den metoden som best gjenspeilte de økonomiske realitetene i omorganiseringen, men siden formålet med IFRS 3 var å harmonisere det internasjonale regnskapspråket ble metoden avvist. Det var ingen kjente land som den gang benyttet «fresh start accounting» (Folkvord 2006, 298-299).

3. «View three: The accounting outcome under IFRS 3 may produce decision-useful information»

- «BCUCC transaction could lead to a reassessment (...) then IFRS 3 should apply».
  - Forslag nummer tre følger analogien i IAS 8.
  - Under dette forslaget forstås det slik at regnskapsprodusenten skal velge den metoden som presenterer den mest relevante og pålitelige informasjonen.
  - Som følge av det kommer IFRS 3 til anvendelse dersom BCUCC-transaksjonen kan føre til ny verdimåling av overdragende foretak, samt at BCUCC-transaksjonen tilfredsstillers definisjonen av «virksomhet» (se kapittel 2.1).
  - Denne tilnærmingen vurderer med andre ord om innregning og måling av BCUCC-transaksjonen er i henhold til prinsippene i IFRS 3, og om den er relevant for de økonomiske beslutningene som skal tas av brukere.
- Følgende argumenter er anført **for** bruk av IAS 8 som grunnlag for valg av regnskapsmetode:
    - Relevant informasjon (“relevance”):

- i) Siden BCUCC-transaksjoner representerer et mangfold av transaksjoner vil individuell vurdering av slike transaksjoner gi den mest relevante informasjonen.
  - Pålitelig informasjon («faithfull representation»):
    - i) Mangfoldet i BCUCC-transaksjoner endrer ikke den økonomiske substansen i transaksjonen. Dette fordi overtakende foretak vil endre sine økonomiske strømmer som følge av overtakelsen.
    - ii) Virkelig verdi bør kun anvendes dersom det er den verdien som gir både den mest relevante og den mest pålitelige informasjonen. Hvis ikke, bør en annen metode anvendes.
  - Konsistent med andre IFRSer:
    - i) Ingen bemerkninger i diskusjonsnotatet.
  - Kost-nytte vurdering:
    - i) Det forutsettes at dersom BCUCC-transaksjonen medfører ny verdimåling rettfærdiggjøres kostnadene som er forbundet med denne verdimålingen.
- Følgende argumenter er anført **mot** bruk av IAS 8 som grunnlag for valg av regnskapsmetode:
    - Sammenlignbarhet («comparability»):
      - i) Det argumenteres for at en slik tilnærming kan føre til at BCUCC-transaksjoner vurderes ulikt.
    - Inkonsistent med IFRS 3:
      - i) Det følger av IAS 8 nr. 13 at et foretak skal være konsistent ved anvendelse av regnskapsprinsipp for like transaksjoner. Dette kravet blir ikke imøtegått ved denne tilnærmingen.
  - Konklusjon under «view three»:
    - Under forslag tre argumenteres det for at BCUCC-transaksjoner ikke er en homogen klasse av transaksjoner, og derfor vil individuell vurdering av hver transaksjon gi den mest relevante og pålitelige informasjonen for brukerne, samt at tilnærmingen er den som er mest sensitiv i forhold til kost-nytte vurderinger.

Det er ulik oppfatning blant brukerne av finansregnskapet om det er overtakelsesmetoden eller «predecessor method» som gir mest relevant og pålitelig informasjon (IASB 2016b, Agenda ref 23A). Det kan virke som det er «predecessor method» som typisk benyttes ved BCUCC-transaksjoner, men det er også jurisdiksjoner som benytter overtakelsesmetoden (IASB 2016b, Agenda ref 23A). IASB har på ifrs.org publisert⁷ til sammen femten referater som knytter seg til dette prosjektet, og drøftelsen som fremkommer i disse dokumentene viser at det er usikkerhet og uenighet rundt regnskapsføringen av BCUCC-transaksjoner, og at det er et ønske fra regnskapsprodusenter og -brukere om at IASB utarbeider veiledning for regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll.

Slik situasjonen er i dag må regnskapsprodusentene, som nevnt over, ta et prinsippvalg vedrørende regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, og valgt metode blir gjeldende for alle tilsvarende transaksjoner. Valg av metode vil bero på skjønnsmessige vurderinger, og IAS 8 vil være utgangspunktet for utledning av den regnskapsmessige løsningen. Det vil i slike tilfeller være naturlig å søke veiledning i de norske reglene, under den forutsetningen at løsningen testes mot IAS 8 nr. 11, hvor løsningen ikke kan stride mot fundamentet til IFRS.

Det siste dokumentet som er utgitt i forbindelse med dette prosjektet kom i april 2016, hvor resultater fra en gjennomført spørreundersøkelse blant ulike jurisdiksjoner viser at temaet fortsatt anses som svært viktig, spesielt på grunn av at BCUCC-transaksjoner er høyfrekvente transaksjoner, fravær av veiledning i IFRS-standardene og ulik praksis blant regnskapsprodusentene (IASB 2016a, Agenda ref 23).

Som en parallell til prosjektet om BCUCC, har IASB arbeidet med definisjonen av «virksomhet», samt regnskapsføringen av endring i eierinteresser i felleskontrollert virksomhet, knyttet til IFRS 3 og IFRS 11 (IASB 2016c, ED/2016/1). Formålet med dette arbeidet er i all hovedsak det samme som formålet er med BCUCC-prosjektet, nemlig å sikre konsistent regnskapsføring av

---

⁷ Per utgangen av juli 2016.

like transaksjonstyper. Det endelige utkastet til endringer til IFRS 3 og IFRS 11 ble offentliggjort 28. juni 2016, med frist 31. oktober 2016 dersom det er innvendinger mot utkastet. Utkastet har fått navnet Exposure Draft ED/2016/1. Konklusjonen i utkastet er at endringer i eierinteresser i felleskontrollert virksomhet skal regnskapsføres til virkelig verdi i henhold til definisjonen i IFRS 3, jf. IFRS 13, og definisjonen av «virksomhet» er endret⁸ (IASB 2016c, ED/2016/1). Konklusjonen i ED/2016/1 er ikke direkte relevant for denne studien (jf. kapittel 1.3), men endringen av definisjonen «virksomhet» påvirker virkeområdet til IFRS 3. I tillegg viser dette arbeidet at IASB arbeider aktivt med å styrke veiledningen knyttet til IFRS 3, og kan tolkes som en indikasjon på at IASB ønsker å tilrettelegge for ensartet regnskapsføring av like transaksjonstyper. Dette styrker troen på at de også vil komme til en løsning for BCUCC-transaksjoner, selv om det er naturlig å anta at den veien er lang og tung.

2.4.4 Regnskapsføring av fusjoner som er uregulert

IFRS 3 nr. 2 definerer virkeområdet til standarden, hvor fusjon mellom foretak eller virksomheter under samme kontroll og fusjoner hvor det kun er «overtakelse av en eiendel eller gruppe av eiendeler som ikke utgjør en virksomhet» faller utenfor virkeområdet. For slike fusjoner må de overtatte eiendelene og forpliktelsene regnskapsføres i henhold til relevant standard.

Definisjonen av virkeområdet innebærer at det først må tas stilling til hvem som er kontrollerende eiere før og etter fusjonen, videre må det tas stilling til om det er overtagelse av eiendel/-er eller virksomhet. Det er per i dag knyttet mest usikkerhet til transaksjoner under samme kontroll.

Vurdering av kontroll

For å avgjøre om virksomhetssammenslutningen faller innenfor eller utenfor virkeområdet til IFRS 3 må kontrollaspektet vurderes. Hva det vil si å være under samme kontroll er definert og redegjort for i vedlegg til IFRS 3 Appendix B1-B4. Det følger av IFRS 3 Appendix B1 at «en virksomhetssammenslutning der alle de sammensluttende foretakene eller virksomhetene kontrolleres av samme øverste part eller parter både før og etter sammenslutningen, og der denne kontrollen ikke

---

⁸ Se kapittel 2.4.4 *Virksomhet versus eiendel* for definisjon av «virksomhet» i ED/2016/1.

er midlertidig». Dersom kontrollen er midlertidig, faller virksomhetssammenslutningen innenfor virkeområdet til IFRS 3. Det er ikke redegjort i standarden hvordan «midlertidig» skal forstås. IFRIC ble derfor i 2005 oppfordret til å uttale seg om dette. De valgte imidlertid ikke å ta det inn på agendaen, noe som har medført at enkelte regnskapsprodusenter anser at konserninterne omorganiseringer som gjennomføres i forbindelse med børsnotering, ikke er midlertidig (IASB 2007, Agenda Paper 5C). Dette indikerer at «midlertidighetskriteriet» må vurderes ut fra type omorganisering og avtale (Aamelfot et al. 2015, 157). Krav om at «samme kontroll» ikke skal være midlertidig gjelder også i henhold til NRS 9 punkt 3, hvor det i standarden uttales at denne vurderingen skal gjøres både før og etter gjennomføringen av fusjonen. Det er heller ikke i den norske standarden sagt noe om tidsaspektet.

Når man etter god regnskapsskikk vurderer om fusjonen skal regnskapsføres til kontinuitet eller transaksjon, vil det være et skille på eierkontroll på mer enn 90 %, eller 90 % og mindre. Størrelsen på andelen som eies av ikke-kontrollerende eierinteresser er derimot ikke av betydning etter IFRS, og vurderinger av om fusjonen faller innenfor virkeområdet til IFRS 3 eller ikke. Dette innebærer at alle fusjoner som er mellom foretak under samme kontroll, faller utenfor virkeområdet til IFRS 3 (Aamelfot et al. 2015, 183). Siden fusjoner som faller utenfor IFRS 3 ikke er regulert, kan den regnskapsmessige løsningen allikevel bli den samme etter IFRS og GRS.

Det følger videre av IFRS 3 Appendix B2 at «en gruppe av enkeltpersoner» anses som «under samme kontroll» dersom den/de «samlet har overordnet makt til å styre de finansielle og driftsmessige prinsippene til hvert av de sammensluttede foretakene slik at de kan oppnå fordeler av deres aktiviteter, og denne overordnede makten ikke er midlertidig». Foretak hvor en privatperson kontrollerer de involverte partene er også virksomhetsoverdragelser som faller utenfor virkeområdet (Kvifte 2008).

Virksomhet versus eiendel

Den utfyllende veiledningen i IFRS 3 er i kontrast til den norske standarden, hvor NRS 9 ikke tar stilling til om det er innfusjonering av virksomhet eller eiendel. Etter norske regler vil en fusjon hvor det kun er en eiendel også bli regnskapsført i

henhold til NRS 9 (Schwencke et al. 2015, 1070). I IFRS 3 Appendix B7-B12 er det gitt veiledning av hva som skal forstås som overdragelse av virksomhet, hvor B7 definerer hvilke tre vilkår som må være tilstede for at det skal være virksomhet: «Innsatsfaktor», «prosess» og «produkt»; «En virksomhet består av innsatsfaktorer og prosesser som anvendes på disse innsatsfaktorene og som har evne til å skape produkter.»

Definisjonen og innholdet i virksomhetsbegrepet vil imidlertid trolig endres med bakgrunn i ED/2016/1. Endringene kommer som følge av et behov for å presisere virkeområdet i IFRS 3. Forståelsen av begrepet «virksomhet» ble på nytt aktualisert i forbindelse med at IASB offentliggjorde et revidert utkast av IFRS 3 (PIR – Post-Implementation Review) i 2014 og 2015 (IASB 2016c, ED/2016/1), hvor IASB fikk tilbakemelding om at regnskapsprodusenter fant avgrensningen mellom hva som skal defineres som virksomhet og hva som defineres som enkelteiendel eller grupper av eiendeler som vanskelig. Forslaget som nå ligger ute, og som trolig blir den endelige versjonen er som følger (IASB 2016c, 9, ED/2016/1):

«A business consists of inputs and processes applied to those inputs that have the ability to ~~create~~ contribute to the creation of outputs. Although businesses usually have outputs, outputs are not required for an integrated set of activities and assets to qualify as a business. »

Innholdet i definisjonen er endret fra et krav om at innsatsfaktorer og prosesser skal ha evne til å *skape* produkter til å ha evne til å *bidra* til å skape produkter. IFRS 3 Appendix B7 flg. og «conceptual framework» er derfor foreslått oppdatert i henhold til den nye forståelsen, som blant annet innebærer ny forståelse av begrepene «innsatsfaktor», «prosess» og «produkt». IASB har foreslått syv punkter som de ønsker å presisere og utbedre, som blant annet omhandler at innsatsfaktorene og prosessene sammen må bidra til å skape produkter, kravet om at en annen markedsdeltaker skal være i stand til å utføre og styre «et bestemt sett av eiendeler og aktiviteter» som en virksomhet, samt at veiledningen skal inneholde flere eksempler og beskrivelser av de ulike kravene (IASB 2016c, ED/2016/1).

Den oppdaterte beskrivelsen av definisjonen av virksomhetsbegrepet skal medføre en mer ensartet forståelse av hvilke transaksjoner som er innenfor virkeområdet til

IFRS 3. Det vil fortsatt være behov for å basere fastsettelsen av hva som innfusjoneres, virksomhet eller eiendel, på en totalvurdering.

Dersom det foreligger goodwill i overdragende foretak, er det en indikasjon på at det er overdragelse av virksomhet (Schwencke et al. 2015, 147). Så lenge det er virksomhetskjøp skiller ikke IFRS 3 på om det er kjøp av aksjer eller fusjon (Aamelfot et al. 2015, 186). Til sammenligning skilles det mellom dette etter GRS, da virksomhetskjøp som er aksjekjøp reguleres av NRS 17, mens virksomhetskjøp som er fusjon reguleres av NRS 9.

Dersom det innfusjonerte foretaket ikke faller inn under definisjonen av hva som er «virksomhet», kommer IFRS 3 ikke til anvendelse. Metodikken i disse tilfellene er som følger⁹:

1. Finnes det andre aktuelle standarder etter IFRS hvor virksomhetssammenslutningen faller innenfor deres virkeområde?
2. Hvis ja, følges den aktuelle standarden.
3. Hvis nei, skal «ledelsen utøve skjønn» i henhold til kildehierarkiet i IAS 8.

IAS 8 beskriver kildehierarkiet for utledning av regnskapsprinsipper. Hierarkiets øverste nivå er når en transaksjon/hendelse er regulert av en IFRS-standard. Da skal regnskapsprinsippene i nr. 7 være i samsvar med denne standarden og tilhørende veiledninger. Dersom det ikke finnes en egen standard eller veiledning som regulerer gjeldende transaksjon/hendelse skal en ved skjønn velge et regnskapsprinsipp som er relevant for regnskapsbrukernes behov og som ivaretar krav til regnskapsinformasjon som nevnt i IAS 8 nr. 10. Ved bruk av skjønn som beskrevet i IAS 8 nr. 10 skal man ta hensyn til følgende kilder i prioritert rekkefølge som listet opp i nr. 11:

- a. krav i IFRS-er som omhandler lignende og tilknyttede spørsmål, og
- b. definisjoner, innregningskriterier og målingsprinsipper for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader i det konseptuelle rammeverket

Etter standardens nr. 12 kan standarder, tolkninger og vedtatt bransjepraksis benyttes i den grad de ikke er i strid med kildene i nr. 11.

---

⁹ Denne metodikken gjelder for øvrig i alle tilfeller hvor en virksomhetssammenslutning faller utenfor virkeområdet til IFRS 3, uavhengig av årsak.

Vi velger å presentere noen typetilfeller som viser vurderingen av om fusjonen er overdragelse av virksomhet eller enkelteiendel, og hvor IFRS 3 mest sannsynlig ikke vil komme til anvendelse. Som en følge av det må da kildehierarkiet i IAS 8 anvendes for å finne relevant standard (listen er ikke uttømmende):

- Overdragelse av et foretak som kun eier en tomt og ett eller to bygg
  - I dette tilfellet vil trolig transaksjonen klassifiseres som kjøp av eiendel, og da enten falle inn under virkeområdet til IAS 16 Eiendom, anlegg og utstyr (heretter omtalt som IAS 16), IFRS 2 eller IAS 40 Investeringseiendom
- Overdragelse av enkelteiendeler som identifiseres som immaterielle eiendeler etter IAS 38 Immaterielle eiendeler (heretter omtalt som IAS 38)
- Overdragelse av eiendeler som forventes kun å være i foretaket i kortere periode, og som ikke er investeringseiendom
  - Innfusjoneringen vil da kunne falle inn under virkeområdet til IFRS 5 (regnskapsføres til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, jf. IFRS 5 nr. 16)

Overdragelse av enkelteiendeler vil, under forutsetning om substans og relevant måling, bli innregnet til virkelig verdi (Aamelfot et al. 2015, 192). Det følger av IFRS 3 nr. 2 bokstav b siste setning at det ikke er tillatt med regnskapsføring av goodwill ved overdragelse av enkelteiendeler. Det er i standarden bare nevnt goodwill, men det er anført i litteraturen at dette også gjelder «negativ goodwill» (Aamelfot et al. 2015, 192).

2.4.5 Regnskapsføring av fisjoner som er uregulert

Som nevnt i kapittel 2.4.2 er fisjoner som ikke faller inn under virkeområdet til IFRIC 17 og IFRS 5 uregulerte, og kildehierarkiet i IAS 8 kommer til anvendelse. Enkelte sider ved fisjoner reguleres av andre standarder.

I mange fisjoner utstedes det aksjer i det overtakende foretaket. Dette reguleres av IAS 32 Finansielle instrumenter – presentasjon (heretter omtalt som IAS 32). I henhold til standardens nr. 35 og 37 skal slike kapitalutvidelser regnskapsføres netto etter fradrag for utgifter ved kapitalutvidelsen. IAS 32 nr. 33 og 34 kan komme til anvendelse i de tilfellene hvor overdragende foretak mottar innløsningsaksjer (Kvaal 2004).

Som omtalt i kapittel 2.4.2 omfatter ikke IFRIC 17 utdelinger hvor aksjonærer i samme klasse behandles ulikt. «Slike utdelinger kan tyde på at mottakende eier har gitt fra seg noe til foretaket eller til de andre eierne, som en byttetransaksjon» (Aamelfot et al. 2015, 350). For slike utdelinger vil deler av det som utfisjonerer omfattes av IFRS 2.

IFRS 3 og IAS 32 tar først og fremst for seg regnskapsføringen i det overtakende foretaket. IFRS 5 kan benyttes for regnskapsføring i det overdragende foretaket, men tar ikke for seg hvordan fisjoner måles og klassifiseres.

Analog anvendelse av IFRS 3

Kvaal (2004) mener det er nærliggende å ta for seg IFRS 3 og analysere hvordan en analog anvendelse av standarden vil slå ut på fisjoner: «(...) gjeldende norske fisjonsstandard har fremkommet som en «analog» anvendelse av prinsippene for fusjon» (Kvaal 2004, 25). Det er ingen tvil om at det foreligger en kobling mellom regelverket i NRS 9 og NRS (F) Fisjon. I asl. kapittel 14 henvises det mye til reglene for fusjon og NRS (F) Fisjon inneholder utallige henvisninger til NRS 9 og NRS 17. De to sistnevnte standardene ble utformet med den tidligere standarden for virksomhetssammenslutninger IAS 22 som modell. Løsningene i NRS F (Fisjon) har derfor indirekte vært tilpasset reglene etter IFRS:

«Slektskapet mellom fusjon og fisjon er selvsagt mer enn bare regelteknisk. Det er mulig å fremstille fusjon som en spesialvariant av fisjon, som innebærer en full overdragelse (i motsetning til delvis overdragelse) til ett (i motsetning til flere) overtakende selskap. Se Kvaal og Johnsen: Fusjon og fisjon – en eksersis i transaksjonsprinsippet, i Festskrift til Finn Berg Jacobsen, Cappelen, 2000.» (Kvaal 2004, 25)

Basert på resonnementet over vil det være nærliggende ved fisjoner etter IFRS å anvende NRS (F) Fisjon. Man må ta hensyn til de endringer som foreligger ved overgangen fra IAS 22 til IFRS 3.

Fusjoner under samme kontroll, er som nevnt i kapittel 2.4.4, ikke regulert av IFRS 3. Etter NRS 9 skal en slik fusjon regnskapsføres som kontinuitet:

«I norsk standard er fusjon under samme kontroll en kategori under paraplybetegnelsen omorganiseringer med uendret eierskap. Jevndelingsfisjoner, definert som «fisjon hvor aksjonærene i det overdragende selskap får aksjer i hvert av de overtakende selskapene i samme forhold som deres aksjeeie i det overdragende selskap», jf. NRS

Fisjon § 8, og hører til den samme familien. Felles for alle fusjoner og fisjoner av denne typen er at på eiernivå skjer det ikke noe bytte av økonomiske ressurser; de gis bare ny innpakning.» (Kvaal 2004, 25)

Resonnementet over tilsier at jevndelingsfisjoner etter IFRS regnskapsføres til kontinuitet.

Som nevnt i kapittel 2.3.2 har fisjonsfusjoner mange likhetstrekk med fusjoner. I en fisjonsfusjon overdras en del av virksomhet til en annen virksomhet og vil kunne oppfylle definisjonen av virksomhetssammenslutning, og IFRS 3 kommer til anvendelse. Rene fisjoner hvor for eksempel virksomhet blir overført til et nystiftet eller tomt foretak vil lite sannsynlig oppfylle definisjonen.

Basert på Kvaal (2004) sine tanker rundt IFRS 3, vil analog anvendelse av IFRS 3 kunne være en mulig løsning for fisjonsfusjon og skjevdeler som føres som transaksjon. For jevndelinger og fisjonsfusjoner med uendret eierskap vil man kunne benytte seg av løsningen etter NRS 9 og man må tilbake til kildehierarkiet i IAS 8. Kvaal (2004) s. 25-26 drøfter hvorvidt en kan benytte analog anvendelse av IAS 16 og IAS 38 ved fisjoner med jevndeling og uendret eierskap, men konkluderer vagt at det ikke foreligger noen åpenbar anvendelse av disse bestemmelsene og mulig anvendelse av kontinuitetsmetoden.

Utdelinger under samme kontroll

Utdelinger under samme kontroll er heller ikke regulert i IFRIC 17 (Berner og Aastveit 2011) og kildehierarkiet i IAS 8 kommer til anvendelse. Med begrepet «under samme kontroll» viser Berner og Aastveit (2011) til unntaket i IFRIC 17 nr. 5. I IFRIC 17 forutsettes det at det skjer en overføring av kontroll, og fisjon av datterforetak under samme kontroll og utdeling til annet foretak i samme konsern er hendelser som faller utenfor standardens virkeområdet. Aamelfot et al. (2015) s. 351 presenterer et eksempel hvor aksjer i et datterforetak deles ut og overdragende foretak beholder kontrollen etter fisjonen. Dette er en hendelse som er uregulert i selskapsregnskapet (regulert i konsernregnskapet), hvor eierandel i datterforetak er endret og føres som en egenkapitaltransaksjon etter IFRS 10 i konsernregnskapet. Dersom analog anvendelse av sistnevnte standard, vil en slik utdeling kunne føres som en egenkapitaltransaksjon i selskapsregnskapet.

For utdelinger under samme kontroll vil kontinuitetsmetoden i NRS (F) Fisjon være en mulig løsning, da det er et uregulert område og kildehierarkiet i IAS 8 må anvendes.

Fisjoner er som vi har nevnt en rekke ganger uregulert i IFRS, og det er et område hvor man finner lite informasjon. Derfor blir det både interessant og spennende å se hva utvalget som fører prosjektet «BCUCC» kommer frem til, om fisjoner er en transaksjonstype som inngår i «common control transactions», og om de generelt klarer å kartlegge hvilke regnskapsprinsipper og regelverk som legges til grunn for regnskapsføring av fisjoner i IFRS.

2.4.6 Oppsummering virksomhetssammenslutninger etter IFRS

I kapittel 2.4 er det redegjort for gjeldende regulering av fusjoner og fisjoner etter IFRS. Som redegjørelsen viser er det for virksomhetssammenslutninger som faller innenfor virkeområdet til IFRS 3 klart hvordan regnskapsføringen skal gjennomføres, mens veiledning for de hendelsene som faller utenfor virkeområdet er svært begrenset. Det utføres mye arbeid internasjonalt hva gjelder regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll i disse dager, og formålet med dette arbeidet er å tydeliggjøre reguleringen for å gi beslutningstakerne relevant og pålitelig informasjon.

3 Metodebeskrivelse

I dette kapittelet skal vi beskrive hvilke metoder og valg som er tatt i forbindelse med gjennomføringen av denne studien. Denne beskrivelsen er en del av den totale prosessen med å gjennomføre en studie, som betegnes forskningsprosessen.

3.1 Innledning - forskningsprosessen

Forskningsprosessen består av ulike aktiviteter som skal gjennomføres over tid (Ghuri og Grønhaug 2010, 29). Formålet med prosessen er å sikre at problemstillingen besvares. Vedlegg 3 gir en oversikt over en slik prosess. I virkeligheten er den ikke så systematisk, men allikevel er det en god hjelp for å holde fokus på målet.

Forskningsprosessen sikrer at det er samsvar mellom problemstillingen og konklusjonen. Problemstillingen er utgangspunktet. For å kunne besvare problemstillingen må egnet forskningsmetode velges, deretter velges egnet forskningsdesign. Forskningsmetode angir hvilke teknikker som skal anvendes for å samle inn data, mens designet er en overordnet plan for hvordan dataene skal samles inn og analyseres (Ghuri og Grønhaug 2010, 54).

Det er ingen kjente studier som dekker den samme problemstillingen som vi har, men temaet er drøftet i litteraturen og i fagskrifter. Det finnes studier som drøfter deler av temaet som gjelder norske regler, men det er ikke funnet studier som omhandler regnskapsføring av omorganisering i konsern etter IFRS. I det følgende presenteres metoden som er anvendt for å besvare problemstillingen.

3.2 Metode og design

Metode og type design som velges avhenger av formålet med forskningen (Yin 2014, 4). Det skilles ofte mellom kvalitative og kvantitative metoder, hvor forskjellen mellom metodene ikke går på kvalitet, men på prosedyrer (Ghuri og Grønhaug 2010, 104). Felles for metodene er at de forutsetter systematisk, ordentlig og fokusert innsamling av data (Ghuri og Grønhaug 2010, 104).

Idéen til denne studien har oppstått fra erfaring fra arbeidslivet og forelesninger, hvor vi har sett at det er knyttet usikkerhet til valg av regnskapsprinsipp i

forbindelse med regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, både fra regnskapsprodusenter og standardsettere. Denne studien kartlegger de fire største revisjonsselskaperes vurderinger rundt valg av regnskapsprinsipp vedrørende regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, som er delvis regulert eller ikke regulert i lov eller standard.

Forskningsdesignet fungerer som en arbeidsplan, hvor forskeren starter med en problemstilling og planlegger hvordan undersøkelsen skal gjennomføres «fra start til mål» (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 77). Problemstillingen i denne studien er ustrukturert. For å besvare ustrukturerte problemstillinger anses et undersøkende design å være velegnet, blant annet på grunn av fleksibiliteten som ligger i et slikt design (Ghauri og Grønhaug 2010, 196). Basert på hvordan problemstillingen er utformet og formålet med denne studien er det valgt en induktiv og undersøkende design. Prosedyrene som danner utgangspunkt for innsamling av data for slike formål klassifiseres som kvalitative metoder. Innenfor rammen av kvalitative metoder finnes det ulike design, som igjen har ulike datainnsamlingsteknikker, slik som case, survey, intervju og eksperiment (Ghauri og Grønhaug 2010, 105-136). For denne studiens formål anser vi intervjudesign som egnet datainnsamlingsteknikk.

Intervjudesign

Valgt design setter rammen for hvordan vi skal innhente data som skal benyttes i studien. Intervju kan enten være strukturerte eller ustrukturerte. Vi har valgt ustrukturerte intervjuer som kjennetegnes ved at intervjuobjektene står svært fritt til å ytre sine meninger, og intervjuerne stiller kun oppfølgingsspørsmål og påser at intervjuene følger den planen som er fastsatt på forhånd. Et ustrukturert intervju «bærer mer preg av en samtale», gir større fleksibilitet og spørsmålene kan tilpasses situasjonen (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 146).

Ghauri og Grønhaug (2010) s. 127 peker på tre punkter som bør følges i forberedelsene til intervjurunden: analysere problemstillingen, opparbeide en forståelse av hvilken informasjon vi virkelig trenger fra intervjuobjektene og finne ut hvem som er i stand til å gi oss den informasjonen vi er ute etter. Å velge ut de rette intervjuobjektene er en forutsetning for å innhente valid informasjon. Når disse punktene er drøftet og vurdert, må det lages en intervjuguide, som

kontinuerlig testes mot problemstillingen. Intervjuguiden bør også gjennomgås av en veileder eller lignende som en kontroll. I den innledende fasen er det også viktig å fastsette hvor lang tid intervjuet skal ta, slik at intervjuobjektene kan ta stilling til om dette er noe de kan være med på. I det følgende vil vi redegjøre for vår tilnærming til metodeanvendelsen.

3.3 Måling

Måling er gjerne forbundet med kvantitative undersøkelser, men måling er også relevant i undersøkelser som er kvalitative. Målingen går da ut på å sammenholde empiriske observasjoner med teori/konsepter, hvor det forsøkes å relatere funnene til kunnskap og forhåpentligvis kunne komme med rimelige vurderinger (Ghauri og Grønhaug 2010, 86-87).

Denne studien har, som nevnt over, som mål å kartlegge de fire største revisjonsselskaperes vurderinger knyttet til valg av metode for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, etter henholdsvis GRS og IFRS. Vi ønsker å systematisere funnene og sammenfatte disse med gjeldende regelverk, for å se om vi kan si noe om det foreligger en bransjestandard¹⁰, og om denne er i samsvar med gjeldende regelverk.

Vårt datamateriale er ikke egnet for generalisering. Det er ikke statistisk representativt og sier kun noe om vårt utvalg. Induktiv forskning genererer generelle konklusjoner basert på empiriske observasjoner (Ghauri og Grønhaug 2010, 16). I kvantitative undersøkelser er det viktig å få statistisk gyldige konklusjoner, mens det derimot i kvalitative undersøkelser sjelden er et mål å oppnå statistisk gyldige konklusjoner (Ghauri og Grønhaug 2010, 148). Formålet i kvalitative undersøkelser vil oftest være å forstå, få innsikt og forklare fenomener, som igjen kan bidra til å utvikle teorien (Ghauri og Grønhaug 2010, 196). Representativitet i intervjudesign er derfor knyttet til teoretisk tolkning, og det innebærer generalisering av tolkningen av teorien i overførbare situasjoner

---

¹⁰ Vi definerer i denne studien bransjestandard til å være gjeldende dersom alle de fire revisjonsselskapene vurderer samme transaksjon på samme måte. Siden dette er en studie som ikke er generaliserende, vil bransjestandard i denne studien kun henspille en indikasjon.

(Ghauri og Grønhaug 2010, 87). Validitet i intervjudesign, er som nevnt over, knyttet til at «de riktige» intervjuobjektene er valgt ut (Ghauri og Grønhaug 2010, 126).

3.4 Utvalg og datagrunnlag

Med utgangspunkt i formålet for kvalitative studier, er det på lik linje som ved kvantitative studier, viktig å vurdere utvalget og utvalgsstørrelsen (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 37). I studier hvor intervju er valgt som teknikk kan dataene blant annet hentes inn via mail, telefon eller personlig oppmøte (Ghauri og Grønhaug 2010, 125). For best å besvare denne studiens problemstilling er det funnet hensiktsmessig å gjennomføre et ustrukturert intervju, med personlig oppmøte. Slik vi vurderer det er problemstillingen av en slik art at vi vil maksimere informasjonsomfanget og –verdien dersom intervjuobjektene selv setter sitt preg på intervjuet. Med bakgrunn i kompleksiteten i problemstillingen, sammen med at norsk regnskapslov er i endring og standardsetterne i Europa arbeider med presiseringer som er knyttet til studiens problemstilling, vil det kunne være svært begrensende dersom vi legger for mange føringer for gjennomføringen.

Metoder for datainnsamling avgjøres av problemstillingen, forskningsdesign og hva som skal måles. Datakildene er fundamentet i studien, og fungerer som bærer av informasjonen (Ghauri og Grønhaug 2010, 90). Det skilles mellom to typer datakilder; primære datakilder og sekundære datakilder. Primære datakilder er kilder som innhentes av forskeren selv basert på formålet med studien, mens sekundære datakilder er informasjon innhentet av andre med annet formål (Ghauri og Grønhaug 2010, 90).

Temaet for studien er omhandlet i litteraturen, lovforarbeider og artikler.

Omorganisering i konsern er delvis uregulert i norsk rett, og dette var et stort tema i bransjen og for lovgiverne fra slutten av 1990-tallet og frem til forkastelse av NRS (HU) Omorganiseringer (2006). Siden den tid har «ballen vært lagt død», blant annet i påvente av ny regnskapslov. Når det gjelder internasjonal rett, har IASB et pågående prosjekt som har som formål å regulere omorganisering i konsern, og i tilknytning til dette arbeidet er det offentliggjort dokumenter som vil

være kilder til studien. Problemstillingen vår omfatter de fire største revisjonsselskapenes vurderinger knyttet til fem utvalgte eksempler¹¹ på omorganiseringer i konsern, noe som ikke er offentlig tilgjengelig i dag. Datamaterialet i denne studien vil derfor være en kombinasjon av primærkilder og sekundærkilder.

Siden de fire store revisjonsselskapene anses som toneangivende på fagområdet, er disse valgt ut som studieobjekter for å belyse problemstillingen. De utvalgte revisjonsselskapene er derfor studiens utvalg. Regnskapsloven og IFRS er i endring, og utvalgets tyngde og betydning i utformingen av praksis på området er derfor relevant. Revisjonsselskapenes vurderinger gir en indikasjon på hvordan regnskapsføring av omorganisering i konsern bør reguleres.

Da vi formulerte problemstillingen, og bestemte oss for at vi ønsket å innlemme de fire største revisjonsselskapene, kom vi frem til at det ville være hensiktsmessig å utarbeide et sett med eksempler for å belyse utfordringene i den regnskapsmessige håndteringen av omorganiseringer i konsern etter henholdsvis GRS og IFRS. Vi kom frem til at fem eksempler var et riktig antall, basert på at vi skulle få frem ulike nyanser, samt at det ikke skulle bli for tidkrevende for revisjonsselskapene. Siden «time is money», og intervjuobjektene har svært begrenset med ledig tid, fant vi ut at intervjuet maksimalt skulle vare en time.

Proessen rundt hvilke eksempler på omorganiseringer i konsern vi skulle ha med i studien, startet med at vi ønsket å ha med eksempler som kunne belyse den uklarheten som eksisterer for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, som både fremkommer i norske lovforarbeider og i europeisk standardsetting. Det første eksempelet vi ville ta med var en helt «ren» omorganisering, hvor det kun var ett heleid datterselskap. Dette valgte vi for å ha et ytterpunkt, hvor vi forventet at vi skulle få like svar fra revisjonsselskapene. De øvrige eksemplene valgte vi med utgangspunkt i de utfordringer vi oppfatter ligger til grunn for lovgivningen. Omorganiseringseksemplene ble gjennomgått av kyndig veileder. I lovforarbeider og litteratur går det er skille mellom IKE/minoritetsinteresser over 90 % og IKE/minoritetsinteresser på 90 % eller mindre. Vi ser i ettertid at vi

---

¹¹ I vedlegg 1 har vi omtalt de ulike omorganiseringene som «case». Vi ser at det kan forveksles med case i casestudier, og velger derfor å endre fra «case» til «eksempler».

burde vært enda mer utfordrende på strukturer, dersom formålet skulle være å få frem mer av den usikkerheten som faktisk er gjeldende. Siden omorganiseringer i konsern delvis er regulert etter GRS, gjelder dette i hovedsak for GRS-løsningene, da det etter IFRS ikke er regulering for noen av eksemplene.

Temaet for studien er omfattende, og er ikke noe som nødvendigvis kan besvares uten forberedelser. Vi fant det derfor formålstjenlig å sende over et dokument i forkant av intervjuene, som inneholdt eksemplene på omorganiseringer i konsern og forklaring til disse. Dette dokumentet representerer en form for intervjuguide (se vedlegg 1). Sammen med «intervjuguiden» sendte vi også over en avtale som sikrer vårt datamaterialet og intervjuobjektens anonymitet (se vedlegg 2). I denne avtalen ble det tatt inn et punkt som angår tillatelse til at intervjuet skal kunne tas opp på lydfiler. Vi ønsket i utgangspunktet at intervjuene kunne bli tatt opp på lydfiler, siden det er mye informasjon som blir mottatt på kort tid. Det er imidlertid faktorer som taler mot bruk av lydfiler, som blant annet at det for revisjonsselskapene er viktig at deres vurderinger ikke kan identifiseres og at intervjuobjektene kan føle seg noe mer bundet. Dette er en avveining som må vurderes, hvor effektiviteten trolig blir bedre på den ene siden, mens på den andre siden kan informasjonsverdien bli noe svekket. Vi oppfordret revisjonsselskapene til å dokumentere sine vurderinger. Dette for å unngå at det ble misforståelser og for å unngå oppfølgingsspørsmål fra oss i ettertid. Intervjuene ble gjennomført i de ulike revisjonsselskapenes lokaler.

Det anbefales å dokumentere intervjuet rett i etterkant av intervjuet for å sikre at ikke viktig informasjon går tapt (Ghauri og Grønhaug 2010, 133). I etterkant av intervjuene utarbeidet vi en form for referat som intervjuobjektene har fått lese igjennom. Dette for å forsikre oss om at vi har mottatt og formidlet informasjonen i henhold til deres vurderinger. God kommunikasjon med intervjuobjektene er med på å sikre at dataene er av den kvaliteten som kreves for å dokumentere relevante funn.

Slik vi har lagt opp denne studien er dette ikke et meldepliktig prosjekt (Personvernombudet for forskning 2016). Det er hverken benyttet navn på personer eller avdelinger som kan knytte vurderinger og forslag til løsninger til de

personene som har uttalt seg på vegne av selskapene (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 93-102).

Metodebeskrivelsen som er redegjort for over danner sammen med teoridelen i kapittel 2 grunnlag for analysen og drøftelsen av våre funn. Vi vil på en systematisk måte sammenligne svarene fra revisjonsselskapene opp mot gjeldende rett etter GRS og IFRS. Basert på disse funnene ønsker vi å se om det finnes en bransjestandard for vurdering og regnskapsføring av omorganisering i konsern, og om denne bransjestandarden er i samsvar med gjeldende rett.

4 Revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsninger

4.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres revisjonsselskapenes forslag og vurderinger til løsninger som er samlet inn ved hjelp av kvalitative intervjuer og skriftlige tilbakemeldinger fra revisjonsselskapene. Kapitlet er delt inn etter henholdsvis GRS og IFRS, hvor vi presenterer analyse av funnene i hvert eksempel og drøfting av funnene opp mot gjeldende rett.

Som nevnt i kapittel 3 har utgangspunktet i studien vært fem eksempler på omorganiseringer som vi sendte til de fire største revisjonsselskapene: Deloitte, EY, KPMG og PwC. I studien er det ikke gitt informasjon om hva som er bakgrunnen til omorganiseringene, og fokuset har ikke vært på tallmaterialet som er knyttet til de ulike eksemplene. Materialet som ble oversendt til revisjonsselskapene er presentert i vedlegg 1. I vedlegget og i dette kapitlet har vi benyttet ikke-kontrollerende eierinteresser i beskrivelsen av eksemplene, da begrepet vil erstatte begrepet «minoritetsinteresse» som i dag benyttes etter GRS (Schwencke et al. 2015, 41). Vi har derimot benyttet «minoritet» når vi presenterer revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsninger etter GRS.

Revisjonsselskapene sine vurderinger og forslag til løsninger etter henholdsvis GRS og IFRS er presentert i dette kapitlet. Det er i all hovedsak de personene vi har snakket med sitt personlige synspunkt og forslag til løsninger som presenteres, basert på deres vurdering av bransjepraksis og tilgjengelig selskapspolicy¹².

Revisjonsselskapene er anonymisert ved at de er omtalt som A, B, C og D. I analysen trekker vi inn direkte sitater fra de revisjonsselskapene hvor vi har fått skriftlige tilbakemeldinger. De skriftlige tilbakemeldingene er ikke lagt ved som vedlegg av hensyn til anonymiseringen.

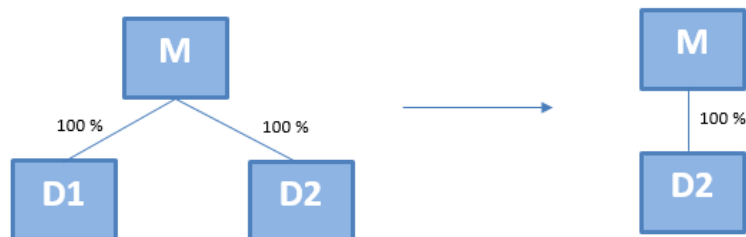
Vi har vært bevisste på at eksemplene i størst mulig grad skal være «åpne», og vi har lagt til rette for at revisjonsselskapene selv kan legge forutsetninger som de anser som nødvendige. Samtlige revisjonsselskaper la til grunn at det foreligger virksomhet i alle eksisterende foretak.

---

¹² *Selskapspolicy*: revisjonsselskapene har utarbeidet håndbøker som tar for seg selskapets policy på ulike regnskapsområder.

4.2 Gjennomgang eksempler - GRS

4.2.1 Eksempel 1 - Fusjon mellom datterselskap med kontrollerende eierinteresser

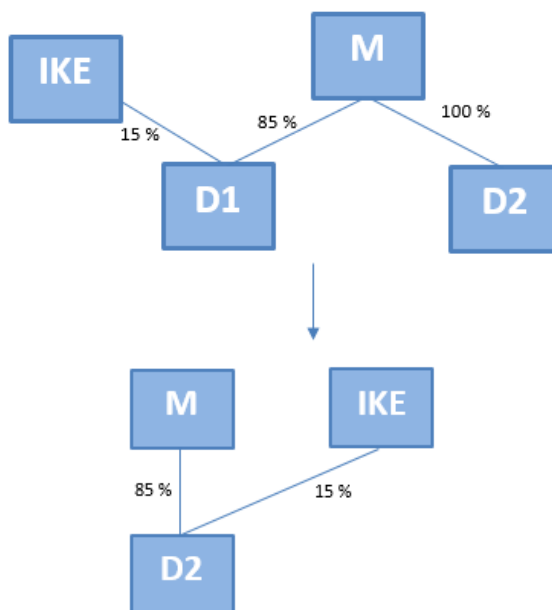

Figur 4 Fusjon mellom datterselskap med KE

I eksempel 1 har vi en fusjon mellom to heleide selskaper. Revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsning er samstemte. Samtlige viser til NRS 9 hvor transaksjonen anses som en horisontal fusjon etter standardens punkt 6.2. Horisontal fusjon regnskapsføres til selskapskontinuitet, jf. NRS 9 punkt 4, og egenkapitalens sammensetning skal i størst mulig grad videreføres slik den var i de fusjonerende selskapene før fusjonen, jf. NRS 9 punkt 6.5.1.

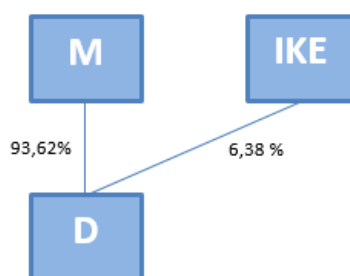
4.2.2 Eksempel 2 - Fusjon mellom datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresser

I eksempel 2 har vi lagt opp til en fusjon mellom to datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresse. Datter 1 skal innfusjoneres i Datter 2. Se figur under:

Figur 5 Fusjon mellom datterselskap med IKE

Underveis i studien ble vi oppmerksomme på at vi ikke hadde tatt hensyn til utvanningen som følger av fusjonen. Strukturen vil etter fusjonen se slik ut:

Figur 6 Fusjon mellom datterselskap med IKE (etter fusjon)

Som i eksempel 1 er vurderingene til revisjonsselskapene svært like og alle legger til grunn selskapskontinuitet. Revisjonsselskapenes begrunnelse baseres på følgende vurdering: D1 kontrolleres med mindre enn 90 %, og det må foretas en skjønnsmessig vurdering om den horisontale fusjonen skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden eller kontinuitetsmetoden, jf. NRS 9 punkt 4. Vurderingen gjøres utfra hva som gir et rettviseende bilde av de økonomiske realiteter i fusjonen og man må stille seg spørsmålet om risiko og kontroll er endret for eierne i de fusjonerende selskapene. For at fusjonen skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden må fusjonen ha et reelt innhold og det må ha skjedd en overføring av risiko og kontroll mellom partene i samsvar med transaksjonsprinsippet i rskl. § 4-1.

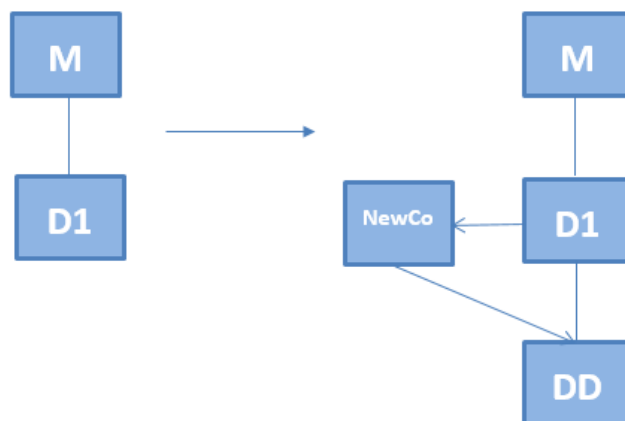
Revisjonsselskap D legger til grunn at det må foretas en skjønnsmessig vurdering av om fusjonen har et reelt innhold og hvilke konsekvenser fusjonen har for eierne. Dersom det ikke har vært reelle forhandlinger og minoritet ikke har innsigelser, trekkes dette i retning av bruk av selskapskontinuitet, jf. NRS 9 punkt 6.2. Egenkapitalens sammensetning skal da i størst mulig grad videreføres slik den var i de fusjonerende selskapene før fusjonen, jf. NRS 9 punkt 6.5.1. I tillegg til vurdering av partenes opptreden i fusjonsprosessen, trekkes det frem flere momenter for å vurdere om fusjonen skal anses som en regnskapsmessig transaksjon. Fusjon vedtas med 2/3 flertall på generalforsamlingen. Da M har kontroll på 85 % vil fusjonen kunne vedtas uten at minoriteten er enig og gir sitt samtykke. Revisjonsselskapet nevner også at det foreligger et minoritetsvern, hvor minoriteten har anledning til å reise søksmål om ugyldighet dersom de mener at beslutningen er egnet til å gi noen aksjonærer en fordel på bekostning av andre

aksjonærer. Endelig konklusjon må trekkes basert på en totalvurdering av momentene med vekt på partenes opptreden i fusjonsprosessen.

Som revisjonsselskap D nevner i sin vurdering over, trekker også revisjonsselskap A inn at 2/3 flertall på generalforsamlingen er sentral, og at dersom det er drakamp om verdier og innsigelser fra minoriteten, vil det kunne trekke i retningen av virkelig verdi.

4.2.3 Eksempel 3 - Drop-down

Eksempel 3 er en drop-down hvor tomt og eiendom i D1 utfisjoneres.

Figur 7 Drop-down

Revisjonsselskapene har for dette eksempelet ulike vurderinger og forslag til løsninger. Revisjonsselskap A sine løsninger er presentert under:

- 1) Drop-down med konsernfisjon. I dette alternativet er det lagt til grunn at eiendommen ikke er virksomhet. Eiendommen fisjoneres ut ved en jevndelingsfisjon til kontinuitet og det opprettes NewCo 1 (nytt selskap). Deretter etableres NewCo 2 (DD, nytt selskap) som fusjoneres med NewCo 1. DD er den overtakende part i konsernfusjonen og kontinuitetsmetoden etter NRS 9 legges til grunn.
- 2) Drop-down via fisjon og nedsalg. Her er alternativet å fisjonere ut eiendommen for så å selge aksjene til D1. D1 får da en pengegjeld til mor som er vurdert til virkelig verdi, og normalt vil man kunne regnskapsføre aksjene i DD til samme beløp.
- 3) Drop-down via ren fisjon med påfølgende tingsinnskudd av aksjer i D1

Steg 1: Eiendommen fisjoneres ut ved en ren fisjon med uendrede eierforhold. Fisjonen regnskapsføres til kontinuitet, jf. NRS (F) Fisjon punkt 22-23. Egenkapitalen videreføres uendret etter NRS (F) Fisjon punkt 45-46.

Steg 2: Aksjene skytes inn i D1 som tingsinnskudd. Tingsinnskudd i datter videreføres med verdiene som var bokført i M sitt selskapsregnskap (kontinuitet), jf. NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring punkt 5.6 og 6.2 og praksis.

Alternativ 1 og 3 over er lik, i alternativ 3 steg 2, gjennomføres det som tingsinnskudd istedenfor fusjon, som i alternativ 1. Det er her ulik juridisk fremgangsmåte, ikke en regnskapsfaglig løsning.

Revisjonsselskap B tok kontakt med oss for å få en avklaring av hva slags transaksjonsform som var ønsket belyst i dette eksempelet, ettersom en slik drop-down kan gjennomføres på ulike måter. Basert på vår tilbakemelding la revisjonsselskap B til grunn at eiendommen og tomten fisjoneres ut til et nystiftet søsterselskap av D1 (NewCo), som deretter fusjoneres inn i et eksisterende datterselskap av D1 (DD). For en slik omorganisering diskuterte revisjonsselskap B hvorvidt det regnskapsmessig må ses på som to separate hendelser (først ren fisjon med jevndeling og deretter horisontal fusjon), eller om det kan ses på som en fusionsfusjon ettersom realiteten er at deler av D1 fisjoneres ut i et eksisterende selskap (DD) ved hjelp av et midlertidig "hjelpeselskap" (NewCo):

1) Se på det som to separate hendelser:

Steg 1 Fisjon: Utfisjonering av eiendommen, fisjonen blir regnskapsført til kontinuitet etter NRS (F) Fisjon. Standarden gir ingen klare retningslinjer for om selskaps- eller konsernkontinuitet skal benyttes, jf. NRS (F) Fisjon punkt 71.

Steg 2 Fusjon: fusjonen regnskapsføres til selskapskontinuitet, jf. NRS 9.

2) Fisjonsfusjon, som regnskapsføres som en fusjon, jf. NRS (F) Fisjon punkt 66. Fusjonen vil regnskapsføres som en vertikal fusjon ettersom det i realiteten er fusjon mellom en bit av mor og dets datterselskap.

Hovedregelen for regnskapsføringen er konsernkontinuitet som avviker fra alternativ 1.

Revisjonsselskap B mener at alternativ 1 bør anvendes, og begrunner det med følgende:

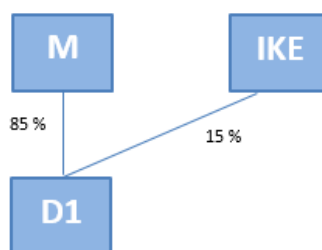
«Etter vårt syn bør alternativ 1 anvendes, ettersom det følger den formelle gjennomføringen av omorganiseringen. Uten at det har betydning for vår vurdering, er det verdt å merke seg at det i høringsutkastet til ny standard var foreslått å fjerne unntaket om fisjonsfusjon med jevndeling (hvor fusjonsdelen ikke er omvendt oppkjøp) ikke skal dekomponeres. Det vil si at dersom ovennevnte omorganisering skulle vært ansett å være en fisjonsfusjon, ville det etter reglene i høringsutkastet uansett vært påkrevd å dekomponere fisjonsfusjonen i en fisjonsdel og en fusjonsdel. Etter reglene i nåværende standard vil omorganiseringen, gitt at den skulle vært ansett å være fisjonsfusjon, ikke være gjenstand for dekomponering. Vårt syn er dog som nevnt ovenfor at det ikke er rimelig å anse dette som fisjonsfusjon ettersom det formelt sett foretas en fisjon ut i et nystiftet selskap og deretter en etterfølgende fusjon. Vi mener at substans ikke skal trumfe form i dette tilfellet, ettersom bl.a. fusjonstandarden er veldig fokusert på form.»¹³

Revisjonsselskap C presenterer to ulike alternativer, den ene er lik revisjonsselskap A sitt alternativ 3, den andre lik revisjonsselskap B sitt alternativ 1.

Revisjonsselskap D sin løsning er lik revisjonsselskap A sin løsning nummer tre.

4.2.4 Eksempel 4 - Fusjon av datterselskap opp i mor med ikke-kontrollerende eierinteresser

Eksempel 4 er en fusjon hvor datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresse innfusjoneres i mor. Se figur under:

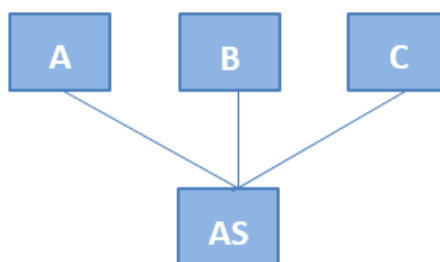
Figur 8 Fusjon av datterselskap opp i mor med IKE

I dette eksempelet er revisjonsselskapene samstemte. Transaksjonen er en vertikal fusjon. Etter NRS 9 punkt 4 skal kontinuitetsmetoden benyttes ved alle vertikale fusjoner. Revisjonsselskapene legger til grunn konsernkontinuitet, jf. NRS 9 punkt

¹³ Sitat hentet fra skriftlig tilbakemelding mottatt fra revisjonsselskapet, ref. innledning til kapittelet.

6.3. Revisjonsselskap D presiserer at ny måling av goodwill skal gjennomføres på eierandel overtatt i fusjonen dersom goodwill forut for fusjonen kun er oppført med majoritetens andel, jf. NRS 9 punkt 6, og at egenkapitalføringer er i samsvar med NRS 9 punkt 6.5.2. Revisjonsselskap B og D kommenterer at selskapskontinuitet kan benyttes dersom morselskapet ikke utarbeider konsernregnskap som rapporteres til regnskapsregisteret og som omfatter selskapet som innfusjoneres.

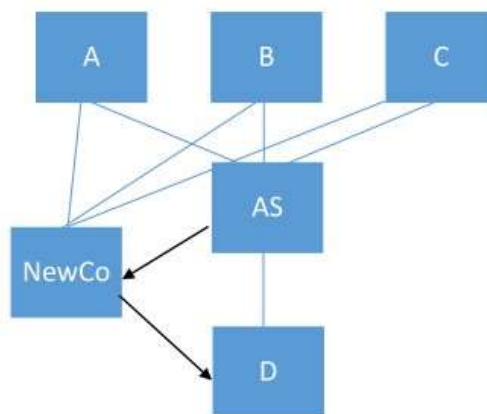
4.2.5 Eksempel 5 - Reorganisering

Figur 9 Reorganisering

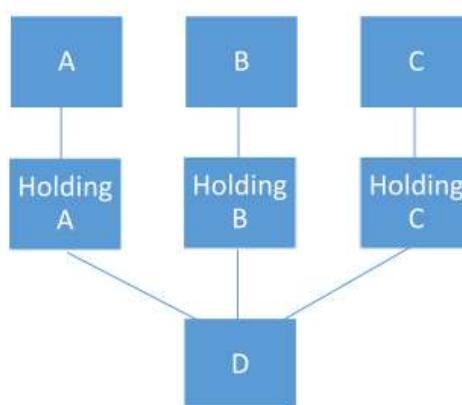
I eksempel 5 er det tenkt at det er tre privatpersoner som eier et AS med lik eierandel på 33,33 %. Aksjonærene ønsker å reorganisere, ved at de eier AS gjennom hvert sitt holdingselskap. Revisjonsselskap A, B og C legger til grunn at det er tre privatpersoner som eier AS, revisjonsselskap D legger til grunn at det er tre selskaper som eier AS. Dog ulik forutsetning, kom alle revisjonsselskapene frem til anvendelse av kontinuitetsmetoden.

Revisjonsselskap B og C sine forslag til løsning var like og alle foreslår at transaksjonen skal gjennomføres til kontinuitet. Virksomheten i AS fisjoneres ut i et hjelpeselskap, som ved drop-down i eksempel 3. De balanseførte verdiene vil videreføres til selskapskontinuitet ved overføring til D. Fusjonen gjennomføres med vederlag og oppgjør foretas med aksjer i AS og AS får en fusjonsfordring på D.

Figur 10¹⁴ Gjennomføring av reorganisering

Videre følger det en fisjon av forholdsmessig andel av aksjene i D og fusjonsfordringen til ytterligere to holdingselskaper slik at A, B og C har et holdingselskap hver. Som revisjonsselskap B presiserer er det en aksjerettslig skjevdeling. Man må her ta stilling til om det har skjedd en reell endring i risiko og kontroll. Revisjonsselskapene mener at utfallet er at A, B og C kun har fått hvert sitt heleide holdingselskap. Eiendeler og gjeld i det overdragende selskap vil etter NRS (F) Fisjon punkt 15 bli fordelt på de fisjonerte selskapene slik at eierskifte på aksjonærnivå nøytraliseres. Det vil si at det i realiteten har vært en jevndeling hvor privatpersonene A, B og C gjennom sine holdingselskaper har samme eierandel i de underliggende eiendelene og gjeld som før omorganiseringen.

Figur 11¹⁵ Reorganisering etter gjennomføring

¹⁴ Figur hentet fra skriftlig tilbakemelding mottatt fra revisjonsselskapet, ref. innledning til kapittelet.

¹⁵ Figur hentet fra skriftlig tilbakemelding mottatt fra revisjonsselskapet, ref. innledning til kapittelet.

Revisjonsselskap A legger, som revisjonsselskap B og C, til grunn kontinuitet. Løsningen deres baseres på at det opprettes tre nye selskap (NewCo) med etterfølgende tingsinnskudd fra A, B og C med hver sine aksjer.

Revisjonsselskapet foreslår tre ulike alternativer:

- 1) Virkelig verdi, hvor det opprettes mellomholdingselskaper og aksjene i AS vurderes til virkelig verdi
- 2) A, B og C sin kostpris blir videreført til kontinuitet
- 3) Andel bokført egenkapital av underliggende AS (kontinuitet)

Som nevnt over, baserer revisjonsselskap D løsningen sin på at A, B og C er selskaper. A, B og C oppretter hvert sitt mellomholdingselskap ved at de skyter inn aksjene i AS inn som tingsinnskudd i nytt selskap. Som følger av NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring og praksis, legger revisjonsselskap D til grunn kontinuitet. Samme løsning som revisjonsselskap A, B og C.

4.3 Drøftelse av funn - GRS

Presentasjonen av funnene over viser at revisjonsselskapene vurderer omorganiseringene nokså likt, og med bakgrunn i deres vurderinger kan vi for de utvalgte eksemplene si at det er en bransjestandard. Vi har observert at deres vurderinger og forslag til løsninger ikke gjenspeiler den kompleksiteten som fremkommer i lovforarbeidene. Dette gjelder spesielt i de eksemplene som inkluderer ikke-kontrollerende eierinteresser som er 10 % eller mer. I det følgende vil vi forsøke å peke på disse situasjonene.

Transaksjonsprinsippet er som nevnt i kapittel 2.2 hovedregelen for regnskapsføring av alle former for transaksjoner. Vilkåret for at transaksjonsprinsippet skal komme til anvendelse er at omorganiseringens reelle innhold er en regnskapsmessig transaksjon. I lovforarbeidene bygger departementet på drøftelsen om at transaksjonstidspunktet er tidspunktet hvor både risiko og kontroll er overført. Vurdering knyttet til transaksjonstidspunktet skal grunne på substans og økonomiske realiteter, ikke formell form. Anvendelse av transaksjonsprinsippet stiller krav til både uavhengighet og innhold som er utdypet i kapittel 2.2. Revisjonsselskapene har i sine vurderinger og forslag til løsninger etter GRS, i samtlige eksempler endt opp med løsninger til kontinuitet,

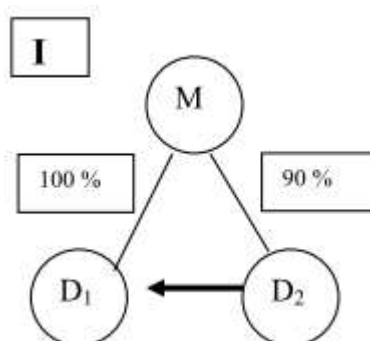
hvor de argumenterer for at det ikke har vært overføring av risiko og kontroll og at det ikke foreligger substans i transaksjonene. Departementet og Regnskapslovutvalget 1990 sitt syn er at transaksjoner i omorganisering i konsern som hovedregel skal regnskapsføres til virkelig verdi, og at kontinuitetsmetoden kun kommer til anvendelse når kontrollen er mindre enn 90 % dersom skjønnsmessig vurdering tilsier det.

I gjennomgang av eksempel 1 og 5 er det ingen ikke-kontrollerende eierinteresser. Revisjonsselskapene er klare på at det er selskapskontinuitet som skal legges til grunn, som er i tråd med kontinuitetsgjennomskjæring som nevnt i kapittel 2.2.

Det er i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 14-15 anbefalt at omorganiseringer hvor felleskontrollen er mer enn 90 % skal regnskapsføres til kontinuitet. Dersom felleskontrollen er mellom 50 % og 90 % kreves det en selvstendig vurdering, hvor vurdering om endret risiko og kontroll er sentral. I eksempel 2 har vi en problemstilling hvor D1 skal fusjonere med D2, hvor D1 kontrolleres 85 % av M og 15 % av ikke-kontrollerende eierinteresser. Revisjonsselskapene nevner felleskontrollen på >90 % og alle heller mot at transaksjonen skal føres til kontinuitet. De begrunner i all hovedsak med at minoritetsinteressen er liten før omorganiseringen, og at det skjer en utvanning hvor M har kontroll på over 90 % etter omorganiseringen. Revisjonsselskap B og D nevner den skjønnsmessige vurderingen om hva som gir et rettvise bilde av de økonomiske realiteter i fusjonen, jf. rskl. § 3-2a.

I eksempel 2, som nevnt i forrige avsnitt, har vi en horisontal fusjon mellom to datterselskaper med ikke-kontrollerende eierinteresser. Samtlige av revisjonsselskapene kom frem til bruk av selskapskontinuitet. I gjennomgangen av eksempelet nevnte et av revisjonsselskapene at de hadde hatt en revisjonskunde, hvor en omorganisering som eksempel 2 ble utført. Selskapskontinuitet ble lagt til grunn, men ikke-kontrollerende eierinteresser sin andel ble vurdert til virkelig verdi. Revisjonsselskapet gikk ikke nærmere inn på hvilke vurderinger de la til grunn i dette tilfellet. I NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 15 argumenteres det for at en horisontal overdragelse i konsern, skal betraktes som en kombinasjon av to vertikale overdragelser. Dette begrunnes med at morselskapet er den egentlige beslutningstaker og at overdragelsen er et resultat av hvert

datterselskaps bilaterale forhold til morselskapet. Ved et slikt synspunkt er det konsernverdier som skal legges til grunn. NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 17-18 drøfter videre hvordan mellomværende med ikke-kontrollerende eierinteresser skal regnskapsføres når det er kontinuitetsgjennomskjæring av overdragelser med eller mellom deleide datterselskaper. Det fremkommer av diskusjonsnotatet at ved bruk av selskapskontinuitet eller konsernkontinuitet så ser en bort fra forholdet til ikke-kontrollerende eierinteresser ved regnskapsføring av eiendeler og gjeld. Diskusjonsnotatet s. 18 presenterer to tilfeller av horisontale fusjoner, hvor det ene tilfellet er nokså likt vårt eksempel:

Figur 12 Horisontal fusjon

I dette tilfellet bytter ikke-kontrollerende eierinteresser aksjer i D2, med aksjer i D1. Ut fra drøftelsen i NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 18 skal aksjebytte knyttet til ikke-kontrollerende eierinteresse regnskapsføres som en transaksjon. Ikke-kontrollerende eierinteresser mottar aksjer i D1 for 10 % av virkelig verdi av overdratte eiendeler og gjeld, som inngår i anskaffelseskost for overtatte eiendeler og gjeld i D1. Av NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 18 fremkommer det at konsernkontinuitet legges til grunn og ikke-kontrollerende eierinteresser sin andel vurderes til virkelig verdi.

Revisjonsselskapet som nevnt over kom frem til nokså lik løsning som drøftelsen etter NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring, men revisjonsselskapet ville lagt selskapskontinuitet til grunn.

Revisjonsselskapene kommer frem til ulike alternativer i eksempel 3. Det er to alternativer som det er «enighet» om. Det ene alternativet er en drop-down via ren fisjon med påfølgende tingsinnskudd, og det andre alternativet er en løsning hvor man ser på omorganiseringen som to separate hendelser. Revisjonsselskap B nevner fisjonsfusjon som et alternativ, men revisjonsselskapet utelukker dette. I

henhold til definisjonen i NRS (F) Fisjon, se kapittel 2.3.2, er en fisjonsfusjon en fisjon hvor overtakende foretak er et eksisterende foretak. I eksempel 3 legges det til grunn en fisjon hvor overtakende foretak er et nystiftet foretak og etter standarden vil man ikke anse transaksjonen som en fisjonsfusjon. Når det gjelder å se på transaksjonen som to separate hendelser, fremkommer det ikke klart av NRS (F) Fisjon om det er selskaps- eller konsernkontinuitet som skal legges til grunn for fisjonen. Revisjonsselskap B presiserer dette, men konkluderer ikke med hva de ville ha endt opp med. Etter NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) s. 15 flg. er det mye som tyder på at det er konsernkontinuitet som bør legges til grunn.

I eksempel 4 har vi en mor-datter fusjon med ikke-kontrollerende eierinteresser. Revisjonsselskapene er klare på at konsernkontinuitet skal legges til grunn, jf. NRS 9, hvor det står at kontinuitetsmetoden skal anvendes ved alle vertikale fusjoner. Revisjonsselskapenes praksis ser ut til å være direkte tolkning av regnskapsstandarden. NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) drøfter i punkt 6.3 regnskapsmessig behandling av vertikale fusjoner med heleide og deleide datterselskaper. Diskusjonsnotatet anfører at for vertikale fusjoner med deleid datterselskap kan «en alternativ betraktningmåte» være at en slik fusjon kan bestå «av en transaksjon med utenforstående», som innebærer at ikke-kontrollerende eierinteresser regnskapsføres til virkelig verdi av overdratte eiendeler og gjeld. Denne alternative betraktningmåten er ikke implementert i NRS 9, og det er heller ingen av revisjonsselskapene som tar verdsettelsen av andelen til ikke-kontrollerende eierinteresser opp i vurderingen av regnskapsmessig behandling.

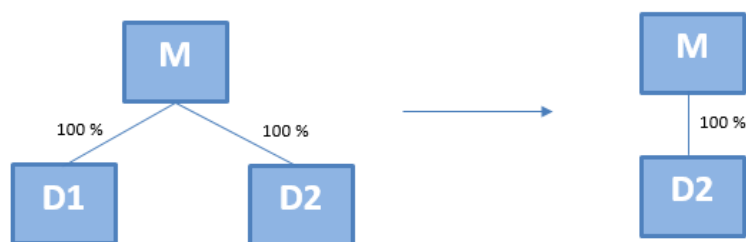
For horisontale fusjoner, som i eksempel 2, krever NRS 9 skjønnsmessig vurdering av regnskapsmetode hvor ikke-kontrollerende eierinteresser er 10 % eller mer. Et slikt krav er ikke uttalt for vertikale fusjoner.

4.4 Gjennomgang eksempler - IFRS

I kapittel 4.2 ble hvert eksempel kort presentert og figurer ble lagt ved. Vi har under hvert eksempel i dette kapittelet kun lagt inn figurer.

4.4.1 Eksempel 1 - Fusjon mellom datterselskap med kontrollerende eierinteresse

Figur 13 Fusjon mellom datterselskap med KE

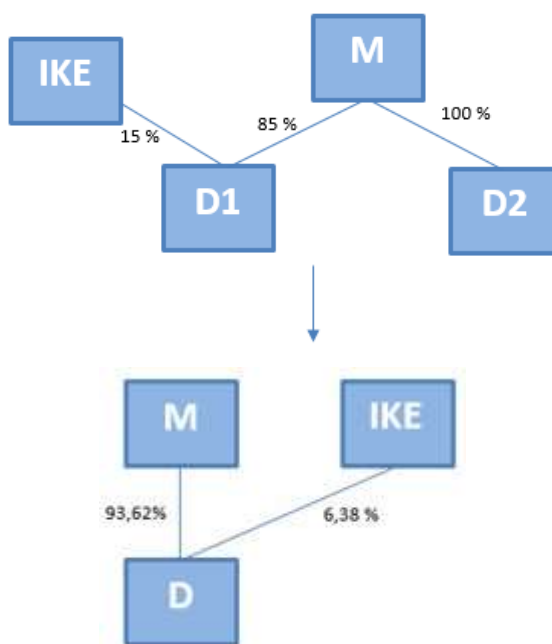
Samtlige revisjonsselskaper har konkludert med at dette er en transaksjon under samme kontroll som ikke omfattes av virkeområdet til IFRS 3. Det er et uregulert område og revisjonsselskapene viser til kildehierarkiet i IAS 8 og de kriterier for valg av regnskapsprinsipp i IAS 8 nr. 10-12.

Revisjonsselskap B har få kunder som benytter IFRS i selskapsregnskapet og har lite praksis på dette området, men ved behov benytter revisjonsselskapet seg av sin internasjonale IFRS desk. Basert på bruk av kildehierarkiet i IAS 8 og følgende føringer i selskapets håndbok for IFRS ville revisjonsselskap B som et utgangspunkt lagt til grunn selskapskontinuitet.

I henhold til revisjonsselskap C og D sin selskapspolicy foreligger det rom for prinsippvalg. Man kan velge kontinuitet eller analog anvendelse av IFRS 3. Analog anvendelse av IFRS 3 forutsetter substans i transaksjonen. I revisjonsselskap C sin håndbok foreligger det en rekke kriterier som må oppfylles for at transaksjonen kan gjennomføres til virkelig verdi.

I likhet med revisjonsselskap C og D er også revisjonsselskap A åpen for prinsippvalg. Normalt ville revisjonsselskapet benytte kontinuitetsmetoden, men revisjonsselskapet er åpen for bruk av virkelig verdi, gitt at det kan påvises substans i transaksjonen. Prinsippet som velges må anvendes konsistent.

4.4.2 Eksempel 2 - Fusjon mellom datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresse

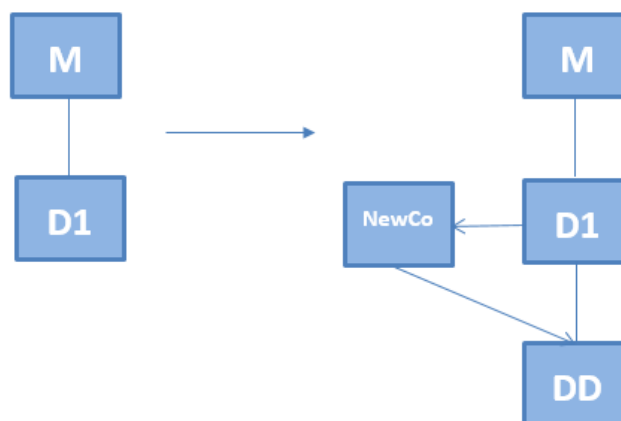

Figur 14 Fusjon mellom datterselskap med IKE

Som i eksempel 1 kommer samtlige revisjonsselskap frem til at det er en transaksjon under samme kontroll og er utenfor virkeområdet til IFRS 3. Kildehierarkiet i IAS 8 benyttes, og etter sistnevnte standard og revisjonsselskapenes håndbøker foreligger det et prinsippvalg som i eksempel 1. Revisjonsselskap A har fokus på >50 % kontroll av kapitalen og vurderingen om det foreligger substans i transaksjonen.

Etter revisjonsselskap B sin selskapspolicy vil endringen i ikke-kontrollerende eierinteresser bli innregnet til virkelig verdi i konsernregnskapet, og revisjonsselskapet heller mot at også kapitalforhøyelsen i selskapsregnskapet skal innregnes til virkelig verdi. I likhet med eksempel 1 ville revisjonsselskapet som et utgangspunkt lagt til grunn selskapskontinuitet for vurdering av eiendeler og gjeld. Revisjonsselskapet presiserer at de ikke har praktisk erfaring med et slikt eksempel og ville ha kontaktet selskapets internasjonale IFRS desk.

4.4.3 Eksempel 3 - Drop-down

Figur 15 Drop-down

Revisjonsselskap A har i dette eksempelet kommet frem til lik løsning som i eksempel 1. Dersom det derimot var snakk om overføring av eiendom og ikke virksomhet, ville selskapet benyttet IAS 16 og behandlet transaksjonen til virkelig verdi.

Revisjonsselskap B viser til at regnskapsføringen i D1 (det overdragende selskapet) er utenfor virkeområdet til IFRIC 17. Etter selskapets håndbok har man et prinsippvalg og man kan velge bokført verdi eller virkelig verdi.

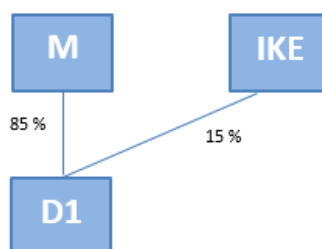
Når det gjelder regnskapsføringen i det overtakende foretak (først NewCo og deretter DD), er også dette uregulert i IFRS. Det er snakk om transaksjoner under samme kontroll og IFRS 3 kan ikke anvendes. Revisjonsselskapet kommer ikke med et klart forslag til løsning og viser tilbake til at de har begrenset praksis, og at de ville ha diskutert et slikt eksempel med selskapet internasjonale IFRS desk.

I likhet med revisjonsselskap A drøfter revisjonsselskap C om det her er snakk om virksomhet eller salg av enkelt eiendel. Ved salg av enkelte eiendel og anvendelse av IAS 16, hvor det er åpning for substansvurdering skal DD ta inn eiendommen til virkelig verdi av anskaffelseskost. Revisjonsselskapet ender opp med at det foreligger et prinsippvalg som i eksempel 1, hvor transaksjonen både kan regnskapsføres til bokført verdi og til virkelig verdi.

Revisjonsselskap D har forutsatt at det overføres virksomhet fra D1 til tomt, nystiftet NewCo/DD. Transaksjonen gjennomføres som fisjon, med påfølgende

tingsinnskudd av aksjer i NewCo/DD fra M til D1. Revisjonsselskap D har preferanse for kontinuitet i DD, og har ikke erfaring med bruk av virkelig verdi i denne transaksjonen etter IFRS. Transaksjonsrekken sett under ett har likhetstrekk med tingsinnskudd av virksomhet fra D1 til nystiftet, tomt NewCo. Om transaksjonen hadde blitt gjennomført på denne måten, ville ikke Revisjonsselskap D akseptert annet enn kontinuitet i DD. Dette fordi et tomt DD ikke kan anses som regnskapsmessig overtakende part ved analog anvendelse av IFRS 3 i DD.

4.4.4 Eksempel 4 - Fusjon av datterforetak opp i mor med ikke-kontrollerende eierinteresser

Figur 16 Fusjon av datterforetak opp i mor med IKE

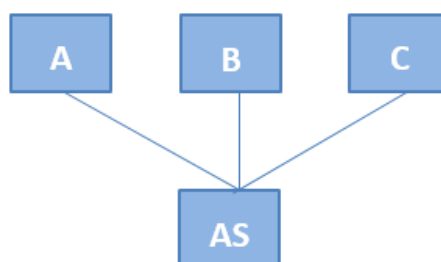
Eksempel 4 innebærer også en transaksjon under samme kontroll som ikke er regulert etter IFRS. Som løsningen etter GRS kommer revisjonsselskap A og C frem til regnskapsføring til konsernkontinuitet.

Dersom det er snakk om eiendom, kan transaksjonen ses på som tingsutbytte og transaksjonen regnskapsføres til virkelig verdi basert på analog anvendelse av IFRIC 17, men først og fremst IAS 18 nr. 30. Revisjonsselskap A vil i henhold til sin selskapspolicy ikke utelukke kontinuitet i målingen.

Etter revisjonsselskap B sin håndbok vil ikke-kontrollerende eierinteresser i konsern bli ført til virkelig verdi. Revisjonsselskapet ville også lagt det til grunn i selskapsregnskapet slik at kapitalforhøyelsen innregnes til virkelig verdi, mens det for eiendeler og gjeld som et utgangspunkt ville vært lagt til grunn konsernkontinuitet. Selskapet presiserer at de ikke har hatt lignende eksempel og ville ha konferert med selskapets internasjonale IFRS desk.

Revisjonsselskap D legger til grunn at aksjene i D1 regnskapsføres til kost i M sitt separate finansregnskap, og at det fusjoneres inn virksomhet fra D1 til M. Videre forutsettes det at D1 er M sin eneste datter og at det ikke avlegges konsernregnskap etter fusjonen. I så fall konkluderes det med konsernkontinuitet i dette konkrete tilfellet.

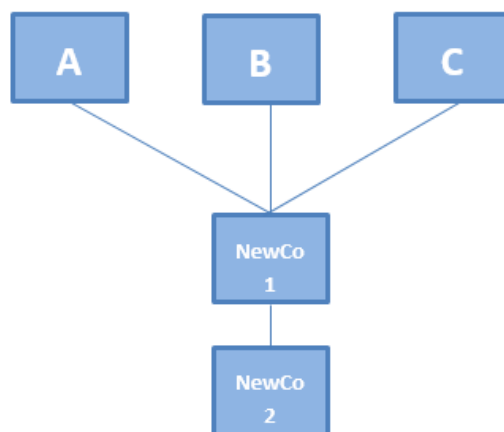
4.4.5 Eksempel 5 - Reorganisering

Figur 17 Reorganisering

Revisjonsselskap A og B mener det er relevant å ta stilling til om det forekommer «common control» eller ikke, jf. IFRS 3 nr. B3. Revisjonsselskapene trekker frem i vurderingen sin at det kan foreligge aksjonæravtaler som medfører at det er «common control». Dersom det ikke foreligger «common control», vil regnskapsføringen av transaksjonen, etter revisjonsselskap B sin vurdering, i det overtakende foretaket følge av IFRS 3 og regnskapsføringen i det overdragende foretaket følger av IFRIC 17. Revisjonsselskap B presiserer at de ikke har hatt et slikt eksempel i praksis, og de ville ha kontaktet selskapets internasjonale IFRS desk. Revisjonsselskap A trekker også i retning av virkelig verdi dersom det ikke foreligger «common control». Dersom det foreligger «common control» og det ikke foreligger substans i transaksjonen, trekker de i retning for en form for kontinuitet og viser til en alternativ løsning som alternativ 3 etter GRS. De vil heller ikke utelukke alternativ 2 (se kapittel 4.2.5).

Revisjonsselskap C sin løsning baserer seg på at det opprettes en skygge-mor og datter, som i figuren under er benevnt som henholdsvis NewCo 1 og NewCo 2.

Figur 18 Reorganisering gjennomføring

Transaksjonen kan deles inn i to steg, med en konsernfusjon og fisjon.

Steg 1: Først foretas det en konsernfusjon mellom AS og NewCo 2. Da NewCo 2 er et tomt foretak, uten virksomhet kan ikke NewCo 2 være overtakende part.

Dermed vil regnskapsføringen bli som ved omvendt overtakelse.

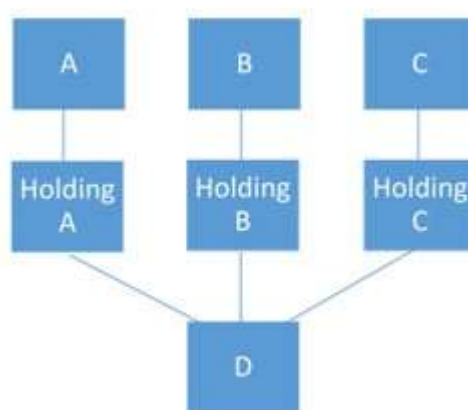
Figur 19 Reorganisering gjennomføring

Steg 2: Steg to er fisjon av NewCo 1 slik at privatpersonene A, B og C eier AS gjennom hvert sitt holding. Dette er en transaksjon som faller innenfor virkeområdet til IFRIC 17 og transaksjonen skal regnskapsføres som et ordinært tingsuttak til virkelig verdi.

Figur 20 Reorganisering gjennomføring

Som nevnt i 4.1.5 forutsetter revisjonsselskap D at A, B, og C er foretak og at hver investor etablerer hvert sitt nye foretak med påfølgende tingsinnskudd av aksjene i D. Etter transaksjonene ser strukturen ut som følger:

Figur 21 Reorganisering etter gjennomføring

Revisjonsselskap D forutsetter at D er et tilknyttet foretak av Holding A, B og C. Videre forutsettes det at A, B og C utarbeider konsernregnskap i samsvar med IFRS og at vilkårene for unntak fra egenkapitalmetoden i IAS 28 nr. 17 for øvrig er tilfredsstillt i selskapsregnskapene til Holding A, B og C. Det forutsettes så at Holding A, B og C avlegger separate finansregnskap, jf. IAS 27 nr. 8, og at Holding A, B og C regnskapsfører investeringene i D til kost i sitt separate finansregnskap, i henhold til IAS 27 nr. 10a.

Revisjonsselskap D konkluderer med at særreglene for omorganisering i IAS 27 nr. 13-14 ikke kommer til anvendelse på dette konkrete tilfellet og at IAS 27 nr. 13-14 heller ikke anvendes analogt. Revisjonsselskap D mener at konsekvensen av dette blir at aksjene som et utgangspunkt, bør regnskapsføres til virkelig verdi i Holding A, B og C sitt separate finansregnskap og at dette kan legges til grunn uavhengig av om aksjene erverves med pengevederlag eller via tingsinnskudd. På den annen side erkjennes det at IFRS gir lite veiledning på området.

Revisjonsselskap D utelukker derfor ikke at kontinuitet kunne blitt akseptert som prinsippvalg i Holding A, B og C etter nærmere vurdering av dette konkrete tilfellet.

4.5 Drøftelse av funn - IFRS

Etter IFRS foreligger det ikke noen standarder eller fortolkninger som regulerer virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, noe som har ført til uensartet praksis (NOU 2015: 10, 68). Dette gjenspeiler seg i revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsninger etter IFRS. I dag er det kun krav til å benytte

IFRS i konsernregnskapene til de børsnoterte foretakene, samt børsnoterte foretak som ikke er morforetak i et konsern. Det er få foretak som velger å benytte IFRS i selskapsregnskapene, og vårt inntrykk er at det ikke oppfordres til bruk av IFRS, noe som fører til lite praksis for revisjonsselskapene. Revisjonsselskap B refererer opptil flere ganger i sine vurderinger og forslag til løsninger at de ikke har hatt lignende problemstillinger, og at de ville ha kontaktet deres internasjonale IFRS desk. Dette er med på å bekrefte at det foreligger lite praksis.

Etter IFRS må bruk av virkelig verdi baseres på prinsippet om substans foran form (NOU 2015: 10, 68). Revisjonsselskapene sine vurderinger og forslag til løsninger er i samsvar med gjeldende rett etter IFRS. Samtlige revisjonsselskaper viser til kildehierarkiet i IAS 8 når det foreligger en transaksjon som kommer utenfor virkeområdet til IFRS 3, og at analog anvendelse av IFRS 3 forutsetter substans i transaksjonen.

Revisjonsselskapene har som vi nevnte innledningsvis i kapittel 4, globalt utarbeidet håndbøker, hvor deres selskapspolicy fremkommer. Ut fra gjennomgangen av de ulike eksemplene, viser flere av revisjonsselskapene til prinsippvalg og henviser til IAS 8 og håndbøkene sine. Ut fra møtene med revisjonsselskapene er det ikke til å legge skjul på at de er mest komfortable med bruk av kontinuitet og at det er det som i dag er revisjonsselskapenes praksis. De er alle åpne for bruk av regnskapsføring til virkelig verdi, men inntrykket er at de ikke er fortrolige med bruk av virkelig verdi. Et par av revisjonsselskapene presiserer at det i hovedsak er revisjonsskundene selv som bestemmer. Dersom revisjonsskundene sterkt ønsker at omorganiseringen skal regnskapsføres til virkelig verdi kan de ikke nekte det. Det kan også virke som substans blir vurdert noe annerledes etter IFRS enn hva tilfellet er etter GRS, da enkelte åpner mer opp for virkelig verdi på ikke-kontrollerende eierinteresser selv om de via IAS 8 ender på kontinuitet. Vurdering av ikke-kontrollerende eierinteresser til virkelig verdi er i samsvar med hva NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring (2000) anfører for regnskapsmessig behandling av fusjoner hvor ikke-kontrollerende eierinteresser er involvert.

5 Oppsummerende betraktninger

5.1 Omorganiseringer i konsern i lys av ny regnskapslov

Per i dag pågår det utarbeidelse av ny regnskapslov, hvor man går bort fra transaksjonsprinsippet og de andre grunnleggende prinsippene i dagens lov. Den nye regnskapsloven skal legge til rette for bruk av IFRS i Norge. Spørsmålet er om det vil åpne for mer bruk av virkelig verdi? Regnskapslovutvalget har fem prioriteringer som de legger til grunn for arbeidet med ny regnskapslov (NOU 2015: 10 50 flg.). Utvalget legger vekt på EØS-avtalen, i den grad at vi skal ha en tydelig og lojal implementering av regnskapsdirektivet og at det skal være større rom for måling til virkelig verdi (Schwencke et al. 2015, 9-10). I det foreløpige, nye forslaget til regnskapslov, foreligger det en bestemmelse om økonomisk substans foran form (NOU 2016: 11, 425). Noe som tilsier at det skal tas hensyn til transaksjonens reelle innhold. Det lyder av forslaget til ny regnskapslov § 4-19 at virksomhetssammenslutninger mellom foretak i samme konsern, som hovedregel skal regnskapsføres til kontinuitet, med mindre annet følger av regnskapsstandard.

Regnskapslovutvalget legger vekt på at den nye regnskapsloven skal tilpasses IFRS. IASB har som vi nevner i kapittel 2.4.3 satt i gang et prosjekt for å kartlegge hvilket forslag til løsninger som anses best å benytte for BCUCC-transaksjoner. Bakgrunnen for prosjektet er å sikre konsistent regnskapsføring for slike transaksjoner slik at regnskapene blir mer sammenlignbare. I diskusjonsnotatet presenteres det tre forslag til hvordan BCUCC-transaksjoner skal regnskapsføres. I kapittel 2.4.3 presenteres argumenter for og mot bruk av disse forslagene. Ut fra disse argumentene er inntrykket at det er virkelig verdi som trolig er den løsningen man ender opp med. I forslaget til ny regnskapslov skal virksomhetssammenslutninger mellom foretak i samme konsern som hovedregel regnskapsføres til kontinuitet. Vil ikke dette kunne «stride mot» prioriteringen ved tilpasning til bruk av IFRS, hvor det er åpnet for økt bruk av virkelig verdi?

Dersom forslaget til ny regnskapslov blir den endelige versjonen, vil trolig løsningene som revisjonsselskapene har foreslått bli nokså like også under ny regnskapslov. Det er imidlertid ikke usannsynlig at det vil komme ytterligere regulering og veiledning for regnskapsføring av omorganiseringer under samme

kontroll, siden fokuset i IASB er intensivert det siste året. I tillegg har IASB akkurat landet sitt endelige forslag til regnskapsføring av felleskontrollert virksomhet, IFRS 11, noe som kan bety ytterligere økt fokus på BCUCC-transaksjoner. Siden IFRS har innvirkning på reguleringen til IFRS for SMEs, som danner utgangspunkt for ny norsk regnskapsstandard, jf. forslaget til Regnskapslovutvalget, vil IASBs løsning få betydning for norsk regulering. I denne sammenhengen finner vi det interessant å se litt nærmere på vilkårene for anvendelse av transaksjonsprinsippet, og argumentasjonen rundt valg av metode for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern. I det følgende vil vi derfor presentere noen refleksjoner rundt vilkårene og vår forståelse av disse i lys av det arbeidet som pågår både av norske myndigheter og IASB.

5.2 Refleksjoner

5.2.1 Innledning

Gjennom studien har vi gjort noen observasjoner. I dette kapittelet presenteres refleksjoner knyttet til dagens regulering av omorganiseringer i konsern. Regnskapsmessig behandling av omorganisering i konsern fremstår som en «verkebyll», og det kan virke som om det er vanskelig å bli enige om hvilke formål med regnskapsinformasjonen som skal prioriteres. Det er klart vanskelig å forene og tilfredsstille både eiere og andre brukere av regnskapet, noe som spesielt blir utfordret med omorganiseringer i konsern. Det synes også vanskelig å tyde om det er «historikksynet» eller «verdimålingssynet» som skal være det førende for den regnskapsmessige vurderingen.

For den uregulerte delen i norsk rett, som gjelder regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, kan det virke som lovforarbeidene mener at det som best viser realiteten i transaksjonen er bruk av virkelig verdi, som også bekreftes i Benn Folkvords (2006) sin doktorgradsavhandling, mens praktikerne tenker motsatt – at det må gode argumenter til for å bruke virkelig verdi. Etter IFRS 3 faller omorganiseringer i konsern utenfor virkeområdet, og kildehierarkiet i IAS 8 kommer til anvendelse. Revisjonsselskapenes vurderinger og forslag til løsninger som utledes fra kildehierarkiet baseres i all hovedsak på nasjonal rett, og deres forståelse av substansen i transaksjonen. I dette kapittelet drøfter vi forståelsen slik den er i dag, men hvor vi trekker inn aspekter som kan tolkes ut fra de

dokumentene som foreligger knyttet til regnskapsføringen av omorganiseringer under samme kontroll.

Et felles mål for standardsetterne, både norske og internasjonale, er å harmonisere regnskapsspråkene for å bedre sammenligningsgrunnlagene. Dette er også et av hovedformålene med IASBs prosjekt knyttet til BCUCC-transaksjoner. For å få til dette kan det virke hensiktsmessig å forenes om det er på selskapsnivå eller konsernnivå som skal være målegrunnlaget, og ta konsekvensen av dette valget. Basert på regnskapsloven og aksjelovene er det selskapsregnskapene som er målegrunnlaget. Selskapsregnskapets posisjon følger av krav etter rskl. § 3-2a hvor de regnskapspliktige, jf. rskl. § 1-2, skal gi et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling, som også videreføres i forslag til ny regnskapslov (NOU 2015: 10, 20-21). I forslag til ny regnskapslov skal kravene i IFRS for SMEs harmoniseres med norsk regnskapslov, hvor det stilles krav om at informasjonen skal være pålitelig og relevant for å kunne innregnes i balansen. Dette kravet innebærer at substansen i transaksjonen skal ha større betydning enn det formelle. Dette er vilkår som vi anser som grunnleggende forutsetninger i vurderingen av regnskapsmessig behandling av transaksjoner, og i denne sammenheng for omorganiseringer i konsern. Selskapsrettslig er det selskapsregnskapet som danner grunnlag for utdeling av utbytte, jf. asl./asal. § 8-1, og kravene som stilles til tilstrekkelig og forsvarlig egenkapitalkapital, jf. asl./asal. § 3-4. Med dette som grunnlag, finner vi det hensiktsmessig å enes om at det er eiernes kontroll eller kravene til selskapets regnskap som informasjonsformidler som skal være førende ved vurdering av den regnskapsmessige behandlingen av omorganiseringer i konsern.

Vi ønsker i dette kapitlet å utfordre den argumentasjonen vi er gjort kjent med i denne prosessen. Ikke for at våre tanker på noen som helst måte er et svar på utfordringene, men som et bidrag til debatten om hvordan regnskapsmessig behandling av omorganiseringer i konsern skal vurderes.

5.2.2 Innholdsdimensjonen

Det argumenteres i lovforarbeider og i litteraturen at dersom en transaksjon ikke har reelt økonomisk innhold, er det tale om gjennomskjæring av transaksjonsprinsippet, og transaksjonen generer således ikke ny verdimåling.

Transaksjoner uten reelt økonomisk innhold skal med andre ord regnskapsføres til balanseførte verdier. Dette fremstår som tydelig. Diskusjonen kan imidlertid tas rundt vurderingene knyttet til om transaksjonen er uten reelt økonomisk innhold. Det argumenteres for at i omorganiseringer i konsern er det ingen reell endring i risiko og kontroll, og dermed ingen transaksjon. For omorganiseringer i konsern med heleide selskap anføres det at det ikke er noen endring i risiko og kontroll for aksjonæren. Det er åpenbart at aksjeandelene er den samme i alle selskapene som er heleide både før og etter omorganiseringen, men det er imidlertid ikke utelukket at et av formålene med omorganiseringer er å redusere risiko, øke mulighetene for senere salg, bedre ressursallokering mv. Det synes legitimt i en slik diskusjon å drøfte substansen i en slik transaksjon. Dette momentet er også tatt inn i lovforarbeidene til aksjeloven, hvor det er referert til KPMGs tolkning av innholdsdimensjonen:

«Etter vår oppfatning er det nemlig en grunnleggende misforståelse å påstå at transaksjoner mellom to selskaper innen et konsern er en transaksjon uten reelt innhold. Dersom eksempelvis en vare selges mellom to selskaper i et konsern er dette klart en reell transaksjon for begge disse selskapene men i forbindelse med utarbeidelsen av konsernregnskapet vil en [i] tråd med vanlig konsernregnskapsteori se bort i fra transaksjonen.» (Ot.prp. nr. 65 (1998-1999), 18)

Dette er også et av argumentene i diskusjonsnotatet for bruk av IFRS 3 fullt ut på BCUCC-transaksjoner, hvor det argumenteres for at en virksomhetsoverdragelse under samme kontroll vil medføre endringer i den økonomiske stillingen, og således er substansen lik i en slik transaksjon som det ville vært om kjøper/overtager hadde vært utenfor samme kontroll (EFRAG og OIC 2011, 70).

Dette momentet leder også over til en annen del av diskusjonen. Ved omorganiseringer i konsern overdras eiendeler og gjeld mellom selskaper i konsernet. Dette er regnskapsposter som har vært forvaltet i overdragende selskaper, og under forutsetning om at selskapsregnskapets rettvise bilde er i fokus, er det ikke urimelig å tenke seg at det mest rettvise bilde ville være å presentere resultateffekten av denne forvaltningen i overdragende selskaper. I et tilfelle hvor de samme regnskapspostene selges ut av konsernet, vil da resultateffekten av overtakende selskaps forvaltning presenteres. Ved bruk av kontinuitetsmetoden vil overtakende selskaper presentere resultateffekten for konsernet fullt ut. Dette kom også opp som et poeng i et av intervjuene med revisjonsselskapene.

For å belyse poenget, ser vi i eksempel 3, hvor omorganiseringen innebærer utfisjonering av eiendom og tomt, og som fusjoneres inn i et nystiftet selskap. Samtlige revisjonsselskaper ender opp med regnskapsføring til kontinuitet som det eneste eller et av alternativene sine. Hvis man kun ser på selskapsregnskapene, hvorfor skal ikke D1 som kanskje har eid dette bygget i 30 år, kunne vise en eventuell verdiøkning som en gevinst i sitt selskapsregnskap? Vil det være «riktig» at DD, som er det selskapet hvor eiendom og tomt innfusjoneres i, skal kunne vise gevinsten (verdiøkningen) ved et eventuelt salg, når det er i D1 bygget har generert inntekter? Vår første tanke er at det må gi mer relevant og fullstendig informasjon at en eventuell verdiøkning vises i D1.

Dersom det er ikke-kontrollerende eierinteresser involvert i omorganiseringen, er det vanskelig å se for seg at denne parten ikke ønsker å sikre seg de verdiene som er forvaltet i eierperioden gjennom bruk av minoritetsvernet i asl./asal. §§ 5-21 og 6-28. Som i eksempel 2, har ikke-kontrollerende eierinteresser forvaltet verdiene i datter 1 og i fusjonen foreslås det regnskapsføring til kontinuitet. I dette tilfellet vil ikke-kontrollerende eierinteresser fortsatt ha tilgang til disse verdiene i det fusjonerte selskapet, men nå er andelen innenfor grensen for tvangsutløsning, og de vil dermed ikke være sikre på utfallet av et slikt oppgjør. Dette er selskapsrettslige regler, som ikke automatisk skal påvirke den regnskapsmessige behandlingen, men basert på at selskapsregnskapets formål er å gi et rettviseende bilde for at brukere av regnskapet skal kunne ta økonomiske beslutninger, er dette også et aspekt som får innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen. Det er ikke utenkelig at et tydeligere vern av eierpostene ville økt informasjonsverdien for potensielle eiere.

Konkurransesituasjonen anser vi som et viktig moment i denne diskusjonen. Spesielt med tanke på immaterielle eiendeler som utgjør en større og større del av selskapenes verdier, sammen med at landegrenser får mindre og mindre betydning for handel/investeringer. Et argument mot bruk av virkelige verdier er kostnadene for selskapet som er forbundet med innhenting av disse. Sett i lys av brukerne av den finansielle informasjonen derimot, og spesielt investorene, er det å anta at det samfunnsøkonomisk er billigere at de virkelige verdiene allerede foreligger i stedet for at hver enkelt investor gjennomfører en egen due diligence. Dette poenget kan sammenlignes med argumentasjonen som brukes for behovet for

revisjon, jf. prinsipal-agent teorien (Arens, Elder og Beasley 2014, 26-28). Det konkluderes også under «view three» at ny verdimåling rettfærdiggjør kostnadene som er forbundet med denne verdimålingen.

For alle omorganiseringer i konsern vil det bli endring i kapitalen. Denne endringen beregnes ut fra bytteforholdet, som beregnes til virkelig verdi. Som følge av dette bytteforholdet, oppstår det ved bruk av kontinuitetsmetoden en kontinuitetsdifferanse, som i lovforarbeidene er omtalt som en «regnskapsteknisk differanse uten økonomisk innhold» (NOU 1995: 30, 75). Det kan være noe vanskelig å akseptere at en omorganisering i konsern ikke har noe reelt økonomisk innhold når det faktisk innebærer at det oppstår en differanse mellom virkelig verdi og balanseførte verdier. I lys av at det i dagens regnskapslov ikke er tillatt å skrive opp verdier, er det naturlig å akseptere at det er en logikk i resonnetet. Det kan allikevel oppfattes som en erkjennelse i denne regelen, om at det er underrapporterte verdier som burde vært tatt hensyn til, men at det ikke er ønske om å ta konsekvensen av dette fullt ut. Det er klart at det i Norge skilles mellom regnskapsrett, selskapsrett og skatterett, slik at selskaps- og skatterettslige regler ikke direkte er overførbare til regnskapsreglene. Det burde derimot ikke være et argument mot at omorganiseringer i konsern skal kunne regnskapsføres til virkelig verdi under forutsetning om at målingen er pålitelig og at substansen i transaksjonen reflekteres på en pålitelig og troverdig måte.

5.2.3 Uavhengighetsdimensjonen

Som vi har omtalt tidligere i studien og som angår uavhengighetsdimensjonen, kan det være en utfordring å fremskaffe pålitelige virkelige verdier for selskapets eiendeler. Det er ikke knyttet samme usikkerhet til verdsettelse av forpliktelsene, som følge av disse regnskapspostenes natur. Usikkerhet og risiko er større ved verdsettelse av hendelser mellom selskap i samme konsern, også for selskaper som er under samme kontroll som ikke er i konsern, enn hva tilfellet er for transaksjoner mellom uavhengige parter. Det vil imidlertid alltid være knyttet usikkerhet til en verdi, men det burde ikke nødvendigvis være et argument mot å skulle innhente den. Kravene til verdienes pålitelighet og troverdighet bør opprettholdes, og det bør derfor heller stilles strenge krav til hvordan verdiene

fastsettes. Dette er det også krav til i dag, i forbindelse med fastsettelse av bytteforholdet.

Det er ikke bare i forbindelse med kapitalendringer at selskapene regnskapsrettslig må forholde seg til selskapsreglene om verdsettelse til virkelig verdi. Dette gjelder også for konserninterne transaksjoner i henhold til asl./asal. § 3-9, hvor det er krav til bruk av armlengdeprinsippet. Dette innebærer at selskapene må forholde seg til krav om at alle andre transaksjoner mellom selskap i konsern skal regnskapsføres til virkelige verdier. Dette er også transaksjoner som på selskapsnivå føres over resultatet, og påvirker egenkapitalen gjennom disponeringen av årets resultat. Det kan være legitimt å drøfte om det er noen forskjell i substansen på konserninterne transaksjoner og omorganiseringer i konsern. Noen vil hevde at omorganiseringer i konsern skiller seg fra konserninterne transaksjoner, med begrunnelse av at de ikke er en del av varekretsløpet og således ikke bedriftsøkonomiske transaksjoner. I dag følger det av lovforarbeidene at omorganiseringer i konsern som uansett ville vært foretatt, uavhengig av kjøper/overtager, er reelle økonomiske transaksjoner. Det vil kunne være vanskelig å trekke grensen mellom et rent bedriftsøkonomisk salg i konsern og en restrukturering uten reelt økonomisk innhold. En omorganisering, uansett årsak, vil trolig ikke bli gjennomført dersom det ikke er en forventning om at omorganiseringen skal generere positive synergieffekter. Det er, som nevnt over, naturlig å tenke seg at en omorganisering gjennomføres for å endre risikobilde, posisjonere seg for fremtidig salg, utnytte ressursene på en mest mulig optimal måte mv. Av denne grunn kan en argumentere for at substansen er den samme, uavhengig av hvem som er kjøper/overtager og selger/overdrager. Dette tankesettet følger samme resonnerement som over, hvor det i diskusjonsnotatet som er utarbeidet i forbindelse med BCUCC-prosjektet argumenterer for at omorganisering i konsern faktisk er en hendelse som innebærer endringer i de økonomiske vilkårene, og at substansen i en slik transaksjon er den samme som om det hadde vært med en tredjepart. Det poengteres også at virkelig verdi er det beste estimatet på den hendelsen som har skjedd, og at det er den verdien som best viser realiteten i transaksjonen. Dette er standpunktet både for fusjoner og fisjoner. I diskusjonsnotatet argumenteres det for at substansen i en transaksjon er den samme, uavhengig av om vederlaget er i ting eller kontanter (EFRAG og OIC 2011, 71).

5.2.4 Økte verdier

En mulig konsekvens av å vurdere substansen i omorganiseringer i konsern som en transaksjon, med et reelt økonomisk innhold, er at verdiene i selskapene økes. En effekt av dette er at selskapet øker sine finansieringsmuligheter gjennom å kunne gi økt sikkerhet. Det anføres at dette ikke er i kreditorenes interesser å øke de balanseførte verdiene, i fare for økt konkursrisiko. Det kan oppfattes som at dette er et av ankepunktene ved å åpne opp for virkelige verdier. Siden utfallet av dette vanskelig kan forutsies, er den eventuelle bekymringen forståelig. Økt konkursrisiko behøver nødvendigvis ikke være en reell konsekvens, med bakgrunn i kravene til forsvarlig egenkapital og likviditet som stilles i asl./asal. § 3-4. Det skal foretas en vurdering av selskapets reelle verdier, hvor også verdier som ikke er bokført skal inngå i denne vurderingen (Tore Bråthen, Rettsdata, Aksjeloven, note (266)). En annen parallell er å se hvordan dette håndteres i den privatrettslige delen av samfunnet, hvor dette er en ordinær måte å øke sin kjøpekraft på.

En annen konsekvens av at verdiene i selskapet øker, er at utbyttegrunnlaget øker. Det følger imidlertid av asl./asal. § 8-1 fjerde ledd et krav om forsvarlig egenkapital og likviditet, jf. asl./asal. § 3-4, som skal forhindre at selskaper blir tømt for verdier som ikke er reelle. Det følger av tolkningen at det skal foretas «en helhetsvurdering av selskapets samlede kapitalgrunnlag, og ikke bare egenkapitalen» (Ot.prp. nr. 23 (1996-1997), 52). Kravene til forsvarlighet i aksjelovene bør og skal medvirke til at selskapene ikke tømmer selskapene for verdier som ikke er reelle.

Det hører med til diskusjonen, og reguleringen, at det kanskje ikke er myndighetenes mandat å regulere utbytteadgangen utover kravet som allerede er satt i aksjelovene. Således bør mulig økt utbytteadgang ikke være et argument mot å regnskapsføre en omorganisering i konsern i henhold til hovedregelen for anvendelse av transaksjonsprinsippet.

5.2.5 Innspill til regnskapsrettslig tolkning av substans?

BFU 7/16 avgitt 14.06.2016 gjelder en skattesak, hvor Skattedirektoratet har vurdert hvordan konsernfusjon med delt vederlag skal gjennomføres¹⁶. Innsender ønsker å gjennomføre konsernfusjonen ved å øke pålydende av eksisterende aksjer med videreføring av bokførte verdier, og benytte seg av rettspraksis om at dersom det er samme eiersammensetning før og etter fusjonen kan beregning av bytteforholdet til virkelig verdi unnlates. Innsender mener at selv om det ikke direkte er samme eiersammensetning før og etter fusjonen, er «(...) den reelt sett sammenfallende pga. indirekte eierskap» (BFU 7/16 avgitt 14.06.2016, 7). Den personlige aksjonæren eier 100 % av Holding AS både før og etter fusjonen. Innsender hevder i sin anmodning at tilsvarende transaksjoner er gjennomført med videreføring av bokførte verdier. Dette er ikke Skattedirektoratet enig i, og konkluderer med «fusjonen/konsernfusjonen der Formue AS innfusjoneres i NewCo Formue AS, med vederlag i henholdsvis overtakende selskap og Holding AS, kan ikke gjennomføres ved tilskrivning på eksisterende aksjer til bokførte verdier» (BFU 7/16, avgitt 14.06.2016, 7). Denne saken er ikke direkte overførbar til regnskapsrettslige vurderinger, siden det blant annet i skatteretten skilles mellom direkte og indirekte eierskap, men som et innspill i tolkningen av substansvurdering av transaksjoner, finner vi det interessant at Skattedirektoratet her mener det er avgjørende at i tilfeller hvor det «(...) ytes vederlag til aksjonærer i to forskjellige selskaper» anses det ikke som reelt sett som samme eiersammensetning, selv om øverste aksjonær er den samme (BFU 7/16, avgitt 14.06.2016, 7). Vi mener konklusjonen er interessant siden revisorforeningen har uttalt:

«Uttalelsen er streng og det kan være vanskelig å forstå Skattedirektoratets begrunnelse. Vi er kritiske til om konklusjonen er riktig så lenge det er vanskelig å se at det er vil skje noen verdiforskyvning mellom selskapene eller mellom aksjonærene eller andre brudd på kontinuitetsprinsippet i skatteloven § 11-7. Vi må imidlertid anta at skatteetaten vil legge standpunktet i den bindende forhåndsuttalelsen til grunn for konsernfusjoner med delt vederlag» (Revisorforeningen 2016, 2).

Det er ikke urimelig også regnskapsrettslig å se hen til Skattedirektoratets tolkning i tilfeller hvor det ytes vederlag til to ulike aksjonærer, slik som vi også har i våre eksempler med ikke-kontrollerende eierinteresser. Dette fordi tidligere uttalelser fra Skattedirektoratet har fokusert på at det ikke er verdiforskyvninger

---

¹⁶ Se struktur før og etter fusjon i vedlegg 4.

mellom aksjonærene. Skatterettslig er det avgjørende om transaksjoner er mellom selskap og personlig aksjonær eller mellom selskaper. Det er klart et viktig poeng for om skatterettslig tolkning er overførbar til regnskapsrettslige vurderinger. I dette tilfellet anses det imidlertid å ha en påvirkning, da Skattedirektoratet bemerker at de to ulike aksjonærene gjelder «mor- og datterselskapet». Til grunn for tolkning og vurdering av substans i forbindelse med valg av metode for regnskapsføring av omorganiseringer i konsern, finner vi derfor denne bindende forhåndsuttalelsen fra Skattedirektoratet som et innspill i den diskusjonen.

5.2.6 Oppsummering refleksjoner

Vi har over forsøkt å peke på forhold knyttet til vurderinger av forståelsen og formålet med regnskapsføring av omorganiseringer i konsern. I vårt arbeid med studiens problemstilling har vi fått en oppfatning av at praktikerne anser bruk av virkelig verdi som et unntak, mens standardsetterne anser virkelig verdi som det beste estimatet på omorganiseringen. I norsk rett har man satt en grense på 90 %, hvor omorganiseringer i konsern hvor kontrollen er mer enn 90 % regnskapsføres til kontinuitet, mens i tilfeller hvor ikke-kontrollerende eierinteresser er mer enn 10 % krever skjønnsmessig vurdering og hvor det kun i unntakstilfeller skal benyttes kontinuitet. Forslaget til ny norsk regnskapslov anbefaler økt bruk av kontinuitet, samtidig som IASB arbeider med et prosjekt som har til formål å lage en regulering som gir økt sammenlignbarhetsverdi. En av årsakene til at det er vanskelig å regulere dette regnskapsområdet, kan synes å ha med dette skjæringspunktet å gjøre. Praktikerne benytter sitt lands nasjonale kontinuitetsmetode i størst omfang, mens standardsetterne mener at virkelig verdi må til for å oppnå formålet om å harmonisere regnskapene og å øke informasjonsverdien gjennom blant annet sammenligning av like transaksjoner. IASBs prosjekt om felleskontrollert virksomhet kan være en indikasjon på dette. Siste ord er imidlertid langt fra sagt i denne diskusjonen, og det skal bli veldig spennende å følge med videre.

6 Avsluttende kommentarer

6.1 Svakheter ved studien

Vi har under studien blitt oppmerksomme på at vi kunne ha økt ikke-kontrollerende eierinteresser til >15 %. Vi måtte trolig økt ikke-kontrollerende eierinteresser til 40 % for å få frem større variasjon i revisjonsselskapenes forslag til løsninger. Det var imidlertid ikke hovedformålet med studien. Våre eksempler ble valgt ut, som nevnt i kapittel 3, basert på hvilke grenser som opereres med i lovforarbeider og litteraturen, slik at på det stadiet eksemplene ble valgt ut var vår kunnskap på området betraktelig lavere enn hva tilfellet er i denne fasen av studien.

6.2 Konklusjon

Revisjonsselskapene ender opp med nokså like forslag til løsninger for eksemplene som er benyttet i denne studien. Vi sitter imidlertid igjen med at de har litt ulik tilnærming til den regnskapsmessige behandlingen, og at de er noe ulikt innstilt til bruk av virkelig verdi. Vår erfaring fra intervjurunden er at regnskapsføring av omorganiseringer i konsern er uklar, og at det vanskelig kan sies å være noen «god regnskapsskikk» på området.

Slik regelverket er i dag, er det åpnet opp for en rekke ulike utfall, hvor skjønnsmessige vurderinger styrer regnskapsføringen. I praksis vil det være slik at regnskapsføringen i stor grad kan tilpasses det ønsket eierne har. Dette er en slutning som er basert på hvordan samspillet mellom lovforarbeider, regnskapsloven og standardene er, og at dette samspillet gjør det mulig å argumentere seg til den regnskapsmessige løsningen som passer best i den enkelte situasjon og for den enkelte eier. Dette er nok både styrken og svakheten ved dagens regulering. Det er imidlertid ganske åpenbart at slik reguleringen er i dag etter GRS og IFRS vil formålet om sammenlignbare selskaper aldri nås.

7 Litteratur- og referanseliste

- Aamelfot, Torill H., Stig Ingve Bjørken, Sylvi Bjørnslett, Kirsten Lucie Jacobsen, Odd Erik Johansen, Elin Sætre Løfsgaard og Gunlaug Nordheim Wilter. 2015. *Fusjon og fisjon : skatt, regnskap, selskapsrett*. 2. utg. utg. Bergen: Fagbokforl.
- AASB, Australian Accounting Standards Board. 2012. *AASB Staff Comments on EFRAG Discussion Paper – Accounting for Business Combinations under Common Control*. Hentet 20.07.2016.
[http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%203%20-%20AASB%20\(Staff%20comments\).pdf](http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%203%20-%20AASB%20(Staff%20comments).pdf).
- AcSB, Canadian Accounting Standards Board. 2012. *Accounting for Business Combinations under Common Control (Discussion Paper)*. Hentet 20.07.2016.
[http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%2026%20-%20Canadian%20Accounting%20Standards%20Board%20\(Staff%20Comments\).pdf](http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%2026%20-%20Canadian%20Accounting%20Standards%20Board%20(Staff%20Comments).pdf).
- Arens, Alvin A., Randal J. Elder og Mark S. Beasley. 2014. *Auditing and assurance services an integrated approach ; includes coverage of international standards and global auditing issues, in addition to coverage of the AICPA Clarity Project, PCAOB auditing standards, the Sarbanes-Oxley Act, and Section 404 audits*. Boston: Boston: Pearson.
- Baksaas, Kjell Magne og Tonny Stenheim. 2015. "Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder." *Praktisk økonomi & finans*, 1/2015.
http://www.idunn.no/ts/pof/2015/01/prinsippbaserte_versusregelbaserte_regnskapsstandarder.
- Berner, Peggy T. og Jan Aastveit. 2011. "Utdelinger i IFRS." *Revisjon & Regnskap* Nr. 5/2011.
- EFRAG. 2016. *Business combination under common controll*. Hentet 19.07.2016.
<http://www.efrag.org/Activities/157/Business-Combinations-under-Common-Control?AspxAutoDetectCookieSupport=1#>.
- EFRAG og OIC. 2011. *ACCOUNTING FOR BUSINESS COMBINATIONS UNDER COMMON CONTROL DP*
Hentet 19.07.2016.
<http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FBUCUC DP.pdf>.
- Ernst&Young. 2012. *Discussion Paper: Accounting for Business Combinations Under Common Control (BCUCC)*. Hentet 20.07.2016.
<http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%2027%20-%20EY.pdf>.
- Finansdepartementet. 1995. *NOU 1995: 30 Ny regnskapslov*. Oslo: Finansdepartementet. Hentet 21.04.2016. www.rettsdata.no.
- . 1997-1998. *Ot.prp. nr. 42 (1997-1998)*. Oslo: Finansdepartementet. Hentet 05.07.2016. www.rettsdata.no.
- . 2015. *NOU 2015: 10 Lov om regnskapsplikt*. Oslo: Finansdepartementet. Hentet 21.04.2016. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-10/id2425387/>.
- . 2016. *NOU 2016: 11 Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning mv.* Oslo: Finansdepartementet. Hentet 28.07.2016.

- <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-11/id2505926/?q=NOU> 2016: 11.
- Folkvord, Benn. 2006. "Skatt ved fusjon og fisjon." Gyldendal akademisk.
- Ghuri, Pervez N. og Kjell Grønhaug. 2010. *Research methods in business studies*. 4th ed. utg. Harlow: Financial Times Prentice Hall.
- IASB. 2007. *Agenda Proposal (Agenda Paper 5C)*. Hentet 13.07.2016. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Common-Control-Transactions/Meeting-Summaries-and-Observer-Notes/Documents/AP0712b05cobs.pdf>.
- . 2014. *Business combinations under common control, Agenda ref 8B*. Hentet 05.08.2016. <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2014/September/AP08B-Research%20project.pdf>.
- . 2016a. *Business combinations under common controll, Agenda ref 23*. Hentet 13.07.2016. <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2016/April/AP23-Business-Combinations.pdf>.
- . 2016b. *Business combinations under common controll, Agenda ref 23 A*. Hentet 13.07.2016. <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2016/April/AP23A-Business-Combinations.pdf>.
- . 2016c. *Definition of a Business and Accounting for Previously Held Interests Proposed amendments to IFRS 3 and IFRS 11*. Hentet 14.07.2016. <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Definition-of-a-business/Documents/Proposed-amendments-to-IFRS-3-and-IFRS-11-June-2016.pdf>.
- Johannessen, Asbjørn, Line Christoffersen og Per Arne Tufte. 2011. *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. 3. utg. utg. Oslo: Abstrakt forl.
- Johnsen, Atle og Erlend Kvaal. 1999. *Regnskapsloven - Kommentarer til lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap mv*. Oslo: Cappelen Akedemiske Forlag.
- KSR, Polish Accounting Standards Committee. 2011. *The opinion of the Polish Accounting Standards Committee (KSR) on the EFRAG and OIC Discussion Paper on Accounting for Business Combinations under Common Control (BCUCC)*. Hentet 20.07.2016. <http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FCL%2028%20-%20Polish%20Accounting%20Standards%20Committee.pdf>.
- Kvaal, Erlend. 2004. "Fisjon i skjæringspunktet mellom IFRS og norsk lovgivning." *Revisjon og regnskap*, Nr. 8/2004, 24-30.
- Kvifte, Steinar Sars. 2008. "Regnskapsføring av omorganiseringer – et regulatorisk vakuum." *Praktisk økonomi & finans*, 1-2008. http://www.idunn.no/ts/pof/2008/01/regnskapsforing_av_omorganiseringer_-_et_regulatorisk_vakuu.
- Lovavdelingen, Det kongelige justis- og politidepartement. 1991. *Revisors attestasjon etter aksjeloven 14-3 første ledd*. Oslo: Det kongelige justis- og politidepartement.
- . 1996-1997. *Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)*.
- . 1998-1999. *Ot.prp. nr. 65 (1998-1999) Om lov om endringer i aksjelovgivningen m v*.

- . 1999. *Overskursfondet ved regnskapsføring av fusjon etter kontinuitetsprinsippet*. Oslo: Det kongelige justis- og politidepartement.
- NRS, Norsk RegnskapsStiftelse. 2000. *NRS (D) Kontinuitetsgjennomskjæring, Regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern*.
- Personvernombudet for forskning, NSD. 2016. *Skal det registereres personopplysninger?* Hentet 02.05.2016.
<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/meldeplikttest>.
- Revisorforeningen. 2016. "Konsernfusjon med delt vederlag krever verdsettelse." Hentet 29.08. 2016.
<https://www.revisorforeningen.no/fag/nyheter/konsernfusjon-med-delt-vederlag-krever-verdsettelse/>.
- Schwencke, Hans R., Dag Olav Haugen, Kjell Magne Baksaas og Tonny Stenheim. 2015. *Årsregnskapet i teori og praksis*. Årsregnskapet i teori og praksis. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skattedirektoratet. 2016. *Trekantfusjon med delt vederlag*, BFU 7/16. Oslo.
- Thornton, Grant. 2015. *IFRS Viewpoint*: Grant Thornton. Hentet 14.07.2016.
<http://www.grantthornton.global/globalassets/1.-member-firms/global/insights/article-pdfs/ifrs/issue-4-common-control-business-combinations.pdf>.
- Yin, Robert K. 2014. *Case study research : design and methods*. 5th ed. utg. Los Angeles, Calif: SAGE.

8 Vedlegg

Vedlegg 1 «Intervjuguide»

Omorganiseringer i konsern

- Masteroppgave, Master i regnskap og revisjon, BI 2016

Problemstillingen vår er som følger:

Hvilke forslag til løsninger, under henholdsvis GRS og IFRS, foreslås ved omorganiseringer i konsern?

Under følger fem ulike case som danner utgangspunktet for masteroppgaven. Vi ønsker å undersøke hvilke resonnementer/vurderinger som ligger til grunn for de regnskapsmessige løsningene som foreslås.

Vi legger til grunn at dere besvarer med utgangspunkt i selskapsregnskapet, og for den overtakende part. Faktisk og reell kontroll er lik i casene, slik at det er her snakk om det formelt overtakende selskapet. Kontroll er oppnådd, slik at oppkjøpstidspunktet er satt til 01.01. Der hvor det er relevant, kan vurderinger knyttet til konsernregnskapet og overtakende part også kommenteres. Ta gjerne egne forutsetninger der hvor dere føler det mangler tall/opplysninger. Dersom det tas egne forutsetninger, gi **opplysninger** om disse.

Som vi nevnte i mailen, ønsker vi et oppfølgingsintervju hvor dere skisserer deres vurderinger. Dere trenger med andre ord ikke utarbeide en renskrevet versjon til oss. Dato for intervju avtaler vi med hver enkelt av dere.

Vi ønsker å takke for at dere er villige til å samarbeide med oss. Deres bidrag muliggjør denne oppgaven.

Hilsen Julie Blegeberg og Marianne F. Haraldseth

Tall som kan legges til grunn:

Bokførte verdier

	Mor (hvor det er en datter)	
Tomt	2 000	2 000 AK
Eiendom	3 000	2 300 Annen EK
Aksjer i D1	3 300	5 000 Gjeld
Bank	1 000	

	Mor (hvor det er to døtre)	
Tomt	2 000	2 800 AK
Eiendom	3 000	3 000 Annen EK
Aksjer i D1	3 300	5 000 Gjeld
Aksjer i D2	1 500	
Bank	1 000	

	D1	
Tomt	800	1 500 AK
Eiendom	2 000	1 000 Annen EK
Bank	500	800 Gjeld

	D2	
Tomt	1 000	2 000 AK
Eiendom	2 500	1 000 Annen EK
Bank	500	1 000 Gjeld

Virkelige verdier

	Mor (hvor det er en datter)	
Tomt	3 000	4 000 AK
Eiendom	4 000	3 000 Annen EK
Aksjer i D1	4 000	5 000 Gjeld
Bank	1 000	

	Mor (hvor det er to døtre)	
Tomt	3 000	5 000 AK
Eiendom	4 000	5 000 Annen EK
Aksjer i D1	4 000	5 000 Gjeld
Aksjer i D2	3 000	
Bank	1 000	

	D1	
Tomt	1 500	2 500 AK
Eiendom	2 500	1 200 Annen EK
Bank	500	800 Gjeld

	D2	
Tomt	2 000	3 000 AK
Eiendom	3 500	2 000 Annen EK
Bank	500	1 000 Gjeld

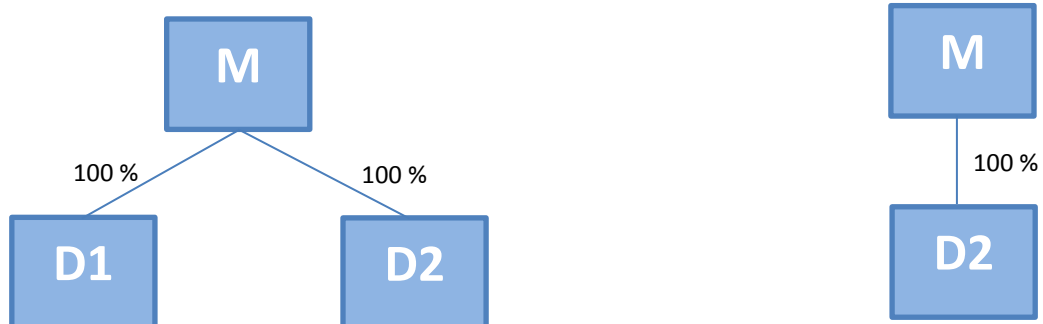
I tillegg gir vi opplysninger om D1s konsernverdier:

Tomt	1 000
Eiendom	2 100

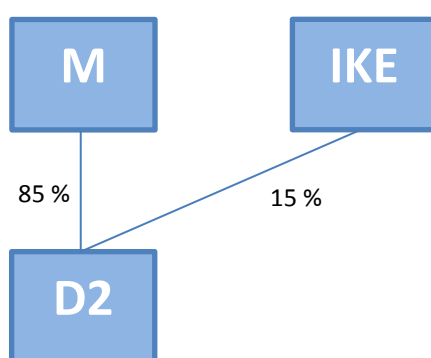
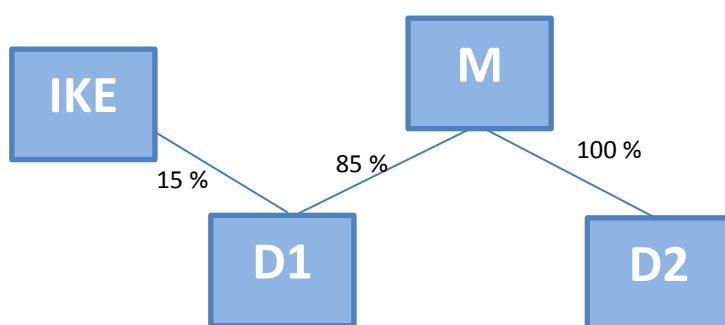

Hvilke forslag til løsning har dere for casene vi presenterer under, og hvordan vil dere regnskapsføre transaksjonene?

1. Fusjon mellom datterselskap med kontrollerende eierinteresser

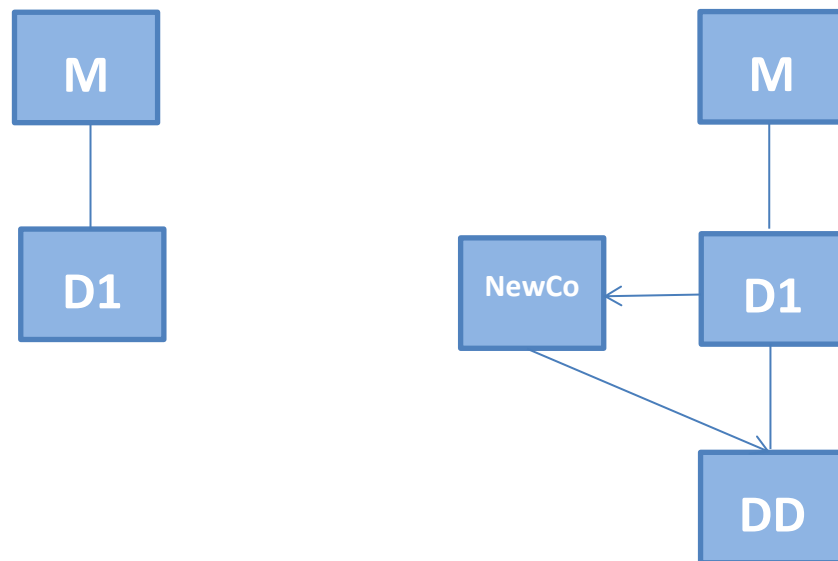

2. Fusjon mellom datterselskap med ikke-kontrollerende eierinteresse

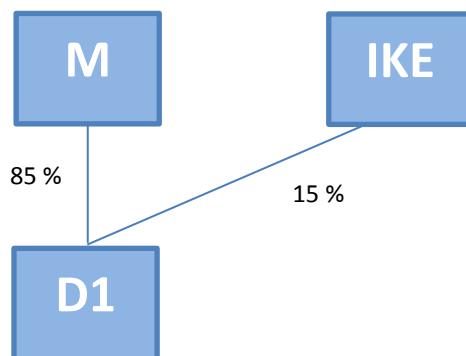

3. Drop-down

- I dette caset er det et tingsuttak fra D1, utfisjonering av tomt og eiendom.
Eiendommen benyttes og skal benyttes i D1s drift.

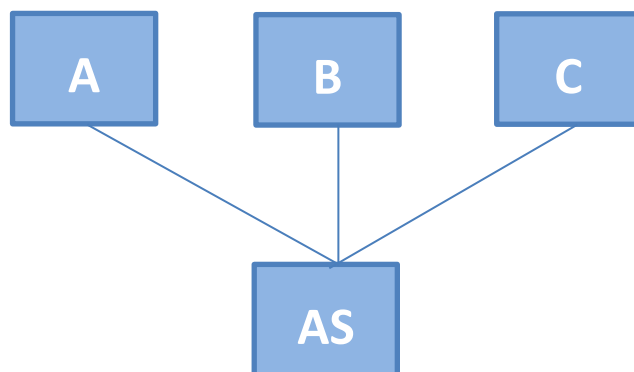
4. Fusjon av datterforetak opp i mor med ikke-kontrollerende eierinteresser

5. Reorganisering

- Tre aksjonærer som hver eier 1/3 av AS. Aksjonærene ønsker å reorganisere, ved at de eier AS gjennom hvert sitt holdingselskap.

- I dette caset forutsetter vi at verdiene i AS er de samme som i D1

Vedlegg 2 Konfidensialitetserklæring

Vi utarbeidet to versjoner av avtalene, da et av selskapene ikke ønsket at vi skulle ta opp intervjuet på lydbånd. Se versjon 1 og 2 for hvordan de to erklæringene er utformet.

Versjon 1:

Konfidensialitetserklæring

Denne erklæringen er avgitt ..... (dato) av .....(heretter omtalt som revisjonsselskapet) og *Marianne F. Haraldseth* og *Julie Blegeberg* (heretter omtalt som studentene). I forbindelse med studien vil studentene samle inn informasjon via mail, telefon, skriftlig og personlig intervju. Intervjuet vil tas opp ved lydopptak og studentene vil ta notater på PC eller papir om det er nødvendig. Etter gjennomført intervju vil vi foreta sitatsjekk med hver enkelt informant.

Konfidensialitetsforpliktelsen til studentene gjelder:

- Anonymisering av revisjonsselskapets navn ved analyse av innhentet informasjon (inkludert dette skjemaet som viser revisjonsselskapets deltakelse). Det vil kun være studentene og veileder som kjenner til revisjonsselskapets identitet.

Veileder og sensor kommer til å se dataene når de er behandlet og anonymisert.

Revisjonsselskapet gir samtykke om:

- at informasjon (muntlig, skriftlig og ved lydopptak) innhentet ved intervju og casegjennomgang kan benyttes som grunnlag for masteroppgaven til analyse og studien

Intervjunotater og lydopptak vil beholdes inntil oppgaven er levert og resultat foreligger for deretter makuleres. Erklæringen vil bli arkivert sammen med annen dokumentasjon tilknyttet studien.

Vi bekrefter å ha lest, og aksepterer de overnevnte kravene til konfidensialitet.

Navn på revisjonsselskap

Dato/sted

Deltaker revisjonsselskap

Studentene:

Dato/sted

Marianne F. Haraldseth

Dato/sted

Julie Blegeberg

Versjon 2:

Konfidensialitetserklæring

Denne erklæringen er avgitt ..... (dato) av .....(heretter omtalt som revisjonsselskapet) og *Marianne F. Haraldseth* og *Julie Blegeberg* (heretter omtalt som studentene). I forbindelse med studien vil studentene samle inn informasjon via mail, telefon og skriftlig og personlig intervju. Intervjuet vil tas opp ved lydopptak og studentene vil ta notater på PC eller papir om det er nødvendig.

Etter gjennomført intervju vil vi utføre sitalsjekk med hver enkelt informant.

Konfidensialitetsforpliktelsen til studentene gjelder:

- Anonymisering av revisjonsselskapets navn ved analyse av innhentet informasjon (inkludert dette skjemaet som viser revisjonsselskapets deltakelse). Det vil kun være studentene og veileder som kjenner til revisjonsselskapets identitet.

Veileder og sensor kommer til å se dataene når de er behandlet og anonymisert.

Revisjonsselskapet gir samtykke om:

- at informasjon (muntlig, skriftlig og ved lydopptak) innhentet ved intervju og casegjennomgang kan benyttes som grunnlag for masteroppgaven til analyse og studien

vi (revisjonsselskapet) ønsker ikke at intervjuet tas opp ved lydopptak

Intervjunotater og lydopptak vil beholdes inntil oppgaven er levert og resultat foreligger for deretter makuleres. Erklæringen vil bli arkivert sammen med annen dokumentasjon tilknyttet studien.

Vi bekrefter å ha lest, og aksepterer de overnevnte kravene til konfidensialitet

---

Navn på revisjonsselskap

Dato/sted

Deltaker revisjonsselskap

Studentene:

Dato/sted

Marianne F. Haraldseth

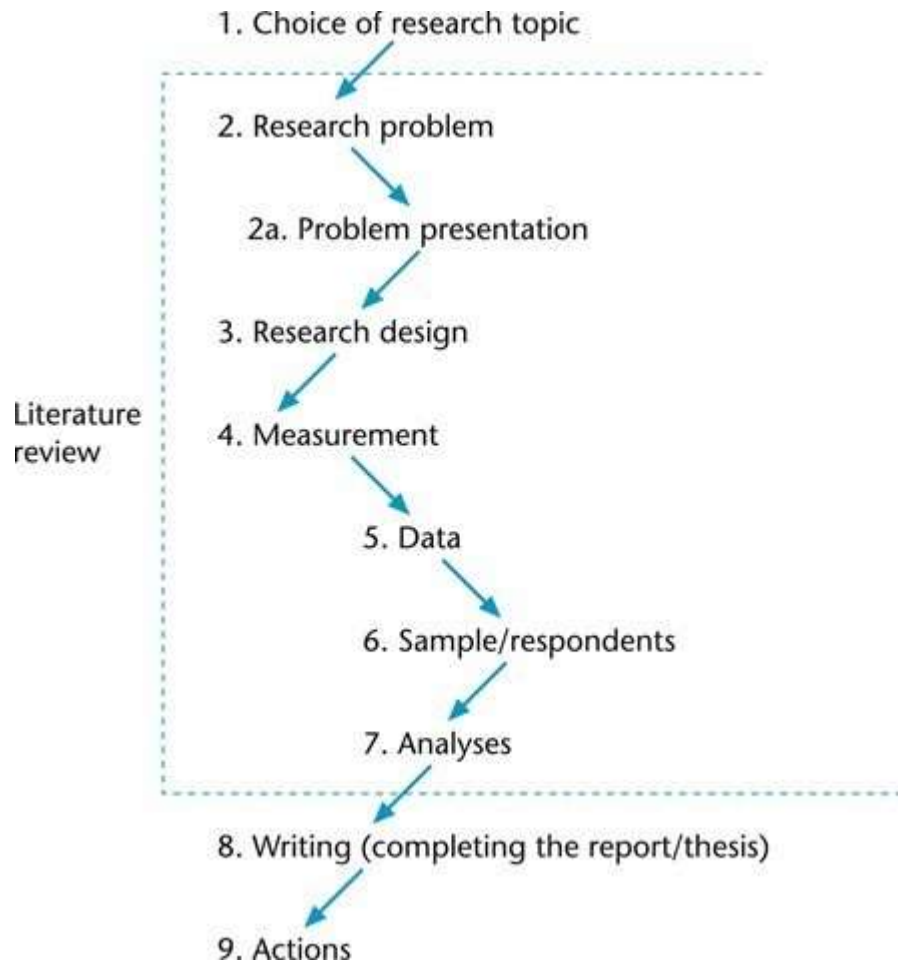
Dato/sted

Julie Blegeberg

Vedlegg 3 Forskningsprosess

The Research Process – a Process Perspective (Ghauri og Grønhaug 2010, 30)

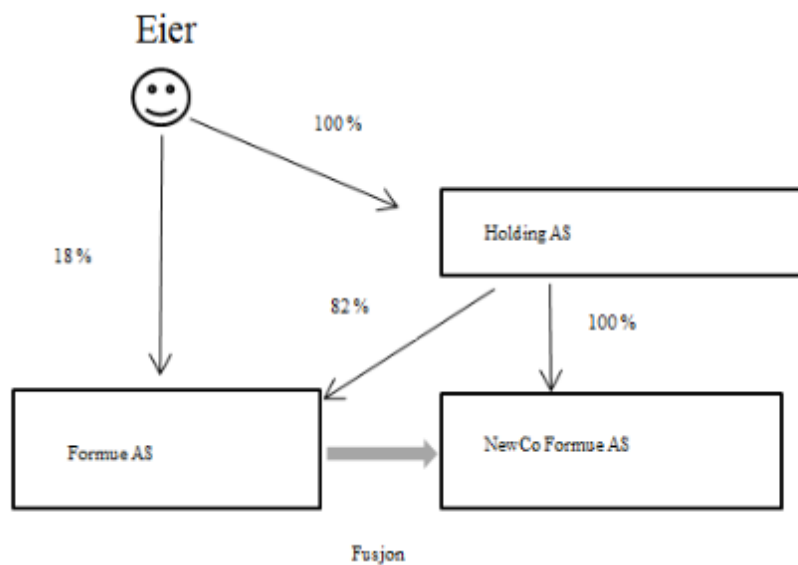

Vedlegg 4 Trekantfusjon med delt vederlag

Strukturen før og etter fusjonen er hentet fra BFU 7/16, avgitt 14.06.2016, side 2 og 3:

Man ønsker å forenkle strukturen i konsernet.

I forkant av den planlagte transaksjon vil eierforholdene se slik ut:

Den planlagte transaksjon forutsettes gjennomført som en konsernfusjon, hvor formålet er at Formue AS blir et heleiet datterselskap av Holding AS.

Etter gjennomføringen av en opptaksfusjon/konsernfusjon med delt fusjonsvederlag, vil selskapsstrukturen se slik ut:

